

EM. GÂRLEANU

NUCUL LUI ODOBAC

NUVELE ≡
ȘI SCHIȚE

PREȚUL: LEI 1.50.

NUCUL LUI ODOBAC

B243392

EM. GÂRLEANU

Ino. 9438

NUCUL
 ════════ LUI ════════
 ODOBAC

NUVELE ȘI SCHIȚE

108014

BUCUREȘTI

—
 «MINERVA», Institut de Arte
 Grafice și Editură, B-dul Aca-
 demiei 3. — Edgar Quinet 4.

1910

C/953

Biblioteca Centrală Universitară

BUCUREȘTI

Cota 81 226

Inventar C108 04

«MINERVA», INSTITUT DE ARTE GRAFICE ȘI EDITURĂ
B-DUL ACADEMIEI 3. — STR. EDGAR QUINET 4.

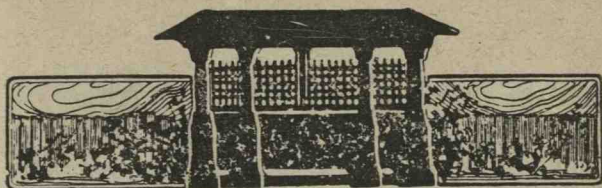
Reproducerea oprită

B.C.U. Bucuresti

C108017

NUCUL LUI ODOBAC

NUCUL LUI ODOBAC

Satul Arșițeni e așezat într'o văgăună; casele lui mărunțele și albe, ghemuite una'ntr'alta, se văd, de pe muchile dealurilor dimprejur, ca niște ouă într'un cui-bar. Pământul Arșițenilor e nisipos și sterp; iarba crește atât de rară încât, în loc să îndulcească vederea, pătează, ca o pecingine, fața galbenă a locului. Doi-trei copaci se înalță, istoviți, cu crengile rare, cu frunzele stăvezii care aștern pe jos, vara în amează, o umbră destrămată ce mărește și mai mult setea de răcoare.

Dar, ca lucru de neînțeles, ca o minune, se ridică pe dealul lutos și sterp dinspre răsărit, un nuc strașnic, bătrân, de câteva sute de ani, copac lacom care sugă par'că tot sucule locului dimprejur, prin miile de rădăcini, ale că-

ror vițe nu mai încap supt pământ, și ies, să atârne despletite, ca niște cozi, afară. Din trunchiul, gros să nu-l cuprindă trei oameni, muncit, întors și încremenit ca într'un spazmu, se desfac două ramuri vânjoase ce merg încleștate ca niște brațe, până sus, apoi deodată se isbesc una pe alta în lături, împroșcând fiecare sute și mii de crengi ce se unesc într'un frunziș negru, cărnos, ca un aluat de fiere. Și până departe se împrăștie mirosul amar al frunzelor, miros ce ametește pe cutezătorul adăpostit la umbra ce acoperă, ca un vestmânt negru, întreaga coastă de deal.

Arșițenii îl privesc cu jind, dar și cu un fel de frică, frica pe care lucrurile neînțelese o aruncă în sufletele slabe. Copacului îi zic toți, din vechi, Nucul lui Odobac, fiindcă e pe partea de loc a Odobăceștilor, niște răzeși avuți, stăpânitori, din tată'n fiu, prin părțile acestea. Multe vorbe ciudate umblă pe socoteala nucului, dar una e mai cunoscută de cât toate: Se spune că un bunie al bunicului lui Toader Odobac de astăzi, purtase judecăți, tocmai pentru bucata de pământ ce-o stăpânesc și acum, cu unul Cârlibaba, un sgârçit putred de bogat, care nici nu știa de rostul avuțiilor lui.

Acesta nu făcea alta decât să se ciondănească mereu cu oamenii și să le mănânce, când putea, din părți. Așa, cu Odobac la urma urmei i s'a împlinit. Că din una'n alta au hotărât ca hotarul să le fie un nuc, nucul acesta, care pe atunci să fi fost copac de un an, crescut în vale, la poalele dealului dinspre răsărit. Dar, peste noapte, Odobac voinicul, se gândește ce se gândește, se scoală, se duce la nuc, îl apucă bărbătește de trunchiu, îl smulge cu rădăcini cu tot și se suie de-l îniige drept în creștetul dealului. S'o fi mirat el Cârlibaba, Dumnezeu știe, dar prin minte n'a putut să-i treacă vreodată că aceea îi treabă de om. Copacul s'a prins, și hotarul a rămas acolo. Așa le merge vorba Odobăceștilor că-s viță de uriași. Și'n adevăr că cine-l vede pe Toader Odobac, pe moșneagul și pe nepotu-său, pe Mitru Odobac, cel mai tânăr și cel din urmă scoborător din neamul lor, înțelege pentru ce de vorba lor ascultau până mai dăunăzi patru sate: Arșițenii, Moghileștii, Benza și Coțruții.

Toader Odobac să fi trecut suta, după cât de multe ține el minte. E un moșneag înalt, spătos, și uscat ca un schivnic; privește aseu-

țit, vorbește limpede și calcă apăsat. Când se oprește să se uite la om, își îndreaptă șalele care trosnesc ca un vreasc. Toader avusese un frate, pe Gheorghe, mort cu vre-o cincisprezece ani în urmă, în pădurea Benzei; s'a prăvălit un stejar peste dânsul, se'nCORDASE voinicul în picioare, se măsurase o clipă cu copacul, dar la urmă se prăbușise jos, rămânând mort cu trunchiul stejarului în brațe, ca într'o luptă. Pe urma lui rămăsese băiatul, Mitru Odobac, om ca de vreo douăzeci și cinci de ani, nalt și spătos ca și moșu-sau Toader, vânjos și uscat ca și dânsul, numai cu obrazul mai rumân, și cu pletele negre. Trăia la un loc cu moșneagul care-i ținuse loc de tată, și din al căruia cuvânt nu eșise.

Numai de la o bucată de vreme moșneagului i se păru că băetanul nu'și prea vedea de treburile lui. Că fusese vorba să se ducă până în Cotruți, să taie un preț, pentru niște stuh, cu un om de acolo, și nu se duse. Că trebuise să meargă până la reședință, cu livretul de oaste, și uitase. Și câte și mai câte, până când, într'o bună zi, moșneagul îl luă din scurt:

— Mitrule, ție nu ți-s boii acasă.

Dar băetanul făcu pe prostul:

— Nu, îs la câmp, în Moghileni.

— Haide-haide!

Numai atâta îşi spusese unul altuia. Dar prin sat se ziceau mai multe. Şi ce vorbeau oamenii veni şi până la urechea lui Toader Odobac, căci întâlni pe Stoica, primarul, şi-l opri în drum:

— Bună, moş Toader.

— Bună primarule.

— Şi cu noroc, ai? Da' se poate să nu ne spuneţi şi nouă, măcar mie, că-s bătrân şi ştiu multe şi-am văzut de toate!

— Ce, primarule?

— Păi nu ia Mitru pe Ruja lui Cazacu din Moghileni?

— Cum?

— Pe Ruja.

— Ruja?

— Iacă!

Şi Stoica, rotofeiu, şi îndesat, rămase locului, cu gura căscată, în faţa privirilor crunte ale moşneagului.

— Cine ţi-a spus?

Primarul înghiţi odată, ca şi când i s'ar fi uscat gâtul:

— Na, toţi: popa din Moghileni; A Fărămi-

tei din Benza, eri, când o venit cu cânepa la baba lui Farcaș. Și... el... Mitru chiar.

— Când?

— Acuma... acușica.. e la primărie, vorbește cu niște flăcăi.

Moșneagul își stăpâni furia, și răspunse:

— Așa ceva știu eu; da' vezi că nu-i îngăduisem să facă vorbă. Apăi om vedea noi. Cu bine.

Și Toader Odobac, își îndreptă odată șalele, și porni.

Nu găsi pe Mitru la Primărie și se întoarse dintr'o întinsoare acasă. Mitru sta în mijlocul ogrăzii și cioplea un leaț, la un gard. Bătrânul se duse de-adreptul la el:

— Mi-ai poruncit coliva?

— Ce colivă moșule!

— Mi-ai luat măsură de sicriu?

— Ce sicriu, moșule!

— Mi-ai săpat groapa, supt nuc, unde ți-am zis să mă îngropi?

— Ce-i asta, moșule!

— Nu? hai, grăește, nu?

— Nu.

— Atunci de ce să știe alții înaintea mea,

care ți-am fost ca tată, că vrei să iei pe Ruja de nevastă.

— Moșule!

— Din patru sate pe Ruja ai găsit-o? pe Ruja tâlharului de Cazacu, pe fata celuia care o furat caii lui tat-tău, de era să-l spânzure colo, de nuc.

Băetanul se'ndreptă odată, și vorbi răspicat:

— De asta nu ți-am spus, că știeam că n'o să vrei; da' fata-i bună, moșule, și vreau să mi-o fac nevastă.

— Ba nu.

— Ba da.

Moșneagul ridică palma dreaptă și-l lovi peste obraz cu atâta putere, că Mitru se clătină; dar băetanul se înalță par'că, își înghiți lacrimile, și răspunse uscat:

— Ba da.

Atunci moșneagul îl lovi și cu stânga, și palma răsună sec. Băetanul se clătină din nou, își încleștă degetele pe stinghia ce-o ținea în mână; și, înțepenindu-se în picioare, spuse iarăși:

— Ba da.

Atunci loviturile moșneagului înfuriat curseră ploae; la urmă, gâfâind, îl lăsă și-i zise:

— Acuma du-te și te 'nsoară cu Ruja.

— Mă duc.

Mitru își șterse lacrămile cu mâneca, își suflă nasul, aruncă leațul și ieși pe poartă.

Toader se învârti prin casă, prin ogradă, apoi porni și el; o luă spre Moghileni. Satul nu era cine știe ce departe. Moșneagul era deprins cu drumul acesta. Cum ieși din văgăuna Arșițenilor și mai merse puțin încolo, pământul par'că se schimba: încetul cu încetul câmpul se îmbrăca, înășurile începeau să-și desfacă lăvicerele, până departe, încolo spre Cotruți. Și mergând așa gândurile bătrânului se adunau și se risipeau, par'că se luptau între ele; multe-multe îi mai veneau în minte. Și dintre toate faptul că nepotu-său îl nescotise i se înfipse ca un cuiu în minte. Și asta din ce pricină, din pricina unei femei!

Femeile din ziua de azi nu se asemănau cu celelalte, și tocmai pentru asta el nici nu se însurase; dar la ce folos, când Mitru se lăsase ademenit de Ruja. Și ce fată; tată-său un hoț de cai, ba se spunea că și Ruja, îl ajută, că trece, și ea, noaptea, Prutul în not, când a-

il Rujă merse Ruja!

pele-s mari, și duce cai dincolo, în țara Ru-sească. Cu gândurile acestea, Toader Odobac dumecâ drumul, și, fără de veste, se trezi în imășul Moghilenilor. Cum își aruncă privirile încolo, deodată îi răsări înainte o herghelie cu cai mărunți, și'n mijlocul ei, călare bărbă-tește pe un sur, Ruja lui Cazacu. Odobac o luă într'acolo, dar fata lovi cu picioarele în cal și-i ieși în față, apoi, când se apropiè de tot, smunci căpăstrul calului și-l opri scurt. Moș-neagul își înfipse privirile în fața ei. Ruja era voinică, smeadă, cu obrazul rotund, cu părul, ochii și sprincenile negre, ca pământul cel bun. Cozile lăsate pe spațe, se îndoeau pe ob-lâncul șalii, așa erau de lungi. Gura cu bu-zele cărnoase, umede și roșii ca miezul pier-sicei pietroase; printre ele scăpa un zâmbet, care arăta albul dinților, ca pe o rază de lu-mină ce țâșnea din mijlocul feței smolite. Supt cămeșa strânsă bine pe trup, țâțile i se ridi-cau, repede în răsuflet, ca două paseri ce se sbăteau în sân. Moșneagul clipi din ochi, tul-burat, dar își căpătă repede stăpânirea de si-ne, și-i vorbi de-adreptul:

— Ce-am auzit, Rujo? vrei să-mi fii noră!

— Da' dumneata nu vrei ?

— Eu te 'ntreb pe tine.

— Întreabă-ți pe Mitru.

— Înaintea lui Mitru eu trebuie să știu.

— Zău!

— Așa.

Ruja ridică mâna și desmierdă pe bătrân, cu cele câteva frunze rămase în vârful crengei cu care-și îndemna calul:

— Moșule!

Dar Toader îi apucă creanga, și, smulgându-i-o, zise înfuriat:

— El și-a luat plata o să ți-o iai și tu.

Și ridică mâna, dar Ruja strânse pulpele și porni surul să deie peste moșneag. Odobac îl prinse de funie, îl opri, și rămaseră, așa, încordați, bătrânul măsurându-se, din priviri, cu fata.

În cele din urmă Ruja începu să râdă, îi apucă mâna, și zise hohotind :

— Lasă, moșule, nu struni așa gura murgului că i-o sângera... și-i cal de furat.

Pe urmă sări jos, dădu calului o palmă, și surul își luă vânt spre herghelie, iar fata luă mâna moșneagului:

— Lasă, mai bine odihnește-o, că o să ai ce struni mai târziu.

Toader Odobac, se uită iar în ochii negri ai fetii; inima i se înmuia și i se împetrea pe rând:

— Fată hăi, păzește-te... Ia-l pe Mitru, dar să știi că o să ai cu mine de-aface. Supt papucul tău numai colbul drumului să rămâie, nu și sufletul băetului. M'auzi tu?

Fata se uită și îi vorbi peste umăr:

— Tu ce zici, Mitrule?

Bătrânul se 'ntoarse; la spatele lui băetănușul sta întunecat. Moșneagul le spuse la amândoi:

— În calea voastră n'o să mă pun eu; că ar fi degeaba; ce-i scris e scris! Am vrut numai să văd cât prețuiți fiecare 'n parte. Da' cât m'o ajuta luminile ochilor, din ochi mei n'o să scăpați.

Moșneagul îi lăsă și porni înapoi. Se însera, imășurile răscoapte de căldura zilei par'că răsuflau, ușurate, mireazma ierbei păscute. Și cum ridică ochii, bătrânul, zări departe încolo, uriaș, întunecat pe bolta rumenă a cerului, nucul de pe creștetul dealului. Toader puse mâinile la ochi să-l privească bine, și i se păru că, de acolo de unde era, copacul îl învinuia că fusese prea slab.

Îi venea par'că să se întoarcă înapoi, să smulgă pe băetan de lângă sânul femeii ce-leea; se oprea o clipă, apoi, deodată, îi răsărea în fața ochilor chipul întunecat, cu raza de lumină a dinților fetei, cu cele două ridicături ale sânilor, cari poate aveau să hrănească suflete deosebite de cele ale Odobăceștilor. Și plecă la drum, muncit de gânduri. De ce adică bietul om nu poate înfrunta și dânsul împrejurările, cum le înfruntase nucul întunecat din zare? De ce nu putea călca și el vremele cum le călcase dânsul? De ce nu se umplea și trupul lui, în fiecare an, cu un suc nou și puternic de viață, cum se revărsa în fiecă primăvară, din trunchiul până în cea mai mică frunzișoară a copacului celuia? *Da!*

Pe măsură ce mergea, nucul se deslușea și mai bine pe fundul cerului. Razele amurgului înroșeau lutul dealului, deasupra căruia frunzișul negru stătea neclintit, ca o grămadă de mangal. Toader Odobac se gândea că numai copacul acesta îl cunoștea bine, că de mic copii se deprinsese să-l vadă, să stea vara supt frunzișul lui, supt care alții ameteau, și că de pe vremea aceea numai el, numai nucul rămăsese. Nici nu băgase de seamă câtă viață se

scursesese, câți oameni se duseseră, ce lume nouă se ridicase. Până și sângele lor, până și Mitru era un alt Odobac ce semăna numai la trup și la chip cu cei dinnaintea lui, dar cu alt suflet, cu 'n suflet ascuns și slab.

Se înserase bine când ajunse moșneagul acasă. Până pe la miezul nopții, Mitru nu se întorsese încă.

În spre ziuă bătrânul îi auzi pașii în tindă.

Nunta fu pusă la cale de către moșneag și tatăl fetei, și repede se și făcu. În casa Odobăceștilor intrase un suflet nou și străin.

În seara nunții Ruja sărutase mâna moșneagului, apoi, cu zâmbetul ei care scăpa ca o rază de lumină din mijlocul feței negre, îi zisesese:

— Ei, moșule, s'a făcut și asta.

Și Toader Odobac par'că simți că 'n dosul vorbei acesteia se mai ascundea una. Dar tăcu, și când veni și Mitru să-i sărute mâna Toader îi zise :

— Vezi, Mitrule, să fii bărbat.

Moșneagul se trase în casa lui, căci pe locul lor erau patru perechi de case, și nu se în-

tâlneau decât la mâncare, la amiază și seara, când nu erau duși pe câmp.

Nunta se făcuse pe la începutul lui Octombrie, și acuma dădeau în iarnă. Lunile întunecate cu sloată, apoi cele cu ninsoare, însurăței le petrecură închiși în odăițele lor ca niște cârțițe în vizuină. Numai venirea Primăverii îi deslipi unul de altul. În ograda lui Odobac începu să se facă multe schimbări, să se dărâme și să se zidească din nou.

Ruja adusesese ca zestre trei perechi de cai. Mitru dăduse jos un hambar și făcu pe locul lui un grajd. Bătrânul nu-i zisese nimic, numai într'un târziu, după ce tot era gata, la o cină, îl sfătui pe nepotul său:

— Puteai lăsa hambarul, și ridica grajdul în altă parte. Caută, Mitrule, ce-ai apucat de la cei bătrâni să păstrezi, că-s lucruri traionice.

Dar Ruja îi apucâ repede vorba din gură:

— Eu i-am zis moșule, că doar hambarul se clătina.

Și râse, râse săltat așa, ca atunci în câmp, când îl mângâiasse cu creanga.

Într'o zi, Toader se întorcea călare. Ruja

îl zărise și-l aștepta în mijlocul ogrăzii cu mâ-nile în șolduri:

— Bună ziua moșule; iii! da' stricat ți-i roi-bul la picioare... merge încrucișat.

Femeea se apropiè de cal, puse mâna pe dârlogi, îl strunì de-l opri în loc, apoi își în-fipse privirile, ca și atunci când Toader îi o-prise murgul:

— Știi ce, moșule, să-ți aduc eu un sur.

— De unde?

— Treaba mea.

Moșneagul dădu calul în lături:

— Femeie vezi tu nucul cela?

— Ei?

— Să știi că te spânzur de el, cum era să spânzure frate-meu pe tătâne-tău, când oi-u afla că a-i adus cai străini în ograda mea.

— Elei! într'a dumitale, nu, da'ntr'a mea...

Toader Odobac o măsurâ cu privirea:

— Încearcă.

Și își îmbiè calul.

Femeea îi privi pe urmă, murmurând:

— Hm! să mă spânzuri tu de nuc! ghiu-jule.

Și ochii i se opri pe copacul uriaș de pe creș-tetul dealului. De când intrase în casa lui Mi-

tru, niciodată nu suise dealul să vadă și dânsa nukul. Și gândul o ispiti să facă drumul până la el acuma. Tocmai atunci venea, cu carul, și Mitru. Ruja îi sări înainte:

— Știi ce, Mitrule? bine c'ai venit. Hai de-om vedea nukul.

— Da' ce te-a lovit?

— Uite-așa.

Apoi ajută lui bărbatu-său să dejuge, duse boii în ocol, se opinti bărbătește și vârî carul, singură, supt șopron, și strigă pe bărbatu-său din casă, unde se dusesese să se spele.

Ruja și cu Mitru ridicară dealul din greu, picioarele li se afundau până la glesne în lutul galben și puhav. Un miros amar le îmbiba nă-rile, pe măsură ce se apropiau de copac. Când ajunseră sus și intrară supt frunziș, îi cuprinse o răcoare de pivniță, întunericul îi înfășură deodată.

Ruja ameți și se rezimă de Mitru:

— Mitrule, hai, că nu mai pot.

Și bărbatul o luă în brațe ca pe un copil, de o scoase iarăși afară, la lumină. Femeea ră-suflă prelung, apoi spuse:

— Mitrule, ista-i copac blestemat.

— Ei!

— Ascultă-mă, ce-ți spun. Nu vezi cum te doboară mirosul lui.

— E bătrân și-i plin de suc.

Cum scoborau amândoi dealul, Ruja se opri fără de veste și zise bărbatu-său :

— Mitrule, moșneagul mi-o spus că o să mă spânzure de nucul ista.

— Când?

— Adineoare.

— Nu te potrivi.

— Ba eu mă potrivesc, Mitrule, eu mă potrivesc. Că și pe tătuța, se lăuda tătâne-tău, că o să-l spânzure tot acolo.

Peste vre-o săptămână, când se sculară de la masă, Ruja trase pe moșneag spre grajd :

— Haide, să-ți arăt ceva.

Apoi o luă înainte, fugi spre grajd, se întoarse ca o săgeată călare pe un cal roib, frumos, pe care Toader nu-l mai văzuse, și ieși, vâjâind, pe poartă.

Toader se duse repede în casă, la nepotusău :

— Mitrule, de unde-i calul ?

— Mi l-o dat socru-meu.

Moșneagul se apropiè bine și-l privi în ochi :

— E cal de furat, Mitrule. Femea asta te prăpădește.

— Lasă!

Bătrânul ieși, și nu-i mai spuse nimic, dar din ziua aceea nu mai veni la mâncare; își făcea mâncarea singur, și nici de mers, să se ducă în sat, nu mai mergea prin ograda lor. Deschise un pârleaz prin gardul lui și trecea de-a-dreptul în uliță.

O schimbare adâncă se petrecu din ziua aceea în sufletul bătrânului. Simțea că un duh rău se scoborâse peste casa lor liniștită. Vorba lui nu mai era vorbă ca altă dată. Cu anevioie mai dà un sfat, oamenii cari aveau nevoie de el îl găseau cu greu, ba, de când se aflase că nu se mai înțelege cu nepotu-său, și puterea asupra celorlalți par'că-i slăbise. Câteodată, când nu avea ce face, moșneagul se suia la deal, și sta în întunerecul umbrei umede a nukului. El era deprins cu mirosul greu al frunzișului care alunga pe alții. Se simțea atât de liniștit supt copacul acesta, care îl primea ca un altar, supt paza frunzelor lui. Dar Ruja îl urmărea cu ochii de câte ori suia și scobora

cărarea. Într'o zi femeea luă pe Mitru de mână, și i-l arătă :

— Vezi-l ? alege craca de care să-mi înnoade ștreangul.

Mitru râse și o bătu, ușor, peste spate. Dar femea vroia ce vroia :

— „Ori m'a spânzura de nuc, ori a fi el stăpân aicea-i tot una“. Chiar atuncea încălecă și porni spre Moghileni. Când se întoar-se, seara, și o întrebă Mitru, unde fusese, dânsa răspunse liniștită :

— Ia după niște cârlige de vie.

Peste câteva zile, primarul Stoica și popa Năstase treceau prin dreptul casei Odobăceștilor. Toader tocmai pășea pârleazul ; primarul îl văzu:

— Da' ce-i, moș Toader ?

— Ce-i?

— Văd c'ai deschis pârleaz.

— Ei, păi ce să tot necăjesc pe cei tineri. Da'unde vă duceți? Ia, hai, înapoi, să cinstim un pahar de vin.

Toader intră înăuntru, luă cheile, și'n câteva clipe aducea din pivniță o cană de vin profir, de turnă în pahare. Apoi închinară, și câteși trei dădură vinul de dușcă. Popa Năs-

tase luă cana, mai turnă un rând în pahare, apoi zise în treacăt:

~~Mie~~ Mie nu-mi prea vine să cred c'o să se prindă viea pe dealul nucului.

Moșneagul se'ndreptă odată din șale:

— Ce vie?

— Viea care vrea s'o sădească nora dumitale; zilele trecute a căutat cârlige prin Moghileni.

Moșneagul rămase dintr'untăi locului, fără să spuie un cuvânt, apoi se plecă să-și ascundă fața încruntată, și, tremurând, luă oala și turnă vin. Pe urmă, ca și când și-ar fi răspuns unui gând zise tare:

— Treaba lor... ia luați.

Și dădu paharul, ca și ceilalți, peste gât. Dar îndată ce rămase singur, un gând crud, de care aproape nu-și dădea bine seama, începea să-i chinuiască mintea. Apoi iarăși se stăpâni, și de data aceasta își zise singur:

— Treaba lor.

Și eși după treburi. Însă gândul îl lăsa câte o clipă și iarăși îl înfășura în rețea lui de griji. Atunci moșneagul se puse să judece. Și deodată i se făcu lumină în minte. Ca să sădească vie pe deal avea nevoie de soare, și ca

să fie soare trebuia să taie nucul care umbrea toată coasta. Aici vroia să vie noră-sa. Un fior trecu prin trupul moșneagului, dar în aceeași vreme simți că toate le putea face femeea, dar pe asta nu. Atâta cât trăia dânsul nu. Și fără să mai zăbovească porni să-l găsească pe Mitru. În locul lui găsi pe Ruja.

Femeea îl zări de departe, și-l aștepta în prag, cu mâna streșină de-asupra ochilor, că bătea cumplit soarele. Odobac se opri scurt, și-o întrebă cu glasul stăpânit:

— Unde-i Mitru?

— Prin sat.

Bătrânul vroia să se 'ntoarcă, apoi rămase. Ruja pricepuse numai din privirile lui la ce venise. Îl întrebă:

— Da' ce ai cu el, moșule? Spune-mi mie. Atunci fața uscată a moșneagului se învâneți:

— Tu nu știi că dealu-i sterp?

— Care deal?

— A nukului.

— Hm... a nukului... Atunci cum trăiește nucul din stârpiciunea lui?

— Și vrei să sădești vie?

— Vreau.

— Da' cu umbra nucului ce-o să faci?

Femeea își ținea mereu mâna streșină, dedesuptul ei privirile îi scăpau ca două țâșnituri de păcură, iar, printre buzele întredeschise, dinții sclipeau într'o rază de lumină:

— Adicătelea cu nucul: umbra e în nuc, moșule, ca sufletul în om. Nu-i omul nu-i nici sufletul.

— Ce?

— Nu-i nucul nu-i nici umbra.

— Ce?

— Nici umbra, tătucule.

Bătrânul se cutremurâ, nu mai văzu nimic în fața ochilor, se repezi nebun de furie, cu mâna ridicată. Dar Ruja se strecurâ ca un fulger pe dedesuptul brațului, și fugi hohotind în ogradă. Bătrânul se 'ntoarse după ea, dar în aceeași clipă zări și pe Mitru venind. Se duse, gâfâind, spre dânsul :

— Ce, vroți să doborâți nucul?

× — Cum să-l doborâm ?

— Acuma mi-a spus dânsa, nevastă-ta, că îl tăieți... să sădiți vie.

— Nu te potrive.

Dar bătrânul ridicâ în sus capul, și-l privi pe Mitru drept :

— Cine s'o atinge măcar de-o frunză din copac, îi sfărm capul ca la o năpârcă.

Și moșneagul, scos din minți, răcni de răsunau împrejurimile:

— Atâta rămăsese neatins pe locul ista, și vrei să-l dai jos... Da' nucul e și-al meu. Auzi tu, băete, nucul e și-al meu. Să nu vă atingeți de el.

Și clătinând din cap, amenințător, Odobac se duse. Mitru intră în casă dar nu găsi pe Ruja. Atunci ieși iar în ogradă și o strigă. Ruja venea pe poartă, legănată, cu un bujor după ureche, râzând. Când se apropiè de Mitru îl întrebă:

— S'o dus moșul?

Dar bărbatu-său înfruntă sprincenele :

— De ce i-ai spus că tai nucul... despre ce vie îmi tot vorbești ?

— Ce, nu ți-am spus că am și cumpărat cârlige?

— Ei și, trebuie să tai nucul?

— Păi dacă umbrește toată coasta.

Mitru îi dădu din cap:

— Femea tacă-ți gura. Te las să faci ce se poate, ce nu, — nu.

Femea se gudură ca un câne bătut:

— Mitrule!

— Nucu o să rămâie acolo, pe coastă, m'auzi tu? E hotarul nostru.

— Mitrule!...

— Auzi tu, ce-ți zic?

Atunci Ruja îi bănuî :

— Când o spus moșneagul că o să mă spânzure de el, ai tăcut, și-acuma îi iei partea. Tu nu vezi că copacul ista-i blestemat? Nici la umbra lui nu poți sta. Toate dihăniile acolo se aciuesc ; o să vie o molimă odată din stârvurile cânilor care se duc și mor acolo.

Mitru se uită mirat :

— Ce molimă, ce tot vorbești?

Dar femeea urmâ, aprinsă :

— Molimă, molimă, că eu am fost de câteva ori, și-am văzut, și-am spus și femeilor din sat.....

Dar Mitru îi tăie scurt:

—Ajunge: nukul o să rămâie acolo, pe coastă. Ni-i doar hotar.

Ruja tăcu și se luă cu treaba casei. Trecu-
ră câteva zile. Dar în gândul ei toate lucruri-
le astea se încâlciseră, se înnodaseră, apoi ca
și când niște degete iscusite ar fi prins capă-
tul firului, așa se limpeziră toate și se depă-

nară potolit. Se hotărâse, știea ce are să facă, Nimeni nu-i stătuse ei în cale. Nici santinelele căzăcești de pe malul Prutului. Îi adormea c'o sărutare, când nu putea cu vutcă, și trecea dincoace cu caii. Și un hodorog ca socru-său avea să i se împotrivească! În ziua când i se desluși bine ce avea să facă se duse la crâșmarul satului. Nevasta acestuia, femeie bătrână și uscată ca o scândură, căreia îi mergea numele că știe să facă vrăji, se bucură când o văzu, căci Ruja de o bucată de vreme se luase bine cu dânsa.

— Ei! Ruja mătușii. Ce mai faci?

— Rău, mătușă...

— Ei.

— Păi da...nu mă 'mpac cu de-al-de socru-meu.

— Cum asta?

Ruja se plecă și-i vorbi ca 'n taină:

— Nu-s stăpână la mine în casă... Vreau să fac un șopron, nu, că nu-i loc; vreau să îngrădesc ceva, nu, că nu-i place; vreau acum să sădesc vie, nu, că să nu-i tai nucu'.

— A-ha nucu! păi îi hotar, Rujo!

— Și?... da' alt hotar nu poate pune? Nu vezi că nucu ista-i blestemat? Că alt copac nu

mai are ce sugere din pământul Arșițenilor, că înghite el totul. Că la umbra lui nu poți sta, că te doboară mirosul lui tare... Și ce crezi? Hai de-i vedea: acolo, în umbrișul lui numai stârvuri, toți câinii din sat acolo trag să moară. Și o să vie o molimă...

Femeea crâșmarului duse mâna la obraz :

— Dă, de asta așa-i... Și pe Ilie ciobanu, tot acolo l'o mâncat lupchii acu' trei erni... Poate că și molima de an vară...

Ruja se plecă și mai aproape:

— Dacă vezi pe Mitru spune-i și dumnea-ta... și când îi avea nevoie de ceva, de vre-un cal... știi... una-i Ruja....

Femeea se schimbă deodată la față, își rânji până la urechi :

— Las'.

— Spune-i și primăresii, că primaru' ține cu moșneagu'... și preotesei...

— Las'.

Crâșmărița eși cu ea din casă; pe prispă stăteau câțiva oameni. Unul întrebă:

— Da' unde-i Mitru, lele Rujo?

— După treburi și necazuri...

— Necazuri?... Și el are necazuri?...

— Păi da... cu nucul cela, că toate lighioa-

nele se aciuează acolo, ca'ntr'un țintirim, și am vrea să dăm copacu' jos, să sădim vie.

Unul îi luă vorba din gură:

— E-hei, da' moș Toader ce zice?

Crâsmărița răspunse, acru:

— Păi decât o dà vre-o molimă, ca an vară, din pricina stârvurilor de pe deal, mai bine om dà noi nucul jos.

În seara aceia, Ruja încălecă pe murg, și trecu ca o furtună prin sat, spre Moghileni. Se însera, nici nu se ascunsese soarele bine, când sări de pe cal în fața ușii casei lor. Tă-tâni-său, ieși repede din tindă:

— Ei! iacă și Ruja.

Apoi repede:

— Ia ascultă, n'ai veni peste două zile să trecem dincolo, niște căluți?

Dar Ruja îl bătu peste gură, cu palma:

— Lasă căluții, că avem de furcă la noi... Ascultă-mă, vreau să înfrâng pe socru-meu... hai în casă, să-ți spun pe larg...

Fata trase pe bătrân, un om roș, cu ochii verzi, cu mustața tunsă, c'o ureche sfârțicată, în odaie, și-l puse cu de-asila pe pat:

— Așa, stai... Uite ce e: Bătrânul se ține'n calea mea, și, tu știi că cine mi se pune din po-

trivă... Hmm!... Eu nu uit c'o ridicat mâna să mă bată... El ține la nukul lor de hotar, eu vreau să-l taiu... Am zis că vreau să sădesc vie...

Apoi se plecă, și privi pe tată-său în ochi:

— Îs călduri mari... acolo supt nuc se aciu-esc și mor toate lighioanele... o să vie o moli-mă peste sat... ca an vară, cum spune crâșmă-rița, — și-o să spue și alte femei din sat. Înțelegi?

Și făcu din ochiu :

— Ei, ba nu!

— Câteva stârvuri sunt ele... da' trebuesc să fie multe...

— Bine.

— Ș'apoi om trece și căluții dincolo.

Bătrânul se ridică, și o bătu pe umăr:

— Tot Ruja mea! așa fato!... Da' mai știi tu, că potera umblă după Milcea, haiducul? Poate că tot de supt nukul vostru își ochește prada, ca dăunăzi noaptea. Ia vezi!

Ochii Rujii sticli.

— Știi că ai dreptate?... Ne-am înțeles!

— Ne-am!

În câteva zile tot satul forfotea de vorbe.

Crâsmărița purta vorba din femei în femei, și acestea spuneau bărbaților. Lucruri care n'auvuseseră nici o trecere până acuma, prinseră cu încetul rădăcini.

Până și preoteasa, spuse sfinției sale într'o seară:

— Sfinția ta, oamenii au dreptate cu nucul cela, zău, au dreptate.

— Nu mai zice: *zău*, femei. Dece până acuma n'a mai venit nici o boală peste sat?

— Cum n'a venit? Da' n'am băgat de seamă, că nu ne-a deschis nimeni ochii. Da' an vară, da' acum trei ani...

Preotul se sculă, de la masă, și porni către casa lui Toader Odobac. Zări pe moșneag stând pe prispă, dus pe gânduri; întâiași dată, zilele aceste, bătrânul simțise dureri grozave prin piciorul drept, care-l și ținuseră să nu mai poată sui dealul, unde găsia alinarea; și'n seara aceasta înțepăturile începură să-l chinuiască și mai abraș. Preotul se apropie:

— Bună seara, moșule.

— Bună sfinția ta.

Și adăogă, cu glasul mâhnit:

— Ai venit și dumneata să mă sfătuești să

tai nukul, cum a făcut Țâru, crâșmarul, și primarul mai zilele trecute?

— Ferească Dumnezeu... Da' eu ași zice să te'mpaci cu Ruja.

— Ce? Dac'o venit vremea ca muierile să ducă pe bărbați de nas, treaba lor. Pe mine unul n'o să mă ducă.

— O să tae nukul.

— Las' să-l taie.

Preotul plecă, amărât, căci ținea la moșneag. Odobac rămase până noaptea târziu, cu ochii țintă spre creasta dealului, până când frunzișul rotat al nukului se făcu una cu noaptea, și nu mai văzu nimic...

A doua zi era Duminecă. Soarele ardea ca în zi de secetă; în fața crâșmei jocul se închea și se fărâmița repede, căci flăcăii, înfocați, uzi de sudoare, treceau mereu supt umbrare de luau câte un pahar de vin. Și cum stăteau așa numai ce prinse să aburească un vânticel fierbinte. Unii oameni adulmecau aerul fără să vrie; un miros greu par'că venea de departe. Unul aruncă o vorbă:

— De unde o fi venind miazmele istea?

Crâșmarul își puse mâinile în șolduri, răsufli odată, apoi se întoarse furios:

— De unde? De supt copacu' cela blestemat. De unde!

Un sătean vorbi hotărât:

— Apoi nu, ia să mergem câțiva la moșneag și să ne înțelegem omeneste. Trebuie să-l tăiem. Deajuns suga, de atâtea ani, tot sulcul satului; și boli să ne mai vie de pe urma lui?

Și, repede, vorba prinse chiag, primarul și crâșmarul dădeau ghes oamenilor. Jocul se sparse, și intrară și femeile în vorbă. De departe, mirosul venea mai greu, mai puternic, nesuferit.

Toți priviră spre deal. Supt frunzișul negru părea că se deschisese o groapă care 'și împărăștia miasmele.

Primarul, rotofeiu, se învârtea printre oameni:

— Asta, nu, asta nu mai poate trece așa.

Dar, pe când vorbeau, deodată răsări în mijlocul lor Toader Odobac.

Primarul se apropiè:

— Bine că vii, moșule, uite ce-i: noi, cu toții, te rugăm să tai nucul. Nu-i vorba de vie, dar numai miroasă și dumneata ce mai miazme vin de supt el.

Bătrânul se 'ncruntă și își îndreptă șalele:

— Dar până acum cum de nu veneau?

Oamenii tăcură, dar crâșmărița sări poponeț:

— Veneau ele, da' eram noi proști.

Odobac răcni odată:

— Eu cu muierile nu vorbesc.

Atunci primarul, cam amețit, își scoase pântecile înainte:

— Asta nu e glumă, moșule, eu îți spui să tai nucul.

— Ia taci!

— Atunci l'om tăia noi, primăria, și-om face cunoscut celor mari.

Moșneagul par'că mai vroî să spue ceva, se uită la oameni, își mușcă buzele, ca și când ar fi vrut să-i scuipe, apoi se întoarse și plecă, fără să le mai spue un cuvânt.

Se înserase bine, oamenii începură să se împrăștie. După o lună întreagă de secetă, acumă dădea să se înoureză. Lucrul acesta par'că-i mai îndulcise puțin, dar, deodată, de departe se auzî câteva împușcături, apoi o fugă nebună de cal și strigăte de femei. Peste o clipă, se năpusti pe ulița satului, Ruja, călare pe Surul. Femeea, galbenă, cu părul vâl-

voi, părea că de abea mai ține frâul. Oamenii săriră și opriră calul, și Ruja lunecă moto-toală jos. De abea putuse să îngăime câteva cuvinte... Se întorcea de la Moghileni, în pasul calului, și, supt deal, în dreptul nucului, îi eși un om în cale, și-i știgâ, să oprească. Ea dădu călcâie surului, și atunci acela slobozise câteva focuri de pistol... Oamenii o duseră pe mâini, acasă; Mitru, speriat, o luă în brațe ca pe un copil, să o culce, căci sătenii rămăsese-ră să se sfătuiască în ogradă. Unul spuse:

— Măi, și mai acum vro două săptămâni a oprit pe crîșmaru' din Benza... Ista trebuie să fie Milcea, după care aleargă potera.

Glasurele se încrucișară:

— Milcea, să știi că-i Milcea...

— I-o fi trebuind cal... și pândește unul...

Cineva, un glas de femeie, căci veniseră și femeile să vadă ce-i, adăogă:

— O fi pândind de supt nuc... acolo, supt deal, își ține capcana...

Atunci izbucniră strigăte:

— „La nuc...“ „Haideți la nuc...“ „La capcana lui... să-l prindem“.

Oamenii luară fiecare, coase, topoare, unul făcu un șumuoc de pae, îl vîrî în păcură, și-i

dădu foc, și, cu el în frunte, potera înjghebată porni spre dealul nukului, aruncînd lumini fugare spre cuprinsul satului în care câinii neli-niștiți urlau. Cu cît se apropiau mai mult de copac cu atît oamenii simțeau mai tare miazmele care le lovise mirosul ziua în vremea jocului. Aproape de tot era de nesuferit. Cîțiva traseră focuri de pușcă în frunzișul copacului, apoi, cei mai tari de fire, intrară supt ramurile lui, dar, repede, se traseră înapoi, amețiți de mirosul stîrvurilor zăcute în țărâna umedă. Atunci unul hotărî:

— Milcea chiar de-a fi fost pe-aici, și-a văzut el de treabă... da' și sălaşul hoției și mirosul jivinilor a rămas... Oameni buni, mîne tăiem nukul că nu-i de chip.

Răspunseră cu toții:

— „Să-l tăiem“. — „Să-l tăiem“.

Și scoborîră dealul, sfătuindu-se ca, a doua zi, des-de-dimineată, în zori, să vie cu ferăstrae și topoare la Mitrea și, de acolo, să se suie să taie copacul.

Dar mai întăi veniră la Mitrea acasă. Începuse să ploaie cu găleata, și se stîrnise un vînt strașnic. Cățiva oameni intrară în tindă, de unde auzeau glasul Rujei. Mitru

umbla speriat de la o femeie la alta, pe când câteva babe, și crîșmărița, o descîntau. Ruja ținea o gură, vorbea într'aiurea:

— Nucul... ia! nucul!

Și iar tăceau cu toții, și până acolo ajungea de pe deal foșnetul mînios al copacului! Femeea prindea iar să se zvârcole:

— Ia! nucul... nucul!

Mitrea veni în tindă. Unul îi zise:

— Mâne să tăem nucul, Mitrule.

Și el se grăbi, bucuros:

— Mâne, mâne în zori; până n'o băga de seamă moșul.

Oamenii plecară. Ploaia mai încetase; Mitrea ațipi o clipă. Lângă Ruja rămăsese numai crâșmărița. Într'un rând se plecă de-asupra feței zâmbitoare a Rujei, și-i suflă:

— Mîne-l taie.

Ruja deslipi buzele, și privi aprins, apoi șopti:

— Mitrea?

— Doarme.

— Surul...

— Ei?

— E-al dumitale.

Numai preotul Năstase, își luă umbrela, așa ruptă cum era, și plecă cu ea spre casa moșneagului, cum făcea de cîte ori auzea o veste. Odobac urmărise de pe prispă pe cei ce se dușeseră să caute haiducul.

— Ai văzut, moșule?

— Da, sfinția ta.

— Știi ce-au hotărât? Mîne taie nucul... Eu nu-i mai pot opri.

— Bine sfinția ta... Bei un vin?

Moșneagul turnă două păhăruțe de vin, apoi, preotul se sculă. Odobac îi sărută mîna, și când plecă, îl rugă:

— Blagoslovește sfinția ta, c'a venit precum vezi, ziua de apoi.

Preotul uni degetele, și-i atinse capul, apoi se strecură pe ușă. Moșneagul rămase pe gânduri, și'n sufletul lui se aprinse cu încetul un simțimânt de ură pe care nu-l mai încercase încă, dar care acuma par'că îi șoptea lămurit ce trebuia să facă. Dintr'o încordare, moșneagul se ridică, își luă securea, și, așa, cu capul gol, eși în ogradă și se 'ndreptă spre casa lui Mitru. Când ajunse se opri întăi la fereastră. Pe după ochiul geamului se mișcau umbre în colo și'n coace. Într'un răstimp i se păru ba-

nu, auzi chiar glasul Rujei, și-atunci sângele îi vâjâi în urechi, furia îi înneacă pieptul și se repezi în tindă. Dar, ușa se lovi de Mitru, și rămaseră amândoi, înfipti locului. Băetanul presimți ceva:

— Unde te duci?

— Să te scap de năpârcă!

— Haide, moșule, c'o să fie rău.

Și, repede, vânjos, apucâ pe bătrân de brațe, și-l împinse înapoi, afară. Aici se proptiră din nou. Toader vroi să se smulgă din brațele lui Mitru și nu putu, atunci, spuse gâfâind:

— Ce, pui mâna pe mine?

— Nu, moșule, te opresc de la un lucru rău.

Deodată, pe băetan îl străbătu o durere la mâna stângă, apoi simți că i se prelinge ceva cald printre degete. În frământatul lor, Mitrea se rănise în securea moșneagului:

— Ce ai, moșule, în mână?

Și îi arătă:

— Uite, m'ai rănit, ce vrei să faci?

Moșneagul se uită o clipă, buimac, apoi, aruncâ securea, și fugi, cu fața în mâini, gemând. Când ajunse acasă se trânti pe laviță, și plânse, cu lacrimi calde în care par'că i se

topise toată fierbințeala mâniei. În locul ei, i se lăsă peste suflet o liniște adâncă, o înțelegere deplină, o judecată dreaptă a lucrurilor. Se ridică, hotărît. Căută prin lăzi, dar nu găsea ce vroia. În urmă își aduse aminte. Se duse în tindă și desnodă capetele frînghiei pe care era întinsă niște pânză, și eși pe prispă. Acolo rămase așa, răzimat de stâlpul cerdacului. Ploaia stase; numai vântul bufnea din când în când, și foșnetul mâniaș al nucului par'că arunca numai blesteme. Uneori, departe tare, ca sclipirea unor ochi firoși de fiară ce pândește în noapte, cerul se lumina de pâl-pâirea unui fulger, și-atunci, o clipă, nucul se desprindea din întuneric pe creasta dealului, singur și neînduplecat. Moșneagul oftă adânc, și gândi: „Tu tot tare rămâi, până la sfârșit!“ Pe urmă trase ușa tindei apoi se cufundă și el în noapte.

Nici nu mijise bine de ziuă și țărani veniseră. Mitru se sculă, buimac, și rămase uimit când văzu pe Ruja, îmbrăcată, gata, așteptându-l. O întrebă:

— Ți-e bine?

— Mai bine. Hai că te așteaptă oamenii. Se luminează de tot și-o veni moșneagul. Eu o

să mă duc pe urmă până la tata, în Moghileni.

Mitru își luă pălăria și eși. Venise și crâșmarul și crâșmărița, primarul: — se adunaseră vre-o treizeci de oameni. Primarul adusesese și-un felinar. Porniră. Suiră din greu dealul, căci lutul se muiase de ploaie. Însfârșit ajunseră și se apucară de treabă. Întăi tăiară o ramură, ca să pătrundă lumina ce se vărsa tot mai lucie până la trunchiu, apoi, intrară supt crengi și, la lumina felinarului, potrivi ferăstrăul. Doi flăcăi voinici, scrijeliră coarja bătrână, apoi dinții oțelului intrară tot mai adânc, tot mai adânc; scrâșnetul dela început se auzia acum ca un geamăt înăbușit. Mitru stătea de-oparte, întunecat; îngrijat, se uita mereu să nu vie moșneagul. Dar Ruja îl strânse de mână:

— Mitrule, ia acum o să fim și noi acasă la noi, n'o să aibă nimeni la ce se amesteca...

Și adăogă:

— Om pune viță, n'om pune, asta-i altă vorbă.

Flăcăii se opriră, luară o frânghie și o'ncolăciră bine de-o ramură. Apoi câțiva oa-

meni prinseră de capăt să tragă copacul în vale. Unul din flăcăi strigă:

— Trageți!

Oamenii își încordară puterile, ceilalți se dădură la o parte. Copacul începu să se clatine. Atunci, Mitru care-și aruncase ochii spre frunzișul lui, strigă de-odată, speriat:

— Stați... moșul...

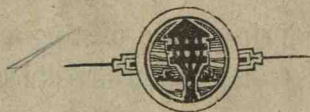
Și arătă spre nuc.

Oamenii priviră într'acolo, și, printre cren-gile ce se legănau de smuncitură, zăriră capul plecat spre piept al lui Toader Odobac.

Primarul începu să strige, să sufle:

— Stați... s'a spânzurat...

Oamenii se traseră speriați, înapoi, dar copacul se desprinse deodată, de pe trunchiul tăiat, un pocnet grozav străbătu până departe, un glas strigă: „Feriți“ și nucul se prăbuși în vale, acoperind în căderea lui, ca într'un mormânt de frunze, trupul neînsuflețit al moșneagului.

DOMNUL SENECA

DOMNUL SENECA

Cine nu l'ar cunoaște mai cu de-amăruntul pe Domnul Seneca Romil, și l'ar vedea ce purtare aleasă, și, mai cu seamă, ce înfățișare deosebită are, și l'ar asculta cât de înțelepțește știe să vorbească despre toate, și ar mai auzi cât de darnic e cu toți, ar crede că d. Seneca e scoborător din cine știe ce viță boerească, ba ar și jura că, pe cât e de burduf de învățătură, e și mai putred de bogat. Adevărul însă-i altul: Domnul Seneca, de neam n'are încotro să fie: e numai băiatul diaconului Romil, viețuitor până mai dăunăzi la biserica S-tului Dumitru; de umblat prin școli, — numai cât și-a ros coatele pe băncile celor patru clase primare din mahalaua lui; iar de bogăție, — ia acolo un petec de moșie pe valea Rânzeștilor.

Dar că Domnului Seneca, Dumnezeu i-a dat foarte mult bun simț, și, pe de-asupra, multă inimă, că știe a se purta în lume, că l-a învățat multe viața, și că el a știut să tragă înțelepciune din ori-ce împrejurare, apoi că se mai pricepe să-și mânuiască și averea, da, de asta-i așa.

Domnul Seneca Romil să tot aibă cincizeci de ani, și e spân: ce bruma de tulleie îi mai răsar supt nas le rade și pe acelea; obrazul îi e supt; gura de abia încondeiată, ca și când ar avea numai o singură buză; iar nasul atât de ascuțit și de subțire că, dacă te uiți în fața lui, n'ai ce prinde: privirile îți lunecă deoparte și de alta a obrazilor, și ți se opresc pe urechile, puțin rășchirate, dar frumos întoarse, ca două torți de cercei.

Domnul Seneca e vestit prin multe fapte de duh; și, când le face, rămâne liniștit trăgând din lulea, — o lulea lungă de cireș cu cuptorașul de fildeș. Stă mai mult pe moșioara lui; iar când e în oraș vine des pe la „Cafeneaua Capitalei“. Atunci toți din năuntru aleargă la masa lui, căci au ce auzi. — Vörba începe: unii una, alții-alta. Domnul Seneca își spune cuvântul totdeauna la sfârșit, și veșnic i se

dă dreptate. Căci a văzut de toate, și a cunoscut pe mulți. O singură meteahnă îi găsec oamenii: prea crede pe Români leneși din cale afară; și nu se sfiește s'o spue fățiș, și-a cam spus-o la mulți. Cei ce-au înghițit-o însă, nu s'a supărat, căci Domnului Seneca, îi mai zic, între dânșii, și „Filozoful“ și de la un filozof poți asculta ori-ce.

Astăzi e ajunul anului nou. Ninge de-o minune, cu fulgi înfoiați ca penele de găscă. În cafenea e lume de pe lume. Par'că nici odată n'a fost atâta. De pe ferestre se văd săniile cum trec, în sbor, cu pologurile cailor învoalte în vânt, ca aripile unor telegari din poveste. E pe la 4 după amiază, când Domnul Seneca Romil intră în cafenea; toți îl poftesc, care din cotro, dar fiindcă nu se poate duce în zece părți deodată, vin toți la masa lui Mavrichi, la care Domnul Seneca se așează.

Domnul Mavrichi pe cât e de gras pe atâta-i de cinstit, și Domnul Seneca îl iubește. Cum se așează „filozoful“ pe scaun, care mai de care îi dau vești, căci de două luni nu mai venise de la țară.

Dânsul le ascultă pufăind într'una din lu-

lea. Câte un nume lunecă din gură'n gură, — nume dintr'ale acelora ce trec în sanie.

Deodată se scoală cu toții în picioare să privească în uliță.

— S'a întors și Murguleț, zice unul.

— S'a întors Murguleț, nene Seneca, spune altul.

Dar filozoful trage odată din lulea, cu colțul din dreapta al buzelor, iar pe cel din stânga îl desleștează și zice:

— Ei?

— Păi, nu știi? au vorbit gazetele de el. A ajuns vestit.

Domnul Seneca pufăie iar:

— Ei!

— Zău, nene Seneca, ci-că se îndeletnicește cu cârma balonului,... el și cu'n neamț; tată-său i-a trimis până acum vre-o sută de mii de lei pentru asta.

Și un altul, încrezător, adaogă:

— E om deștept: să știți că el o să facă treabă.

Domnul Seneca Romil, zice iar, cu colțul din stânga:

— Ei.

Și fiindcă toți îl privesc, și doresc să-l au-

dă vorbind mai mult, Domnul Seneca își scoate luleaua din gură, tacticos, și întoarce capul.

Toți îi privesc urechile. Și dintre ele răsar glasul cam ascuțit-acriu al Domnului Seneca:

— Bun meșteșug e și cârma balonului.

Toți tac. — Dânsul urmează:

— Fiindcă, mă Mavrichi, dacă eu, sau tu, sau Murguleț, să zicem de-o pildă, nu-i așa? ne-am apuca de-o meserie, — iacă de ciubotărie, — lumea o să vrea să vadă măcar o pereche de... papuci din mâna noastră. — Nu?

— Firește, nene Seneca.

— Ei? Și când o vedea-o, întâiu o s'o ia în mână, și dac'o găsi o cusătură strâmbă, o să zică: „Hm! Îs prost cusuți“; și dacă i-o și mai încălța, și o vedea că-l strânge, o să zică: „Îs prost croiți“; și dacă ni i-ar dà să-i prefacem, și'n loc de buni noi i-am înapoia omului tot răi, el o să zică: „Da' prost ciubotar“. Așa-i?

— Așa, nene Seneca.

Dânsul mai trage din lulea odată, își așează coatele pe masă, și spune mai departe:

— Și știi de ce? Fiindcă ciubotăria e o meserie pipăită, Mavrichi. Adică, de dânsa ca de ori-ce meserie, îți poți dà seamă, și tu, și eu, și ăsta, și toți, ce Dumnezeu? Da' cârma balo-

nului?... Ah! ce pat moale e și cârma asta pentru leneși. Ești fecior de bani gata, vrei să ungi ochii tată-tău, și-a lumii? lucrezi la cârma balonului. Babaca îți trimete sute de mii de franci, tu, Murguleț, care n'ai nici o pregătire pentru lucruri al căroră dar nu ți l-a vârsat Dumnezeu în sânge, papi paralele. Și dacă nu descoperi nici o cârmă, te iartă toți. „Ce vrei, nene Seneca, o să-mi zici tu, Mavrichi, peste vre-o doi ani, crezi că e dat la toți, și puțin lucru e să descoperi cârma balonului?“ Da' eu zic că tocmai la lucru ăsta trebuie să se gândească și tată-său, mai întâi... Ascultă-mă pe mine, astea-s saltele moi?

Și, pe când cu toții se grăbesc să deie Domnului Seneca dreptate, un om mărunțel, chel, cu fața vânăată ca și cum ar fi fost svântată la fum, se apropie de Domnul Seneca și-i șoptește ceva la ureche.

Domnul Seneca, vâra încet mâna în buzunar, scoate un teanc de hârtii, ia una de douăzeci și i-o dă. Apoi îl întreabă:

— Pe când zici?

— La cinci Ianuarie, nene Seneca.

— Bine, uite însemn.

Domnul Seneca scoate carnetul și înseam-

nă ceva, apoi îl lasă pe masă. Mavrichi se uită, vede fără să vrea însemnarea și-i spune:

— Păi bine, ziseși pleșcarului ăstuia că-i însemni ziua când să-ți dea banii înapoi, și ici văd altă-ceva scris: „De scos actele pentru...”

Domnul Seneca își scoate luleaua.

— Adică așa de prost mă crezi tu pe mine? Am zis și eu așa, ca să vadă că nu-i dau de po-mană; par'că nu știu că n'o să-i mai capăt cei douăzeci de lei? Carnetul îl țin pentru afaceri, nu pentru....

Apoi par'că-și aduce aminte de ceva, și întreabă pe un tinerel din colț:

— Da' tu, Țefendache, când începi să te ocupi cu „cârma?” Am citit că ai intrat în moștenire.

Cei dinprejur râd, iar tânărul răspunde:

— Eu o să-mi văd de moșie, nene.

Domnul Seneca, pusese luleaua în gură, nu putu răspunde decât:

— Ei?!

Mavrichi poruncise un ceai la unul din cei doi chelneri ai cafenelei, și încă nu i-l adusese. Nerăbdător, mai bătu în masă; atunci chelnerul Gheorghe, un român roșcovan, cu părul adus și lins pe tâmple, cu mustățile învărtite

ca la racii cei fierți, la gât cu o cravată verde, înfioată ca o varză, veni în pas de vals, să aducă ceaiul. Mavrichi se uită la pahar în zare: paharul era murdar, zahărul mai puțin cu o bucățică decât se obișnuia, romul lipsă.

— Poftim cafenea! zise înfuriat.

Domnul Seneca însă, care nu-și luase ochii de la chelner, își scoase luleaua din gură, și spuse ca și cum nu curmase adineoare șirul vorbei:

— Și Murguleț are parale; da' ăsta, sărăci-lă ăsta, care trăește din bacșișul tău și-al altuia, și care de abia își mișcă picioarele, da'n schimb face pe berbantul? De ăsta ce să zici!.. Neam afurisit! De aceea ne bat toate semințiile pământului. Ia să chem pe Șvarț, pe celalt, pe jidanul cela nesuferit, să-mi aducă ceva.... să vezi!...

Domnul Seneca bate'n masă și strigă:

— Șvarț!

Chelnerul, un jidan subțire, cu părul negru și creț, cârn, adus de șale, îndoit ca un corn, se repezi:

— Un ceai, porunci Domnul Seneca.

Apoi către ceilalți:

— Să vedeți acum.

Șvarț veni într'o clipă cu ceaiul: paharul curat, patru bucățele de zahăr, și una pe marginea farfuriei, — ca din partea lui — și rom; lingurița sticlă, tablaua oglindă.

— Ei, Mavrichi, se întoarse Domnul Seneca, vezi? Ei, să nu-i tragi celuilalt douăzeci-și-cinci?

Și domnul Seneca începu să verse iarăși nouri de fum din lulea, ca și cum și-ar fi vărsat necazul...

Se înserase; la fereastre prinseră să vie urătorii cu buhaiul.

Domnul Seneca se sculă să plece.

Atunci se ridicară cu toții să meargă.

Dar cum se îndreptă spre ușă, Domnul Seneca, își aminti că nu plătise:

—Șvarț, uitasem să'ți plătesc ceaiul.

Scoase punga împletită, să deie banii, dar scăpă un capăt, și un pumn de franci și de gologani se împrăștiară pe podele.

Toți cei din prejur se lărgiră roată, să se vadă unde căzuseră banii.

Iar Șvarț se repezi, se rupse în două din sale, și, cu ochii scânteiând, cu brațele în lături, ca o cloșcă ce'și adună puii supt aripi, începu să culeagă paralele.

— „Uite ici un franc, Șvarț“; „Uite colo altul“, îl călăuzeau toți din toate părțile.

Dar Domnul Seneca își pironise privirile lângă tejghea: răzimat de dânsa, cu mâinile la spate, Gheorghe, chelnerul, nici nu se mișcase, urmărea numai cu ochii pe Șvarț, care se tăvălea pe jos.

Când Șvarț sfârși de cules, Mavrichi întrebă:

— N'or mai fi?

Și rotindu-și privirile mai zări unul de cinci parale:

— Gheorghe, uite un ban la piciorul tău.

Gheorghe se uită a lene, se plecă, și, ridicând banul, porni să-l aducă în aceeași vreme cu Șvarț, care se sculase, și venea cu pumnul plin de franci.

Dar Domnul Seneca, îi opri cu o mișcare pe fiecare la locul lui; apoi, pe când își ridică gulerul blănei, le spuse liniștit, cu colțul din stânga al buzelor:

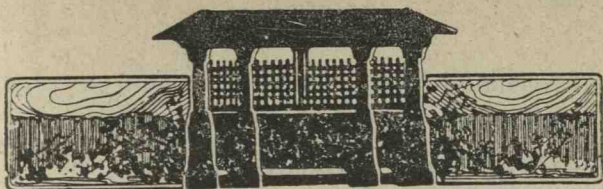
— Lăsați; tot e ajunul anului nou; luați fiecare ce ați cules.

Și, pe când gura lui Șvarț se despica, până la urechi, într'un zâmbet de neînchipuită bu-

curie, iar buzele lui Gheorghe se strâneau
pungă, ca și când ar fi mușcat dintr'o lămâie,
Domnul Seneca dà drumul unui val de fum, și
eșia încet, urmat de prietenii încântați.

DEMISIA

*era foia
metaiata / Păros azi 1 Oct 19
n'a ctit mi
meni pe av
de cât
mine*

DEMISIA

Ba cu gluma, ba cu un pahar de vin, nici nu știi când fuge vremea: odată te trezești că se luminează de ziuă! Ion Șerbescu se plecă, dădu perdeaua la oparte, apoi spuse tovarășului său, Gheorghe Mincu:

— Mă, se face ziuă.

Mincu se îndoi, făcu ochii mici să pătrundă întunerecul sur de afară, apoi bătu cu inelul în marmura mesei :

— Încă un rând!

Dintr'un colț se înalță o umbră, merse, clătinându-se, până la butoiul de lângă teighea, dădu drumul canelei, și se îndreptă apoi spre masă cu două halbe cu bere. Pe urmă, fără nici un cuvânt, se duse și se topi iarăș în colțul de unde răsărise adineoare. Mincu dădu din cap:

— Numai chelner să nu fii !

Șerbescu răspunse cu îngânfarea lui de glas, veșnic batjocoritoare:

— Chelner... și cântăreț de operetă.

— Prea ne terfelești și tu breasla.

— Ba nu. De câte ori, ca și asta, pentru un cuplet nerod care a plăcut publicului, nu ți-ai deschis gâtlejul de cinci-șase ori pe rând.

— Nu-i tot una.

— Haide... *Prosit !*

— *Prosit !*

Șerbescu își aprinse o țigară. Prietenii tac o clipă și se privesc. Șerbescu e plin la față; poartă mustățile rase; are ochii tăiați, ca migdala; bărbia eșită în afară îi dă chipului înfățișarea acea îndrăzneată și batjocoritoare pe care o are și'n întorsătura vorbei. Deși nu poate să aibă mai mult de treizeci și cinci de ani, părul, pieptănat cu cărare, e înflorit ici colo, de sclipiri albe.

Mincu, sfrijit ; cu obrajii înfundați ; aproape fără de gene și sprincene ; dar luminat de zâmbetul ascuțit pe care meseria cupletistului îl pecetluște totdeauna pe buze, se miră par'că:

— „Îți merge bine la Constanța, Șerbescu-

le.“ — Șerbescu drept răspuns își asmuță buzele și dă drumul la rotogoale de fum care ies, una după alta, se rotesc, apoi se 'nșiră 'n aer, ca o salbă.

Pe urmă, se uită prin prejur:

— Mincule, am rămas singuri.

Mincu privește întinzându'și gâtul:

— Nu tocmai, uite, colo, la spatele tău, încă un întârziat.

Șerbescu întoarce capul; tocmai lângă perețele din fund, un om, cu o halbă dinainte, stă cu ochii pierduți în gol.

— „Știi ce, Mincule“, spune Șerbescu, „hai să-l chemăm și pe ăla. Tot suntem numai noi singuri la vremea asta.“

Și, fără să mai aștepte răspunsul lui Mincu, Șerbescu se 'ntoarce către străin:

— Domnule, domnule, faceți-ne plăcerea și poftiți la masa noastră.

Apoi, către Mincu:

— Mai petrecem.

Omul se scoală, își ia grăbit halba, pălăria și paltonul, și, fără nici o vorbă, vine, de se așează, stingherit oarecum, la masă.

Mincu mai bate cu inelul, și poruncește: „Un rând!“ Umbra din colț se'nalță, se clatină din

nou pe picioare, se oprește o clipă, —când Șerbescu adaogă: „Trei halbe“ — apoi aduce iarăși băutura și se topește în fund.

Cei doi prieteni privesc pe străin. E un om bălan, cu ochii albaștrii; zâmbește fericit; din părul lins de pomadă i se scoboară un cârlionț pe frunte.

Mincu ridică halba :

— În sănătatea dumitale, domnule...

Străinul se ridică, uluit, și se 'nclină în fața celor doi artiști :

— Petru Știucă.

— În sănătatea dumitale, domnule Știucă.

Mincu și Șerbescu își aruncă o privire veselă de pe de-asupra halbelor. Petru Știucă, bea, pe nerăsuflatale, halba, apoi, cu ochii în jos, către cei doi:

— V'am admirat astă-seară.

Artiștii, la rândul lor, se închină, și Mincu bate iar în masă :

— Încă un rând de trei!

Șerbescu aprinde altă țigară și întreabă pe noul venit :

—Ce sunteți dumneavoastră ?

Petru Știucă, pare încurcat, se 'nroșește, se întoarce pe scaun, și, în sfârșit, vorbește:

— Nu sunt mai... mai nimic... Vedeți, am avut multe nenorociri... ași fi vrut să rămân în gazetărie..., dar, vedeți, nici în gazetărie nu-ți poți spune gândul lămurit... eu sunt pentru libertate... da, am făcut și conservatorul... eu vă cunosc de mult... din București... vedeți, fără libertate nu e nimic frumos pe lume.... și gazetăria... ei, am avut multe nenorociri.

— „Ia să bem, să bem, domnule Știucă“ zice Șerbescu, iar Mincu poruncește încă un rând.

— „Fără de libertate,“ începe din nou Șerbescu, „nu e nimic frumos pe lume. Ne e așa Mincule?“

Mincu, tușește, se 'nneacă:

— Nimic nene Șerbescule.

— Dar, în sfârșit, ce sunteți domnule Știucă?

Știucă iar se mișcă pe scaun, și zâmbetul lui par'că are ceva dureros; fără de îndoială îi e greu să facă o mărturisire :

— Vedeți... cum v'am spus ,am avut multe neazuri... am luat, așa, deocamdată, o slujbă la... percepție.

Apoi, repede, ca și când ar vrea să dreagă ce-a zis:

—Dar vă rog.... vă rog să nu vă faceți o idee rea de mine... v'am admirat astă-seară... am făcut conservatorul... am fost chiar controlor la teatrele de vară de aici... Pe atunci nu veniserăți încă Dumneavoastră...

Șerbescu, făcu din ochiu lui Mincu, apoi strânse mâna poftitului:

— A! atunci suntem între colegi. Păi de ce nu ne-ai spus de la început, dragă?

Mincu iar scoală chelnerul să aducă un rând... Chelnerul, necăjit la fiecare zece minute, se trezește deabinele. Dă perdelele la o parte. Pe geamul aburit lumina cenușie nu poate încă pătrunde; dar din uluci se aude cum picură bura de ploaie. Petru Știucă a băut trei halbe pe rând și acum e la a patra; ochii i s'au împăinjenit puțin, și capul stă aplecat pe un umăr; privește prostit; dar, în schimb, a căpătat gust de vorbă:

— Da, după cum v'am spus, am fost controlor; am și jucat uneori, da, știți, în roluri mici... ce vreți... necazurile m'au adus la... la percepție....

Și deodată, se înfurie; cei doi prieteni îl privesc încântați :

— Și, știți, așa, ca controlor câștigam mai mult... și eram liber... Fără libertate...

Mincu îi dă dreptate și-l atâță :

— Firește : fără libertate nimic nu e frumos pe lume.

Lui Șerbescu îi trece o idee năstrușnică prin cap. Ridică halba; golesc băutura câteșitrei, și mai vine un rînd.

Șerbescu lovește cu pumnul în masă :

— Cât ai pe lună domnule ?

— O sută două zeci de lei.

— Și ca controlor cât câștigai ?

Funcționarul își vîră cele trei degete de la mîna dreaptă în buzunarul giletcei, scoate pieptul în afară, și dă capul pe spate de răspunde cu ifos, încâlcindu-se :

— Pân' la o sută șapte-șaaapte-zeeci de... de lei pe lună, bez... bez Vlașca și Te-Teleorman.

Șerbescu se 'nfurie :

— Păi bine, ce-ai căutat atunci la percepție, domnule ? Păi, dumneata ești de percepție? Dumneata, cu talentele dumnitale. Dumneata să-ți pui capul sănătos supt evanghelie?

Mincu își înăbușe râsul; Șerbescu pufnește, apoi isbucnește deodată :

— Dă-ți demisia, domnule, ce mai stai? Dă-ți demisia.

Funcționarul se 'ndreaptă în scaun, par'că ar vrea să se înșuruzeze:

— Așa... ai dreptate... trebuia să mi-o dau... o să mi-o dau... ce mai vorbă... îmi dau demisia.

Apoi bătu, înviorat, în masă la gândul demisiei :

— Un rând de trei!

Ia pe Mincu de umăr, și, arătând pe Șerbescu.

— Iacă om... așa da... Îmi dau demisia... hotărât... Libertatea e totul... Ce-mi pun eu cap sănătos supt evanghelie... pen'ce pen'ce pentr'o sută două-zeci...

Șerbescu ridică iar halba:

— Bravo, domnule ; așa-mi plăci... Prosit. Afară s'a luminat deabinele.

Pe trotuarul ud, se strecoară trecătorii rari; zarzavagii trec cu căruțele spre piață. Cei doi artiști au băut tocmai cât le trebuia să fie veseli la culme. Funcționarul însă e topit. Din când în când mai sugă din cea din urmă halbă,

câte o înghițitură, și strigă scurt, cu ochii întorși spre tavan: „Demisia!“ „Demisia!“

Mincu șoptește, râzind, lui Șerbescu:

— Bine, nene Șerbescule, ce ți-ai făcut păcat cu ăsta?

Șerbescu răspunde înțelepțeste:

— Ce-ar fi, dragă dacă n'am mai îndulci viața cu câte o glumă...

Ceasornicul bate orele șapte. Prietenii sunt cam oboșiți, plătesc, iau între ei pe Petru Știucă și pleacă spre casă. Aerul rece de afară îi înviorează. Funcționarul se mai trezește; dar în minte i s'a înfipt un gând care îl stăpânește cu îndărătnicie. După câțiva pași se oprește în dreptul unei tutungerii; intră înăuntru și artiștii după dânsul. Știucă se clatină câteva clipe, în fața tejghelei, par'că a uitat la ce venise, apoi strigă deodată:

— O coală de hârtie.... mi-ministerială... și un timbru de tr'zeci.

Mincu se uită la Șerbescu și amândoi holbează ochii:

— La ce iai hârtia, nene Știucă, îl întreabă Mincu.

— Cum la ce?... Pent' pentru demisie... îmi dau demisia...

Șerbescu îl ia cu binișorul:

— Ia lasă, prietene, n-o să ți-o dai azi doar... mai târziu... la vară.... când o veni trupele de teatru.

Știucă se înfurie:

— Acum... chiar astăzi... îmi dau azi demisia.

Plătește, ia hârtia și timbrul, și ese iar în stradă. Aerul rece iar îi trece peste față ca un ștergar jilav, și iar îl înviorează.

— „Nu ți-am spus eu, nene Șerbescule, că-ți faci păcatul cu ăsta,“ zice Mincu în urmă.

— Dă măi, te pomenești că și-o dă, ne-totul.

Apoi îl ia pe Știucă de braț;

— Ia ascultă, dragă prietene, se poate să iai o glumă în serios! Noi am glumit. Dar ce n'am dà noi să avem o slujbă ca a dumitale... o slujbă onorabilă, frumoasă.

Știucă îi pune mâna în piept și-l împinge:

— Îmi dau demisia.... ai înțeles?... demisia.

Artiștii nu știu ce să facă. Merg câteși trei tăcuți.

Mincu îl întreabă:

— Încotro, nene Știucă?

— La percepție... mă duc să mi-o dau.

— Ce e de făcut cu nebunul ăsta nene Șerbescule.

Pe dreapta tocmai se deschidea o prăvălie:

— Ia haidem să mai luăm un vin, zice Șerbescu.

Și târâș-grăpiș, îl împing și pe Știucă înăuntru.

În fața mesei rotunde Șerbescu își tocește limba, să-l aducă la gânduri mai bune:

— Dragă, frate Știucă, a fost o glumiă... Am glumit, bătu-m'ar Dumnezeu să mă bată. Uite, întreabă și pe Mincu, dacă n'am glumit. De ce să-ți dai demisia? Păi noi, știi dumnea-ta, cum tragem pe dracul de coadă? Crezi că-i ușor să rămâi așa fără cinci parale! Noi am vrut numai să râdem, așa, prietenește. Haide, Știucă băete, haide, de hatârul nostru, dacă ne iubești, lasă demisia în colo. Vezi-ți de slujbă. Hai, și te culcă, mă duc eu la directorul prefecturei, că-l cunosc, să spun că ți-i cam rău; ba am să-l rog să te și înainteze, puiule, zău am să-l rog. Haide, Știucă dragă, hai acasă...

Sunt aproape 9 ceasuri de când îl dăscălesc; artiștii cad de oboseală.

În sfârșit, cu mare greutate, îl iau, îl urcă în tr'o trăsură și, după ce îl întreabă unde stă, spun birjarului să măie....

În odăița sărăcăcioasă și umedă, cu 'n ochiu de geam cât palma, îl desbracă amândoi, ca pe-un copil, și-l pun în pat. Când să plece Șerbescu îl ia de mână:

—Nene Știucă, ne-ai făgăduit: nu demisionezi.

Știucă își deschide ochii și de abia bolborosește:

— Bine... biine... de... de hatârul vostru!

ORATORUL

ORATORUL

Tocmai isprăvisе de mâncat friptura când Ghiță Năstrate, agentul, îi aduse o scrisoare. Conul Tase Filoreanu desfăcu, domol plicul și ceti:

Iubite Tase,

În împrejurări grele, la cine să alergăm? Firește, — la tine. Afaceri grabnice mă silesc să plec numaidecât. Și astă seară, la 8 ceasuri, cred că știi: sunt cele două întruniri, în despărțirile III și IV, la care trebuia să vorbesc. Bizuit pe marele tău talent, plec mai mulțumit și împăcat în mine însumi decât chiar dacă ași fi vorbit eu alegătorilor. Al tău îndatorat,

Jean.

P. S. Iartă-mă că-ți scriu, așa, pe fugă;

mai am jumătate de oră până să plece trenul. Tocmai, — semnul buletinelor noastre de vot e *Crucea*.

De multe ori îi scrisese șeful; dar niciodată nu-i așternuse rânduri mai călduroase ca aceste. Conul Tase era încântat. Înghiți o bucată de plăcintă în pripă, sorbi de două-trei ori din cafea, și porunci să-i aducă o trăsură. Erau 7 ceasuri. Își îmbracă redingota, își îmbucâ tabacherea cu tutun, iar coana Tica Filoreanu îi puse în portofel vre-o două scobitori, căci se putea, după întrunire, soțul dumeanei să guste câte ceva, cu prietenii.

Peste câteva clipe trăsura luneca, sprinte-nă, spre sala „Jupiter“, unde se ținea întrunirea despărțirii a III-a. La intrarea oratorului sala se cutremură de strigătele de bucurie ale alegătorilor; conul Tase Filoreanu era cunoscut și răscunoscut ca mare vorbitor. Când păși în sală, fața conului Tase se rumeni ca floarea mărilor, când se așeză în fața mesei se aprinse ca trandafirul, iar când ridică degetul, să facă liniște, obrazii i se înflăcărară ca bujorul. Dar tăcerea se întinse peste capetele celor strânși să audă, și conul Tase începu să

vorbească. Cele dintăi cuvinte îi eşiră din gură mai mult suflăte de cât spuse. Întotdeauna păția așa. Vorbele par'că se'necau, se amestecau, se îmbulzeau la poarta dinților, pânăce, în sfârșit, stăpânirea de sine le rânduia, le făcea să iasă una câte una, curate, înșirate cu darul pe care, într'o măsură, conul Tase îl avea. Turburarea ținuse două-trei clipe doar; alegătorii cunoscură îndată glasul care, și acum, tuna și fulgera împotriva tuturor acelor cari erau de alte păreri decât ale conului Tase Filoreanu și ale prietenilor săi... Conul Tase Filoreanu și tovarășii săi făcuseră toate:... ei orânduiseră țara; ei alcătuiseră legile cele înțelepte; ei ieftiniseră traiul; numai dela ei, toată suflarea, putea să aștepte îmbunătățirile viitoare!...

Din când în când câte un glas răgușit striga, vajnic: „Așa-i!“ Și atunci, ca o furtună, strigătele se încâlciau, geamurile sbârnâiau de vuiet: „Așa-i! Așa-i! Așa-i!“ Un om scurt, cocoțat pe un scaun, lângă un stâlp în fundul sălii, ridica mâna și țipa: „Jos; jos cu ei!“ apoi, clătinându-se, lua stâlpul de care se sprijinea, în brațe, să nu cadă. Atunci Năstrate făcea liniște, — avânta bastonul deasupra ca-

pului și poruncea: „Tăcere!“ Și tăcerea se făcea îndată.

Apoi vorbele conului Tase își luau iar șirul, unele după altele, ca niște tovarășe bune cari știau ce aveau de făcut.....

Conul Tase se înfierbânta; vorbea, și 'n aceeași vreme își dă seama de toate; gura spunea una și gândul mergea alături; înțelegea că robise sala, simțea că putea vorbi așa trei, patru ceasuri, o zi întreagă, o săptămână chiar dacă ar fi fost nevoie. Deodată însă își aminti că mai are o întrunire. Trebuia să sfârșească. Postscriptumu-ul i se înșirâ în minte:... „Tocmai — semnul buletinelor noastre de vot e Crucea“. Asta era și sfârșitul; avea să încheie în chip măreț. Conul Tase se umplu bine în haină:

...„Astfel, iubiții noștri prieteni, voi încheia, arătându-vă că semnul buletinelor noastre de vot, semnul cu care pornim la luptă e *Crucea*; cu ea vom merge la izbândă. Căci, domnilor. Crucea e semnul credinței noastre strămoșești; Crucea e cel dintâi semn pe care mama noastră ne-a învățat să-l facem în fața sfântului iconostas; pentru strălucirea Crucii sfinții mucenici au murit în chinuri;

pentru Cruce, Domnii noștri viteji au luptat în șirul veacurilor; și, în sfârșit, pe Cruce, Domnul nostru Isus Hristos și-a jertfit viața pentru mântuirea păcatelor omenești! Așa dar Crucea e semnul care vă va călăuzi, — credeți în ea și mergeți la isbândă. Și mai judecați, iubiți alegători, că 'n vreme ce noi pornim la luptă, creștinește, potrivnicii noștri, ca niște păgâni, și-au ales Steaua, doar ca toți să le poată spune: „Vai de steaua lor!“ Și-au ales Steaua, care-i tot așa depărtată de noi, ca și ei de inimile noastre ale tuturor; și-au ales Steaua rece, — rece ca și sufletele lor neîndurătoare; și-au ales Steaua, — steaua căzătoare, care nu lasă în urma ei decât lumina mincinoasă a unei clipe; și-au ales Steaua, iubiți alegători, pentru că ocârmuirea lor de astăzi e Steaua rea a acestei biete țări!... Făcându-vă dar Cruce, și lepădându-vă de cei cari zboară printre Stele, ca duhurile rele, mergeți cu noi, înainte, iubiți și stimați alegători“...

Suflând, cu șurloaie de sudoare pe frunte, ca și când ar fi eșit dintr'o baie cu aburi, conul Tase de abia răzbi să se coboare dela tribună. Toți căutau să-i strângă mâna, să-i spuie un cuvânt, în vreme ce, de partea ceialaltă,

sala duruia de tropote ca și când năvălise în ea o herghelie speriată. În sfârșit, cu mare greutate, conul Tase izbuti să se îndrepte spre ușă. Alegătorii din ceialaltă despărțire vor fi pierdut răbdarea. Trebuia să se grăbească. Dar, drept în ușă, un om, suflând de fugă, îi întinse o scrisoare. Conul Tase Filoreanu o luă, se apropiè de lampa din pãretele sălei, și ceti:

Tase,

Scriu de pe scara vagonului. Un gând mă muncește că, grăbit cum eram, ți-am scris greșit; așa sau nu, vreau să plec liniștit: să știi că semnul buletinelor noastre de vot e *Steaua* nu *Crucea*, cum mi se pare că ți-am spus. Ține bine minte.

Jean

Conul Tase rămase împietrit. Arată scrisoarea lui Năstrate:

— Ce e de făcut?

Nasul borcănos al lui Năstrate se aprinse deodată ca o lampă. Se scărpină după ceafă. Apoi, ca omul care nu dă dela nimic înapoi, răspunse:

— Să îndrepti greșeala dincolo, coane Tase.

Conul Tase simția că i se scoborâse tot sângele la inimă. Firește, atâta-i mai rămase: să dreagă dincolo ce, fără voia lui, stricase aici. Se sui repede în trăsură, și peste un sfert de ceas, se oprea în fața sălei „Apolon“ din despărțirea a IV-a.

Sala plină; în ea un frământ cumplit, de nerăbdare. În despărțirea aceasta erau foarte mulți cârciumari, cari știuseră cum să vie la întrunire. De la cele dintâi vorbe ale conului Tase, urletele ridicau acoperemântul. În mijlocul tuturor, un sfrijit, cu mustața lungă de părea înnodată pe după urechi, își șuera mere cuvintele: „Șuuș cu conul Tase! Șuuș cu conul Taaase!“ Dar Năstrate ridica bățul: „Tăcere“ și gurile se închideau câteva clipe. Cu alte vorbe, cu alte întorsături, conul Tase ajunsese tot acolo: *tot ei, nimic* ceilalți. Și iarăși simți dela o vreme că poate cuvânta așa un ceas, două, o zi, o săptămână chiar, și gândul mergea domol alături... Trebuia să încheie. Dar ăsta era greul: ce spusese dincolo trebuia să întoarcă aici. La urma urmei vorbele, gândea conul Tase, sunt ca și mânușile: le poți în-

trebuința și pe dos, dacă nu ți-e de ce-or zice alții.

Se potrivește bine în redingotă:

....,Așa dar, iubiiții mei prieteni, un lucru mai am să vă spun, și anume: drept semn al buletinelor noastre de vot, drept semn al biruinței noastre, am ales *Steaua*. Cu ea să țineți, cu *Steaua* cea bună care veghează mereu, strălucitoare, deasupra partidului nostru; cu *Steaua* să țineți, căci fiecare dintre noi, o știți, avem câte o stea, care ne adumbrește din înalt cu raza ei cea norocoasă; cu *Steaua* să țineți, căci atunci când dânsa apare, cerul rămâne senin, norii se duc. De *steaua* noastră să vă călăuziți dar, fraților, cum Magii s'au călăuzit de *Steaua* tainică ce i-a dus la ieslele în care se născuse Mântuitorul! Și nu uitați, că pe câtă vreme noi pășim pe urma unei raze de lumină, potrivnicii noștri și-au luat ca semn al lor *Crucea*! *Crucea*, — semnul ce se pune pe casele de vânzare, de vânzare ca și sufletul lor. *Crucea*, — semnul cu care se înfierează spatele celor nemernici. *Crucea*, — *Crucea* Roșie care acopere pe cei istoviți și răniți în lupte; *Crucea*, semnul care aminteș-

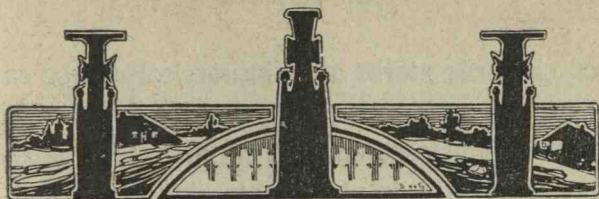
te de tăcerea, de muțenia cimitirelor! Puneți-le dar Cruce, și lăsați-i“.

Cu mâna întinsă, cu privirea grozavă, conul Tase, încheiă cu glas răsunător:

„Morții cu morții, domnilor, viii cu viii!“

ÎN VINEREA PATIMILOR

ÎN VINEREA PATIMILOR

Ecald. Primăvara zâmbește din florile livezii de zarzări, ce împresoară biseri-
cuța uitată din fundul mahalalei pus-
tii. De-asupra crengilor albe, ca de zăpadă,
crucea de abia se ițiește într'o sclipire; iar
glasul clopotului se împrăștie duios. E în Vi-
nerea Patimilor. Ușile pridvorului sunt des-
chise larg în lături, ca și ferestrele pronaosu-
lui. Cu capul înclinat pe piept, cu fruntea în-
cinsă de spini, cu mâinile și picioarele piro-
nite, Hristos zâmbește, amar și iertător, din
mijlocul bisericii. Două lumânărele de ceară
picură în răstimpuri, lacrimile lor fierbinți,
care se scurg de se încheagă pe trupul chinuit.
Câteva rândunele intră și sbor spre cuiburile
lipite de marginea cafasului. Miroase a tă-
mâie și a floare. Altarul de abia se deslușește,

cu chipurile șterse ale sfinților, ce privesc ca dintr'o lume de vis. În strana din dreapta un dascăl cetește somnoros. Și în curte, pe lepezile spălate de ploii, printre crăpăturile cărora troscotul își întinde vițele, se aude arare câte un pas târâit al vreunei bătrâne drept credincioase: au venit trei. Mărunțele, aduse de șale, pierdute în cațaveici, șchioapătă toate spre sfânta cruce; se opresc, bat mătânii, își mișcă buzele, repede, și lăcrămează. Apoi stau cu fruntea lipită de rogojina roasă, în vreme ce rândunelele se încrucișează, cîripind, pe deasupra, culcând în sborul lor nebunatic, flacăările celor câteva lumânări ale policandrului. Perdeaua din ușa altarului se trage la o parte, și preotul, cu barba albă ca și primăvara de afară, blagoslovește. Băbuștele se ridică și merg la împărțășit. În ușă se ivește chipul mătușii Sultana, aducându-și strănepotul, pe Iliuță, de mână. Bătrâna se oprește și îndeamnă copilul:

— Iliuță, puiule, fă cruce. . . Așa . . . zî după bunica: În numele tatălui.

— În numele tatălui.

— Și-al fiului.

— Și-al fiului.

— Și-al sfântului duh. Amin.

— Și-al sfântului duh. Amin.

— Așa sufletul bunichii. Hai, de-i săruta crucea, că doar ești mare; ai patru ani.

Și o iau încet înainte. Băiețelul, cu ochii mari, albaștri și speriați, cu părul încâlcit, rămâne mai în urmă, par'că îi e frică. Bunica îl îmbie după ea. Când ajung în fața crucii, se opresc. Bătrâna se închină. Iliuță se uită bine, bine, și trage pe bătrână de mână, să o întreb, la ureche:

— Bunicuțo, de ce stă oare sfântul, — așa, pedepsit?

Bătrâna îl alintă, și-i răspunde :

— L'au pironit jidovii pe cruce, sufletețelule; îi plin de sânge și de răni. Hai, de-l sărută, și te roagă.

Și, tremurând, îl ridică în brațe. Copilul privește la chipul firav, la picăturile de sânge de pe frunte, și își amintește că așa, rănit, nu mai văzuse decât pe Gheorghită, băiatul diaconului, când îl lovise un altul cu piatra. Ca și atunci buzele i-se strâng pungă, și-i vine să plângă. Apoi se pleacă, și, ușor, cu mânușița, desmeardă fruntea îndurerată a celui răstignit; și-l mângâie:

— Săracul!... Săracul!

Și-l sărută.

În clipa aceasta scăpără o lumină tainică, strălucitoare, de se rumeni întreaga biserică. Bătrâna orbită, își întoarse privirea înspre fereastră, pe unde-și închipuia că năvălise soarele; dascălul alergă la mucarniță, crezând că se încinsese cumva flăcările lumânărilor din policandru. Numai copilul simți pe obraz o sărutare caldă, ca de mamă. Când îl lăsă jos, voi par'că să spuie ceva bătrânci, dar nu mai știu ce anume.

Și eși, cum venise, de mâna buniçai. Iar din ușa mai întoarse odată capul, și zâmbi cuiva, — unui chip, care nici lui, ci doar numai sufletului lui se arătase.

MÂNTUITORUL

Mântuirea

MÂNTUITORUL

Lam văzut, predicând mulțimei, într'un sat prin care din întâmplare treceam.

Era un om slab, cu barba rară, castanie, cu părul lung, lăsat pe umeri. Umbla cu capul gol; numai în cămașă și ȋtari; încins pe de-asupra cu un brâu; cu picioarele goale. În spate, cu baerul pe după gât, își ducea traista cu merinde.

Vorbea c'un glas adânc, sfâșietor de duios. Se uita departe, cu ochii înnecați într'o ceață care, uneori, părea că-i învăluie fața. Ținea mâinile la piept, și, arare numai, întindea brațul, ca și când ar fi vrut să arate cuvântul ca pe un lucru, să-l înțeleagă ascultătorii mai bine. Vorbele veneau potolite, obosite, ca dintr'un isvor care, odată, a curs mai cu putere. Și firul spuselor lui te prindea, te prindea ca

Mântuitorul

într'o mreață. Dar cele ce vorbea, par'că erau lucruri știute, auzite altcând, — acuma nu se mai puteau opri în suflet, deși ți-l mângâiau.

Se suise pe o movilă de pietriș de pe marginea drumului. Vântul îi resfira puțin părul...

..., „Eu sunt *Mântuitorul* vostru. Și vin din nou la voi. Ascultați-mă, și din glasul meu culegeți mierea; din privirile mele, mila; din suflet, iubirea; din inimă, iertarea. Iubiți și iertați, fraților“.

Așa își începuse cuvântarea. Și se strânseseră mulți; o bătrână, căzută în genunchi, ținea lângă ea, un băețel cu părul bălan, care privea țintă la străin; unii se uitau dând din cap cu milă; flăcăii își dădeau coatele; fetele își făceau cu ochiul. Dar nu plecau, și-ar mai fi stat, dacă preotul satului, un uriaș, care auzise vestea, n'ar fi sosit în grabă, gâfâind, și nu s'ar fi repezit în mijlocul oamenilor, strigând: „Nelegiuitorilor, procleților, duceți-vă și vă vedeți de treabă. La biserică nu veniți, dar la nebuni vă strângeți.“ Apoi se întoarse spre călător: „Pleacă, hai! pleacă; ce zăpăcești lumea!“ și ridică mâinile în sus: „—Cum Dum-

nezeu, nu-l închide undeva !” Un glas răspunse, sfios: „De ce să-l închidă, părinte, dacă nu face rău la nimeni!”

Iar omul a binecuvântat, s'a scoborât de pe movilă, și lumea i-a făcut loc. Când a trecut prin dreptul băețelului cu părul bălan, călcă, se vede, într'un ascuțiș de piatră, și se sprijini cu mâna de căpușorul copilului; iar, de supt talpă, rămase câteva urme de sânge. Apoi se strecură înainte, cu privirile pierdute'n gol.

Oamenii s'au împrăștiat ; preotul s'a dus spre primărie, poate să certe pe primar. Iar eu am privit întins după călătorul care se ștergea din ce în ce în zare. Și par'că'l auzeam încă vorbind, și par'că'l mai vedeam dinaintea ochilor.

Și-un gând mă făcu să tresar : Cine mi-ar fi putut spune că drumețul acesta obosit, amărât, alungat de pretutindeni, nu era chiar *Ei*, Omul străin între oameni, omul care cutreeră întreg pământul și nu mai găsea pe ai lui !

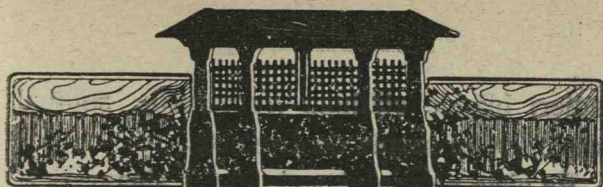
M. B. Umânizarea și eternizarea

lui Iesus Cristos,

Ma Teoria: cucerirea

ÎN UNELE CLIPE

ÎN UNELE CLIPE

Etoamnă, o seară caldă, în care pământul par'că mai primea din adâncimi cerești suflul primăverii care deschide bobocii, și acopere de flori copacii. Castanii își păstrasera haina lor de frunze, din bogăția căreia când și când se desprindea câte una și flutura prin aer până ce se așeza, foșnind ca o mătăasă, pe nisip. De sus, din înălțimi, luna își trimitea mănunchiul ei de raze împrăștiate.

· Mai încolo, lacul se întindea neted, răsfrângând aproape în fiecare clipă dărele luminoase ale stelelor ce cădeau prin aer, lunecând aiurea, în lumi necunoscute. Între cer și pământ părea că plutește un colb mărunț, un colb scânteetor care se cernea peste fire, ușor, înfiorând'o. Și rare ori, ca trezite din somn,

adieri blânde clătinau frunzișurile, șoptind tainic, ca un suspin de dragoste.

Pe aleie nu era nimeni. Banca singuratică, ascunsă 'n umbră, îl așteptase par'că. Ion Sorbea se așezase acolo, și, liniștit, căzu pe gânduri.

De multe ori trecutul se strecoară în amintire, își face loc încet, printre împrejurările ce ne-au chinuit sau mulțumit atuncea chiar, și rămâne singur stăpân pe sufletul nostru. Ion Sorbea se gândea în urmă, la cele câteva zile atât de fericite în care trăise o altă viață. Și dintre toate crâmpetele aceste, un chip îi răsărea mai luminat, un chip ce par'că se deslușea din umbrele serii, și, așezat în bătaia unei raze, privea la el. Ș'atunci toate, toate îi răsăriră în minte. Cea întâi privire a ei, întâia sărutare, fiorul străngerii lor în brațe, într'un colț întunecat al salonului. Și despărțirea. Durerea, însângerarea inimei lui pe urmă. Și simți ca o flacăra în piept, junghiul ascuțit care-l străpunsese de atâtea ori...

Deodată se auziră niște pași ; în fundul aleii se deslușiră două umbre. Era o pereche... veneau braț la braț, cu chipurile apropiate, șoptindu-și gură'n gură. Ajunși în dreptul lui,

se opriră, se priviră par'că până'n fundul sufletului și se sărutară prelung. În clipa aceea, lui Sorbea i se părea că cerul pâlpâe, ca într'o izbucnire de scânteii; că fundul apei se luminează. Pe sus un bolid despică aerul și se pierdu departe. Femeia tresări, speriată; tânărul o cuprinse cu brațul și-i șopti : „Nu e nimic“. Apoi se pierdură în umbră.

Sorbea privi în urma lor. Par'că toate se legau în noaptea asta prin firul necunoscut al întâmplărilor ce țin de lumea farmecelor. Și ce adâncă i se păruse împreunarea buzelor, la care luase parte și cerul, trimițând sărutul lui de foc să topească'n văzduh lumile necunoscute, rătăcite, singuratice în adâncuri, să le facă să tresară și ele de fiorul dragostei neperitoare.

Iubise și Sorbea. Din nou se gândea la *dân-sa*. O vedea iarăși, acolo, în bătaia lunii. Și-un gând ciudat începu să-l muncească: dacă aceea care trecuse fusese chiar ea? De ce nu s'ar fi putut oare? De câte ori împrejurările nu te apropie poate de ființa pe care tu o cauți viața ta întreagă, și pe lângă care tocmai atunci treci ca un străin? Își aduse aminte de întâmplarea din noaptea când i se păruse că

o zărise într'o trăsură. Cutreerăse atunci tot târgul. O putere neînțeleasă îl sili să se ridice, să alerge după cei doi necunoscuți. Erau departe. În dreptul unui felinar îi ajunse. Se uită: femeia își ascunse fața spre umărul bărbatului. Sorbea merse câțiva pași, apoi se întoarse să le iasă în cale. Îndrăgostiții luaseră alt drum; se făcuseră nevăzuți.

Turburat se așează pe bancă. De departe se auzi ritmul unui vals. Muzica adia ușoară; melodia se 'mpletea încet, apoi se avânta repede, ca într'o uitare de sine. Lui Sorbea i se păru că nu mai auzise niciodată valsul acesta. Atâta înduioșare la auzul unui cântec nu'l cuprinsese de mult: era student, în zorii unei dimineți, când, pe jumătate adormit, străbătu, până'n odaia lui, suspinul unei vioare.

Plecă în jos capul. O mâhnire grozavă îl cuprinse, și, cu privirile pierdute, își simți obrazul umed. Plângea, fără să-și dea seama de ce. Când căută batista să'și șteargă ochii, îi trecu, repede, ca un fulger prin minte, chipul Elenei plecat peste fața lui.

Pe dânsa o plângea! De departe muzica răsună lin. Valsul par'că se pierdea în înălțimi, apoi se revărsa deasupra apei, clipocind ușor,

cu sunete armonioase, și 'n urmă își lua sbor din nou, în aceeași vreme cu apa ce se ridica sprintenă din avuz, și se risipea apoi într'o pfulbere de argint la picioarele stâncei din mijlocul lacului. Și iată, deodată, pe luciul apei lunecând o barcă. Sorbea se ridică, alergă, pe mal; în bătaia lunii, deasupra oglinzii lacului, ca între două ceruri, îndrăgostiții treceau. Treceau, și-un glas de femeie, un glas ușor și stins, ca un suspin al dragostei, îngâna valsul ce și trimitea melodia până la ea.

Sorbea rămase dintru'ntăiu ca împietrit, cu mâna pe inimă, ascultând. Era glasul alteia. Totuși fericirea acelora îi sfășia inima. Fugi, ca scos din minți, până ce se trezi în aleia scaldată de lumina felinarilor, în lungul căreia o mulțime întreagă se plimba. Umbla fără să-și dea seama; un prieten îl apucă de mână:

— Ce mai faci, Sorbene ?

Sorbea se desmetici, bolborosi :

— Bine.

Apoi, cum muzica sfârșea tocmai atunci cântecul, zise cu glasul înjumătățit:

— Frumos e valsul ăsta nou !

Prietenul îl privi mirat :

— Ce glumești? Îl cântă toate flașnetele.

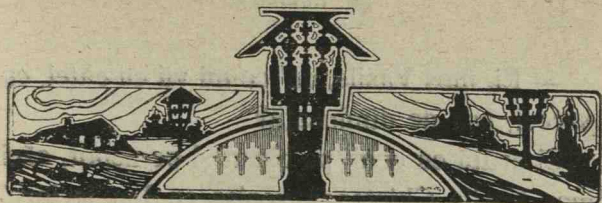
Mai dăunăzi, la berărie, spuneaai că-ți rupe nervii.

Sorbea își privi, buimac, prietenul, apoi, într'un târziu, ca venit din altă lume, răspunse trist :

— Pe semne, dragul meu, sunt clipe în care purtăm alt suflet în noi.

PETRECERE

PETRECERE

(SCENE)

In odaia îmbâcsită de mirosul hârtiilor vechi, ce se odihnesc acolo de ani, în rafturi, pături-pături, ca frunzele căzute, toamna, primarul comunei Deșuchetii își sfârșește, în liniște, mukul de țigară care toarce mereu firul fumului gălbui ce se ridică, să se încuibe, în părul sur ce pare că fumează. Și cum domnul primar plănuește în gând cum să-și îngrădească mai bine ograda largă, din spre partea vecinului Vasile Mândru, se înșiră deodată în fața lui cei trei bărbați din neamul Chirtoceștilor: Vasile, Ion și Neagu Chirtoacă — porecliți așa, că știa până și toaca din cer.

Primarul își asmuță privirile și zise bătrânului:

— Ei, moș Vasile, da' ce-mi vîi cu cățel, cu purcel, așa de dimineață?

Și arată cu ochii pe băeat și pe nepot, căci moș Vasile Chirtoacă venise cu Ion feciorul lui și cu Neagu, nepotu-său, băeatul lui Ion. Și cum stăteau așa, câteși trei, unul lângă altul, păreau la un loc vedenia aceluiași om: văzut în tinerețe, în toată puterea vârstei și la bătrânețe; așa semăna bătrânul cu băeatul și băeatul cu nepotul. Înalți, ciolănoși, spătoși, trași la față, numai bătrânul avea pletele albe — atâta era deosebirea. Bătrânul își vârâ bărbia 'n piept, și zise:

— Păi, domnule primar, uite ce-am vroi și noi. Că dumneata știi că eu cu baba mea trăim, de nu mai ținem minte când, așa, fără cununie legiuită, cum trăesc mai toți în sat. Păcatele o vrut să trăească și fecioru-meu tot așa, cu Safta, cu nevastă-sa. Acu' i-o venit rîndul și lui nepotu-meu să aibă și el casa și gospodăria lui. Că de ce trăește omul? Ca să'și adune câteva lucrușoare în mijlocul căroră să o ducă de azi pe mâine. Decât el vrea să facă lucru cum trebuie făcut. Să vie cu mi-reasa aici la d-voastră, la primărie, să se ducă la biserică, — cum e după cuviință...

— Bun, bun moș Vasile, îngânâ primarul.

Moșneagul trase cu coada ochiului către Ion și scoase pieptul înafară ca și când se pregătea să primească în el un pumn:

— Acu' ce ne-am zis și noi: tot a venit *țircularia* ceea, de zice 'n ea, că ce-i ce-o trăit așa... păgânește, să se cunune; și ne-am sfătuit cu *fumeile* noastre, și eu și fecioru-meu, să facem... să facem, domnule primar, trei nunți într'o zi...

Primarul ciuli urechile:

— Ce spui, moș Vasile?

— Să facem trei nunți într'o zi. Ia așa! Că omul dacă pornește pe-un drum, și tocmai târziu află că s'a rătăcit, de are puteri, la ce nu s'ar întoarce iar la capăt s'o ieie pe șleaul cel bun.

— Bine, bine, știu eu că vorbești în pilde, moș Chirtoacă... da' satul? ce-o să zică satul?...

Ion Chirtoacă îi luă tatu-său înainte...

— Zică ce-o vrea domnule primar...

— Că se cheamă, urmâ firul vorbei Neagu, că sântem oameni de omenie, domnule primar.

— Ba eu, începu iar moșneagul, ce mai zic:

zic să ne dai sprijin să facem hârtiile mai repede; că nu'i o rușine să iei roiul și să'l rânduiești iar la prisacă, așa după cum se cuvine.

Primarul se gândi, se răsgândi:

— Fie, moș Vasile, eu vă dau tot ajutorul... Am să telefonez și d-lui prefect afacerea asta.

Și din ce în ce gândul părea că-l înveselește tot mai mult, porni să zâmbească, apoi răsese, și la urmă isbucni:

— Așa, așa. Am să chem și pe cei din Ani-noasa, și pe cei din Urzicați.... Câți ani ai, moș Vasile?

— Șaptezeci și doi.

— Dar tu, Ioane?

— Patruzeci în cap.

— Și tu, mânzule?

— Douăzeci și șase luni, acu' la sfânta Mărie cea mică.

Apoi primarul îi sfătui:

— Spuneți și'n sat, să știe și oamenii din vreme, să vă luați o grijă... Că ori și cum oamenii îs oameni... când au de ce râde, râd și ei.....

Apoi se ridică:

— Așa. Treceți dincolo la notar, și să vă dea Dumnezeu noroc.....

Când ieșiră de la notar, cei trei țărani mer-seră unul lângă altul fără să-și vorbească, gân-ditori. Câteși trei plănuiau acelaș lucru. În sa-tul lor, Chirtoceștii erau oameni cu frecere, cu stare și cu nume vestit ca oameni de duh. Dar ori și cum, tot aveau ceilalți să clevetească. Greul era până ce dădeau de veste.

Cum treceau prin fața casei lui Mehenghiu, moșneagul zise: — „Ia, ista, Mehenghiu poa-te-o mai face câteva glume... Stați.“ Și fiind-că zări în ogradă pe nevasta omului, se opri și-i strigă:

— Fa, Mărie, să-i spui bărbatu-tău, că de azi în două săptămâni facem ispravă mare: facem trei nunți deodată.

— Trei nunți?

— Păi ce crezi; a mea, a fecioru-meu, și a nepotu-meu.

Și Neagu adăogă:

— O să facem chef, nu glumă.

Și porniră mai departe, cu sufletul împăcat oarecum că aruncaseră ei mai întâi vorba.

Moșneagul zise șiret:

— „De-acu' nu-i nevoie să mai spui cuiva; până la amiază știu trei sate 'mprejur. În gura femeii cuvântul se prinde cum se prinde

gaița 'n laț, că țipă pân' ce se adună toate ceelealte pe lângă dânsa. " Ion și Neagu se uitară bucuroși la bătrân, și făcură ulița la stânga să meargă spre casă.

Ce-a spus ce n'a spus satul, vorba e că astăzi s'au adunat toți oamenii cu vază din Deșu-cheți, ba și cei din Aninoasa și din Urzicați, să petreacă la masa întinsă în livada lui Vasile Chirtoacă. Dela biserică, nunțile, cu tot alaiul, au venit dea-dreptul aici, și supt șirul de meri, mesele stau îmbinate cap la cap, și'n fruntea celei mai din sus, moș Vasile Chirtoacă, ține hangul chefului și-al băuturii. Din partea dreaptă a moșneagului stau pe căpătâie trei poloboace cu vin, rânduite supt paza lui Neagu care trimite mereu cămile pline; iar pe stânga, singură și părăsită, o puțină cu apă, din care câte o babă beteagă vine, șchio-pătând să-și umple ulcica. Și toți sânt bucuroși și veseli.

În stânga unul după altul, sânt preoții celor trei sate: părintele Agapie, uscat și adus ca o cârjă, între popa Neculai din Urzicați, rotofeiu și buget, și sfinția sa preotul Gavrilă din Aninoasa, om bine făcut și 'ntunecat. În fa-

ță, Néculai Mehenghiu, deschis la chip, cu mustața mică, neagră, se uită mereu spre capul mesei, către Chirtoacă Ion, căruia îi coace el una, — să mai râdă puțin lumea. Primarul cu notarul stau la mijloc; lângă primar, Anica, nevasta lui Vasile, lângă notar Safta lui Ion, și lângă Safta, Mărinda, mireasa cea tânără, isteată, cu capul în toate părțile ca o veveriță. Și tot așa, mesean lângă mesean, opt mese pline, de-asupra cărora glasurile și chioțele se amestecă, întocmai ca bázâitul unei prisăci. Și, deodată, patru flăcăi sdraveni aduc pe mese strachinile încărcate cu sarmale cât pumnul, prin frunza cărora se vedeau, brobonate, stafidele și orezul. Vasile Chirtoacă poștește pe părintele Agapie să scoată mai din plin, iar Mehenghiul zice, tare, popei:

— Părinte Agapie, să nu-ți fie cu supărare vorba mea: cu câtă știință ți-i îndopat capul, să mai ai pânțelele părintelui Neculai și averea părintelui Gavrilă, ai ajunge protopop.

Primarul prinde să râdă; notarul, surd, râde și el fără să știe de ce, un glas din coada mesei strigă lui Neagu:

— Mai îndură-te și cu noi, Neagule, că Păstramă o supt tot vinul.

Un țaran uscat, cu nasul roș, ca jăratecul, în mijlocul feței negre, se scoală și îngână:

— De... de... unde... mă... nu-l crede.

Ion zice lui Mehenghiu să lese pe preoți în pace. Dar părintele Agapie ține la glumă:

— Lasă, Ioane, că râsul isvorăște din suflet.

— Ca mustul din strugure, adaogă moșneagul Vasile.

Și fiindcă a prins prilejul, Mehenghiu începe tare:

— Bune sărmale, — și dulci și sărate; nu-i vorbă, mai puțin dulci ca vorbele părintelui Agapie, da' mai sărate ca spusele lui Ion.

Capetele se cam aprind, notarul din Urzicați face un mototol de pâne și-l lovește, drept în piept, pe notarul din Deșucheti; Panaite Pastramă varsă paharul în fața unui flăcău care-l necăjea, jurându-se că nu mai bea, în vreme ce aducea, cu cealaltă mână, ulcica vecinului. Un măr uitat se desprinde și el, la vreme, de pe creanga lui și cade drept în potcapul părintelui Neculai.

Se încinge un răs grazav de nu se mai au-

de nici în cer nici pe pământ. Glasurile femeilor țâșnesc ascuțite, și, din când în când, răsună scurt, ca al unui buhaiu de baltă, cel al lui Axente, văcarul.

Deodată Mehenghiu se scoală și face semn că vrea să închine. Tăcerea se face cu greu dar, în sfârșit, până pe la mijlocul meselor, îl ascultă cu toții. Mehenghiu ia paharul și închină legănat:

— Eu, ce mai vorbă, vreau să închin în sănătatea celui mai tânăr dintre miri: în sănătatea lui moș Vasile. Că se chiamă că dânsul e totul azi. Că Neagu îi un copilandru,— deși știe să toarne vinul bine în ulcele, iar Ion (Mehenghiu face cu ochiul moșneagului) Ion, oameni buni, îi cum e mai rău: că se chiamă că n'are nici tinerețea lui fiu-său nici mintea lui tată-său. Da' moșneagul să trăiască dimpreună cu mătușa Anița... Numai un cuvânt aș avea de spus, un cuvânt pe care mi l-o șoptit la ureche părintele Agapie: Pe când botezul, moș Vasile?

Un râs puternic isbucni deodată, apoi toți se nfrânară să vadă ce-o zice moșneagul. Moșneagul rumăn la față, se sculă în picioare, și, arătând putina cu apă, răspunse:

— Păi ș'acuma, că cristelnița doar vi-i gata.

Atunci, ca într'un gând, Mehenghiu și vre-o cinci flăcăi se sculară, ridicară într'o clipă, pe sus, pe Ion Chirtoacă și, până să se 'mpotrivească dânsul, uștiuliuc! cu el în puțină.

Ion nici n'avuse vreme să răsufle, își scoase capul afară, orbit de apă. Moș Vasile se'ntunecă de ciudă că Mehenghiu se folosisse de gluma lui, dar repede se'nveseli iar, căci Ion, ca să nu se dee bătut, își schimonosi fața, prefăcându-se că plânge ca copiii cei mici:

— Orac! orac! orac!

Primarul se tăvălea pe jos de răs, și râdeau toți să se'nbolnăvească. Dar lui Mehenghiu îi fu necaz că Ion se ținuse tare, nu vroî să se lase ma pe jos, își smulse din chimir foarfecile de grădinărit pe care le purta mereu cu el, și, luând repede un moț de păr din fruntea lui Ion, i-l tăiâ cum îl taie preotul la botez:

— 'Tâta mare!

Și râse și Ion și moșneagul. Cei rămași în urmă cu mâncarea se'necară; și'n vreme ce părintele Agapie se'ndoia de răs cu nasul în strachină, părintele Neculai se ținea de mij-

loc, cu trupul răsturnat pe spate, să nu-și piardă răsufletul, de atâta hohot.

Numai veveriței de mirese îi încolțise un zâmbet în colțul buzelor, și, folosindu-se de prilejul acesta, se ridică în vârful picioarelor să se uite mai bine la Neagu care dădea cep la al treilea poloboc.

MORMINTELE

MORMINTELE

In cimitirul pe întinderea căruia străju-
ește o lume întreagă de cruci, e un mor-
mânt uitat. Au trecut anii, unii după
alții, mulți, nenumărați, și, în preajma
groapei de-asupra căreia movilița de pământ
s'a acoperit cu iarbă, nimeni n'a mai în-
genunchiat. Când nu mai îngenunche nimeni
de-asupra unui mormânt, atunci cel ce se o-
dihnește într'însul e dus cu adevărat de pe
lume. Căci amintirea e și ea o ființă, și atâta
vreme cât în sufletul cuiva chipul tău trăește,
trăești și tu. Pesemne chipul aceluia sau ace-
leia care dormea acolo se stinsese din aminti-
rea tuturor. Nici cruce, nici candelă, nici flori,
numai cerul, de-asupra — giulgiul albastru,
cu muguri de aur, al nopții. Doar vântul lua
de undeva, câte-o semânță, și o răsădia pe

movilița verde. Și așa, fără știrea nimărui, răsări o nalbă roșie în țărâna părăsită.

Dar, într'o bună zi, alături, se răsfața în soare o cruce măreață înconjurată de îngeri cu aripele poleite. Și de supt măreția mormântului acestuia cel dus înfrunta moartea; par'că zicea: „Vezi, credeai că m'ai nimicit, în vreme ce mi-ai dat prilejul să ridic acest semn de neclintită amintire“. Și par'că disprețuia pe cei umiliți de prin prejur și le striga: „Vedeți, și aicea, tot mai presus de voi sunt!“ Și par'că nesocotea lumina, și-i spunea: „Uite, numai prin frumusețea crucii de deasupra mea, poți să-ți arăți strălucirea“.

Iar pe mormântul uitat de alături, numai nalba roșie înfloreă.

Și anii au trecut iarăși, și vremea, ca un paiajen, și-a întins pânza uitării peste alte multe movilițe de pământ, și peste mormântul măreț de odinioară. Îngerii poleiți se măcina-ră; florile se scuturară pentru cea din urmă oară; numai crucea rămase singură, roasă de ploi, știrbită și crăpată de vreme, străină, cu brațele pustii și reci în aer. Și lumina par'că se răsbuna: bătând în fața înegrită a crucii, îi desfăcea umbra și-o așternea, netedă, să îm-

brățișeze, supt paza ei caldă, mormântul uitat de alături, de-asupra căruia nalba roșie mai înflorește încă. Iar glasul morții par'că șoptea, prin glasul vântului, celui de supt cruce: „Uitarea și cu mine suntem singurile a tot stăpânitoare!“

HAMBARUL

H A M B A R U L

Pe întreaga vale a Moldovei, alt sat ca Drăgălina nu-i; și nici pământuri mai mănoase ca pământul lui, nu-s. De aceea și oamenii sunt avuți: de pe șes culeg roada, de pe dealuri storc vinul, și 'n târgurile cele mari, la Fălticeni și Bârlad, cheltuesc din plin. Grijă n'au căci n'au necazuri; chefuri fac, că au cu ce; de copii nu se feresc, fiindcă au ce le lăsa. Nu este casă care să n'aibă trei-patru popândoci, de toate vârstele; în fiecare an, la horă, numai ce vezi răsărind, câte opt-nouă dolofane de fete, după cari se țin flăcăii ca albinele după roi.

\ Satul Drăgălina își are casele răslețite pe-o coastă, albe, împrăștiate ca de-un șuvoiu. Iar de-asupra caselor, umbrește o adevărată pădure de salcâmi a căroră floare, primăvara,

zăpăcește lumea cu mireazma ei. Prin mijlocul satului se întinde ulița prunduită, înclinată ca brațul unei cumpene: la capătul din vale stă, greoaie, crâșma, ce par'că ridică, de ușoară și prizărită ce-i, în celălalt capăt, sus, biserica. Iar la mijlocul drumului dintre ele, primăria pare că privește, îngăduitoare, cântăreala aceasta. La dreptul însă nu-i tocmai așa. Căci primăria are de primar pe Neagu Suhopan, singurul ghimpe al Drăgălinei. Suhopan e o fire hursuză și abrașă; e mărunțel, îndeșat, iar ciolanele îi ies de supt piele ca cioturile unei buturugi; e chior de ochiul drept, iar pe celălalt îl are albastru, rotund și mare, ca și când cel ce-i lipsea se făcuse una cu cel de supt sprinceana din stânga.

Suhopan e singurul om de care Drăgălinenilor li-i oare cum sfială, și de glasul căruia mai ascultă. Căci nu e zi să nu-i povățuiască, așa, care cum pe unde 'i întâlnește: pe drum, în țarină, la crâșmă. Iar, uneori, Dumineca dimineața, vine, de-i gonește, cu ghioaga, ca pe vite, de la chef la biserică. Și oamenii mai glumesc, mai râd, dar la urma urmei, iau drumul în piept spre sfântul locaș, unde 'i așteap-

tă popa Serafim să le mai citească cele canoane.

Pe popa Serafim îl ascultă cu capetele plecate; numai când strănută dascălul și pierde șirul citaniei, câte-un băiețandru îmbie pe cel de lângă el: „Mergi, de-i arată rândul, măi tu“. Dar Suhopan, din strană, l-a și zărit cu ochiul lui cel iscoditor și, după slujbă, vai de urechile lui!

Pe femei avea Suhopan mai multă ciudă decât pe bărbați. Poate unde se uitau și ele la el, așa, cam luătoare 'n răs; sau poate și din pricină că singura dată când s'a gândit și dânsul la însurătoare, fata pe care-o ceruse, Milca cea frumoasă, i-a dat cu mâna pe la ochi și i-a făcut: *bîzz!* ca unui bondar, și s'a dus după unul din alt sat.

E Luni. Suhopan a intrat în primărie odată cu răsăritul soarelui. Întăi a strunit pe străjer fiindcă 'l găsisse dormind; a mai boscorodit pe notar, și pe urmă s'a pus să și vadă de hârtii. Stă la masă, cu capul plecat pe stânga, de partea ochiului cel sănătos, și se uită ca găinele. Cum lucrează așa, cufundat, Suhopan nici nu bagă de seamă că ușa se deschide în-

cet, și că'n fața lui răsare, deodată, Ion Trohin, unul dintre cei mai bogați oameni din Drăgălina.

/ Trohin e un om plinuț, cu pletele negre, revărsate pe umeri, sclipind de unsoare; are privirile ferite, pitite supt sprincene. Omul se dă, binișor, lângă masa primarului, tușește odată, apoi zice:

— Bună dimineața, primarule.

Suhopan ridică, repede, capul, să vadă cine-i vorbește așa, dea-dreptul, apoi când vede pe Trohin, răspunde:

— Ei! tu ești, Trohin; poftim, șezi!

Și-i arată un scaun.

— Ce veste? îl întreabă.

Omul învârtește odată pălăria, apoi îi netezește pana de păun, și zice îngăimat:

— Dă... de veste... n'am nici o veste. Am trecut, așa, să te mai văd.

Apoi, par'că își ia de seamă:

— Ba, spun minciuni: aș vrea să-mi vinzi niște rubiniu, că vin ca a dumitale unde pot găsi!

Cu atâta se îndulcea Suhopan: când îi lăudai vinul.

— Ți-oiu vinde.

Trohin mai învârti pălăria odată:

— Mulțumesc... că mi-o plăcut tare... știi, am băut la A-Diaconesei... la botez.

— A-ha, da.

Trohin plecă ochii:

— Vin a avut el bun, că se cheamă că era dela dumneata... Da' mâncarea a fost cam pe sponci...

Suhopan îi tăie scurt:

— Cât îți trebuie, o vadră, două?

— Două, ba trei... că eu, vezi dumneata, vreau să-i mulțumesc pe toți, să aibă... și băutura și mâncare, colo, din plin...

Primarul își roti ochiul:

— Din plin?... când?... cum?...

Trohin privi pe fereastră, scăpă jos pălăria, apoi, după ce îghiți în sec:

— Păi... la botez!... Vezi... da... la asta venisem. A născut Mădița un băet ast'noapte...

Suhopan se plecă peste masă, îl prinse de umăr, și-l sgâlțâi:

— Mădița?... Mădița ta?... așa, nemăritată?...

Trohin ridică privirile, răsuflă și bâiguî:

— Așa!

Apoi repede:

— Da' o ie de nevastă, flăcăul... Dumitru
Țandără... o ie, de luat..

Dar Suhopan par'că înebunise.

— Vra să zică și fata ta, ca și celelalte...
Și tu n'ai știut... n'ai bătut-o... n'ai alungat-o.
Și asta supt ochii tăi și-ai nevesti-ti!

Trohin căuta să se desvinovățească:

— De unde... că doar am luat-o din scurt...
Se întâlnea cu flăcău'... în pustia ceea de ham-
bar...

Mărturisirea aceasta puse vârf furiei pri-
marului; ridică brațele în sus și strigă de se
cutremură odaia:

— Vra să zică tot așa: Acu' două luni Ma-
ria lui Prichiu — acolo; mai cu vre-o lună 'n
urmă Safta lui Drâmbu, iar acolo; și-acum o
săptămână nepoată-mea — tot acolo. Azi aud
și de fiică-ta.

Apoi, se repezi, trânti ușa de perete, și stri-
gă vătășelului:

— Să-mi aduni, după prânz, pe flăcăi.

Și porni, dând din mâni, în vreme ce Tro-
hin căuta pe notar să facă hârțiile copilului.

După prânz, flăcăii sosiră în păr. Care mai de care se minuna, ce-i venise primarului să-i cheme; până ce unul îi desluși:

— Să știi că ne chiamă pentru afacerea lui Mitru, cu Mândița lui Trohin, să ne mai dăscălească...

— Să știți că-i așa.

Și cum vorbeau de asta, numai ce se arată și primarul, călcând apăsător, bălăbănind din mâni, suflând, de fuga ce venise. Intră în primărie și-i chemă înnăuntru. Apoi, când se adunară, le strigă, ca și când ar fi încheiat ceva ce le spusese mai dinainte:

— Eu, mă, o să curăț satu' ista; o să-l curăț și de svânturați, și de buruieni, și de unghere. Așa. Să vă alegeți zece dintre voi, cari-ați fi, și poimâne, des-dimineață, că mâne-i sărbătoare, să veniți aici, cu topoarele, c'o să mergeți să dărâmați hambarul cel pustiu, să nu se mai primble prin el... stafiile. Așa...

Și fiindcă flăcăii stăteau locului, le strigă cât ce putu:

— Afară... la treabă... hait! pahonților.

Flăcăii îi cunoșteau firea; tăcură; dar, cum ieșiră din ograda primăriei, prinseră sfat:

— Mă, ce tot se ține românul ista de capul nostru?

— Dă!

Și altul, mai aprins:

— Da' adică hambaru' i-a lui? Pe locul cui îi hambaru', măi băeți?

Unul dădu deslușiri:

— Păi, asta-i, că-i pe locu' primăriei.

Atunci, Dobre Vătafu, cel mai isteț dintre toți, se gândi ce se gândi, îi strânse roată, și le spuse:

— N'aveți voi grijă, oiu face eu ce-oiu face și poate nu ne-o dărâma hambaru'.

Flăcăii se 'mprăștiară, care încotro, iar Dobre o luă spre casa Milcăi.

Milca, „Vădana satului“,—așa-i ziceau cîi toții, n'avea mai mult de douăzeci și cinci de ani. Era 'naltă, bălaie, cu ochii vineți, și din subțimea trupului drept, ca o trestie, numai sânul îi sbucnea, pietros, înainte. După Milca alergaseră toți flăcăii din Drăgălina, ba și Suhopan, primarul o ceruse, dar ea, mai mult ca să facă oamenilor în ciudă, se dusesese după unul din Mirceni. Mirceanul însă, om hain, și-a dat repede năravul pe față, așa că, după

vre-o trei luni, o cuprinse pe femeie dorul de sat, și se întoarse. Bărbatul veni să o iee, însă dânsa nu se urni nici în ruptul capului. Iar când Mirceanul sosi cu vre-o douăzeci de flăcăi s'o ridice pe sus, Milca chemă și ea satul, și se încinse o bătaie strașnică; și din bătaia asta, Drăgălinenii ieșiseră biruitori. Iar Dobre Vătafu, cu firea lui mai aprinsă, o păți mai rău decât toți: zăcu două luni la spital, că-i spărseseră capul. Milca rămase „vădana satului“. Nu mai vroise să se mărite, dar cu frumusețea ei, după care oftau cu toții, și cu felul ei, purta satul pe degete, fără să se 'nchine nimărui, afară doar lui Dobre, care suferise pentru dânsa și căruia de multe ori îi intrase în voie. Și ce era de deslegat ea deslega, dar și ce era de 'nnodat, — să te ferească sfântul!

Dobre o găsi la gard. Stătea cu bărbia 'n mâni și privea. Și cum sta, așa, părul răscolit de vânt îi umbrea și-i lumina fața.

Când văzu pe băietan îi râse ochii:

— Ce-i, Dobre?

— Rău, Milco.

— Nu mai spune!

Băietanul se apropiè de-i suflă părul, în

sus, de pe frunte; Milca îl lovi, binișor, peste gură:

— Feri, băiete, că-i foc!... Ce-i?

— Milco, primarele vrea să ne dărâme, poi-mâne dimineață, hambaru', — cel cu pricina.

— Pentru fata lui Trohin?

— Și-a lui Trohin, și-a lui... mai știu eu și a-cui?

Femeia răspunse, într'adins, nepăsătoare:

— Las' să-l dărâme, — ce am eu?

Dar flăcăul se 'nfuriă, și'i smunci mâna de supt bărbie:

— Ce ai tu?... să nu-l dărâme, fa, auzi tu? Ție ți-l dau pe seamă! Atâta trecere oiu avea eu la tine. Și știu eu că ce-i zice tu primarele face, că-l văd eu cum te privește când treci: i se mai mărește odată ochiul pe cât îl are.

Femeia își îndreptă gâtul de i se scutură părul ca un cucuiu de pene:

— Ce-mi dai?

— Ce vrei tu, — m'oiu mai bate pentru tine.

Milca făcu numai ochii mici, și zise:

— Oiu ști eu ce să-ți cer... n'ai tu grijă.

— Atunci, cum rămâne?

Pa — Îi vedea tu.

Flăcăul plecă, iar Milca mai rămase puțin, răzimată de gard; apoi se duse în livadă și se așeză supt un vișin, jos în iarbă. În față se desvelea valea până departe; Milca ridică mâna, rupse o frunză din pom și începu să o crăntănească în dinți. Se uita așa, în neștire, drept înaintea ei, și gândurile o furară repede în liniștea necurmată, nici măcar de șopotul celei mai mici crenguțe. Par'că și firele de iarbă înlemniseră drepte, împungând lumina cu vârfurile. Și cu toate că și fața Milcâi nu era clintită de nici un zâmbet, de nici o întristare, înăuntrul sufletului ei amintirile se învâlmășeau, care mai de care. Și par'că viața ei nu începea de cât din ziua când se măritase, după Toader Vornea din Mirceni. Băietanului aceuia își vânduse dânsa toată fericirea, omului care o bătea în fiecare seară; și nu trecuse dela ziua nunții decât vre-o câteva săptămâni. Trebui să fugă după trei luni de zile. După despărțenie, rămăsese „vădana satului“, căci nu mai avea încredere în nimeni. Te uiți în ochii omului și crezi că'n luminile lor curg două izvoare de apă limpede și, când sorbi din ele, sorbi otravă. O ceruseră atâția și nu s'a dus. Decât să-și bată ei joc de ea, mai

bine îi învârtea dânsa cum îi era placul. Și totuși câteodată îi cuprindea sufletul dorinți ascunse, neînțelese, sângele clocotea într'însa, și par'că'i biciuia obrajii. Și se stăpânea, se uita la toți ca la unul, și pe toți îi măsură cu o măsură. Mai adineoarea când văzuse pe Dobre, îi răsese ochii, și el îi smulse mîna de supt bărbie, și în clipa ceea i se păruse că are în față pe celălalt, pe Toader. Nu, ferească Dumnezeu,— nici pe dânsul... Câteodată gîndea dintr'adins. Din cîți o ceruse cel mai de treabă era și cel mai urât. Suhopan îi spusese că vrea s'o facă nevasta lui, nu-l vruse, — dânsul nu-i mai aținuse calea. Dar simțise și ea, ca și Dobre, că încă o iubește. Când se gîndea însă la chipul lui, o apucau ametelele, dar când își muta gîndul la firea lui, inima o îndemna mereu să încerce. Iar la urma urmei, bei și din pumni când n'ai ulcică încondeiată: apa să fie bună. Așa; o să-i ceară lui Dobre să-i fie vornicel la nuntă... Și, ca și cum i s'ar fi curmat o clipă gîndurile, privirea i se opri cercetătoare în vale. În mijlocul pajiștei întinse, se ridica, surit de lumină, cu acoperișul în două ape, cu peretele din fund proptit par'că într'un copac bătrîn, hambarul. Pe vreme fu-

sese al boerului Pinte, care sărăcise. Milca își mai aducea aminte când mergea cocoțată de-asupra sacilor cu grâu, acolo; își amintea cum jucau seara flăcăii cari poposeau pe noapte, și cum răsuna fluierul lui Bădilă, copilandrul, când se suia în carpănu de lângă hambar, și cânta serile. Copacul crescuse acum înalt, își înrotise crengile, și părea păzitorul locului lăsat acum în părăsire, al locului care ziua stătea pustiu, și noaptea răsuna de șoaptele de dragoste ale acelora cari se furișau înăuntru. Căci tot flăcăii scoseseră vorba că prin năuntru ar fi umblând stafiile, și cei mai bătrâni o crezură. O părere de rău ciudată cuprinse pe femeie că poate era singura care nu călcase capiștea dragostei, de acolo. Și în suflet dorințele i se amestecară, în gând însă gândurile i se statorniciră. Milca înghiți rămășițele frunzei care îi amărâse gura fără să simtă până atuncea, se ridică și porni spre casă.

A înserat. În fața cârciumei lui Cușmă, flăcăii frământă pământul. Când se opresc, câte puțin, din joc, privesc cu coada ochiului spre

prispă, la primarul Suhopan, pe care-l cins-tește Dobre, și-l îndeamnă mereu cu păharul. Dar jocul se farmă încetul cu încetul. E târziu. Oamenii prind să plece. Suhopan, după ce plătește, își îndreaptă pălăria pe cap și pornește. A băut cam mult astăseară, și 'i cu inima bună. Casa lui e în vale de tot, jos, în marginea satului. Scoboară ulița, apoi o ia printr'un tăpșan. Cum merge, așa, luna se ridică dintr'odată și poleiește totul: iarba, copacii, cărăruia, și, tocmai colo, în fund, deslușește, ca pe-o umbră cu creștetul tivit în aur, hambarul cel pustiu. Atunci gândurile îl fură: își amintește că a spus flăcăilor să vie des-dimineață, să-l dărâme. Și pentru întâiași dată îi sfredelește mintea un gând: cum o fi acolo, în hambarul cela, în care se zămisleau de o bucată de vreme, într'ascuns, viețile, ca'n apa unui iaz, peștii. Dar furia îl cuprinde iar... „El de ce s'a putut înfrâna, de ce a trăit atâția ani singur, și nu s'a plecat nici unei femei? O clipă, atât, i-a bătut inima pentru Milca. Nu l-a vrut. Ei, și? — sănătate! Unii i-au zis că n'a avut cum să 'și vadă femeia, că-i chior. Puțin îi păsa. Ochii sunt doi: unul pentru cele bu-

ne, altul pentru cele rele. El îl avea numai pentru cele bune...“

Cum mergea, hambarul se desfăcea mai bine din întunerec. Din urmă, dinspre sat, veneau, în adieri, mirezmele sălcânilor. Undeva prinse să piruie o privighetoare. Suhopan își aminti că în teiul de lângă casa lui, o privighetoare nu-l lăsa să doarmă. Dacă i-ar fi stat prin putință, ar fi împușcat-o... Pasere tehuie, ca și oamenii!... Ce păcat că nu era beteag și de-o ureche — de urechea care aude cele rele. — Și'n capul lui Suhopan năvăli alt șir de gânduri... Dar mirosul salcânilor îl amețea și mai tare decât era; îl îmbăta... „Lua-i-ar dracul de salcâmi!“ boscorodi el și coti spre casa lui; dar se lovi, deodată, piept în piept, cu cineva.

—Ce mai faci primarule?

Suhopan se opri înfipt, apoi tresări, ca și cum cineva l-ar fi fript. Inima prinse să-i bată, de abea putu vorbi:

— Hei... Milca... ce cați pe ici?

— E-he! primar îmi ești, da' tot nu ți-oiu spune.

Și-l luă de mână:

— Hai, de mi-i ajuta să scot o ciutură de apă, de aici, că mi-i sete.

Suhopan rămase o clipă nehotărât, apoi se 'nvoi. Când ajunseră la fântână femeia apucă ciutura, îi dădu drumul, apoi trase cumpăna jos:

— Ei, acum, la scos, pune mâna primarule.

Primarul apucă și el de cumpănă, și, cum trăgeau în sus, mânil Milcăi atingeau pe ale lui. De câte ori îl atingea, Suhopan simțea că ceva cald i se împrăștie în tot trupul. Îl cuprinse ciuda; dar repede se domoli; luă ciutura și-o ridică, să bea femeia. Și cum bea Milca, Suhopan auzea gălgâitul ușor, lunecos, al apei, pe gâtul femeii. Par'că ceva străin îi învăluia trupul dintr'odată, și-i uscă gura. Luă ciutura și bău și el, ca și cum vroia să stingă o arșiță dinnăuntrul trupului. Femeia se așeză pe ghizdeiul de peatră al fântânei:

— Uf! am obosit.

Și-i făcu loc:

— Șezi aici, primarule.

Dar omul se ferì:

— Du-te acasă, femeie!

— De ce?

— Să te culci.

— Da' cine doarme pe noaptea asta?

Suhopan nu știu ce să-i răspundă. Milca urmă:

— Nu vezi ce lună e? Ia privește cum i se prelinge lumina în ciutură: parcă 'i plină cu galbeni.

Suhopan se plecă, fără să vrea, și'n clipa ceea simți brațul Milcăi pe după gât:

— Fugi, femeie!

— Fugi tu, dacă-ți dă mâna, răspunse ea.

Și Suhopan simți că nu se putea mișca; picioarele i se țintuiră locului, inima îi svâcnea în piept.

— Vezi! făcu femeia.

Apoi se plecă la urechea lui:

— Hai... la tine-acasă!

Suhopan tresări.

— Dorm argații în ogradă.

— Atunci lasă... hai cu mine.

Îl luă de mână și-l trase după dânsa. Suhopan mergea fără voia lui; par'că'l împingea cineva din urmă. Trecură șanțul, și intrară într'un câmp de romaniță, cu floarea înaltă, de le ajungea la brău. Picioarele lor striveau tulpina fragedă, și-un miros amar pipăra nările lui Suhopan, iar, uneori, ca o adiere, i le

îndulcea, mireazma salcânilor din sat. Și, ca și cum până atunci stătuse pitit hambarul se ridică în față, dintr'odată, în mijlocul acestei ape de flori sălbatice. Lui Suhopan i se păru înalt până în cer, și nici nu-și dete seama, când, târât aproape, se adânci în întunericul lui, călcând pe fânul moale, împrăștiat pe jos....

Când ieșiră, într'un târziu, afară, în ușă, căzuse peste pământ o liniște neclintită. Sus, luna se topea în adâncuri, iar jos, peste valurile de romaniță, licuricii scânteiau nenumărați, ca niște suflete ale florilor. Suhopan privea buimac; par'că atunci se trezise din somnul pe care'l dormise cincizeci de ani în șir; par'că nu mai cunoștea nici locurile:

— Milco, cela-i satul nostru ?

— Ce, nu-l mai cunoști, primarule?

— Tu m'ai vrăjit, femeie..

— Ba te-am trezit, primarule... Ia, ascultă!

Trecuse de mult miezul nopții, cucoșii își răspundeau din sute de părți deodată. Pe urmă trâmbițările se răriră, muriră, slabe, departe tare. Se mai auzi chemarea, dragăstoa-

să, a unei privighetori. Apoi, pământul parcă prinse a luneca încet, ațipit, în besnă.

Mai se lumina de ziuă când Suhopan se despărți de hambar, ca de un loc iubit, care poate avea să-i mai adăpostească fericirea până la nuntă. El o luă în sus spre casa lui, și Milca în ceea parte. Ajuns acasă, Suhopan se spală pe față, și, când se revărsară zorii, porni la primărie. Umbla voios ca și cum ar fi călcat pe drumul cea întâiași dată. Găsi pe străjer dormind, și nu-l sculă. Dar n'apucă bine să se așeze pe scaun, că auzi niște pași în tindă; apoi, Dobre, flăcăul, intră înăuntru.

Suhopan par'că nici nu 'l aștepta:

— Ce e? Ce 'i cu voi?

— Păi, am venit, cei zece, pentru hambar.

Suhopan își aminti, tresări, răspunse îngăimat:

— Aha... apoi.. vezi, azi am treabă... lăsați pe alt'dată.

Flăcăii intraseră acum cu toții; Dobre dete unuia cu cotul, și spuse:

— Păi, dom'le premare, las' mneata, că mergem singuri... Îl dărâmam noi, n'avea grijă... Haideți băieți...

Dar nici nu isprăvi bine, și Suhopan sări ca ars :

— Ce? Ce tot bâigui tu, acolo?... Ce?... de muncă n'aveți?... De fleacuri o să vă țineți acumă? ha?

Și prinse să 'i îmbrânceană:

— Hai, pe-acasă... acasă.. nu v'amestecați unde nu vă fierbe oala!

Flăcăii își innăbușiră râsul și plecară. Unul zise:

— Afurisită-i Milca.

Iar Dobre încheiă:

— Ne mai lipsea un primar a-cătării, și-acumă'l avem și pe-acela.

FETIȚA MAMEI

FETIȚA MAMEI

După o noapte de somn greu, în care trupul i se scufundase ca plumbul topit în apă, Maria se trezi târziu. Părea buimacă. Dintruntăi ochii urmărind în neștire fășia de lumină aurie, care se scobora, de supt stor, de-alungul pervazului ferestrei, ca o perdea de fir. Apoi își dete seama că dormise prea mult, că lăptăreasa, fără de'ndoială, adusese laptele, că bărbatul ei trebuia să'și beie cafeaua, să pornească la slujbă. Un vuiet din bucătăria de alături îi arătă că Dumitru se sculase. Atunci se ridică, și, deodată, ca și când în mintea ei scăpărase un amnar, se uită nebună, spre dreapta, spre locușorul gol de lângă ea, scoase un țipăt sfâșietor și căzu cu fața în perne. Repede toate întâmplările zilelor din urmă i se perindară prin minte

cu o îndărătnicie crudă. Boala fetei, a Pui-
cei, suferințele grozave, în ghiarele cărora,
trupușorul ei se sbuciumase două săptămâni
în șir, lacrămile pe cari ochișorii ei le stor-
ceau, curate, ca și cum erau picăturile sufle-
tului ce se topea.

Pe urmă sfârșitul, cea din urmă pâlpâire u-
șoară, ca a unui flutur. Și masa acoperită cu
flori, și cele patru lumânări de la colțurile si-
criului, albastru cu stele de argint, și... și ea,
fetița, îngerășul, cu luminile ochilor acoperi-
te, cu gurița strânsă într'un zâmbet, cu mânu-
țele pe pieptul în care inima bătuse atât de pu-
țin. Și înmormântarea, cimitirul, groapa. Ș'a-
poi... apoi nu mai știa nimic.

Neputându-și înăbuși suspinile, izbucni:

— Ah! fetița, fetița mamei, unde te-ai dus!

Adevărul îi năvălea cu cruzime în suflet.
Începu să-și smulgă părul, și, eșită din minți,
sări din pat și se repezi dincolo, căutând în
toate părțile cu priviri rătăcite. Bărbatul, ca-
re-i auzise țipetele, alergă, o luă în brațe și o
aduse înapoi, de-o așeză pe un scaun.

— Liniștește-te Mario. Fii și tu mai tare.
Ce ne-am face dacă am cădea zdrobiți.

Dar femeia fu cuprinsă de o furie grozavă,

își încleștă mâinile de umerii bărbatului ei, suflându-i, în obraz, cuvintele aprinse:

— Fetița, dă-mi fetița!

Ș-l strângea să-l sfâșie:

— Fetița... dă-mi-o! De ce n'ai căutat-o mai bine! De ce n'ai adus mai mulți doctori!

Durerea o făcea să-i aducă învinuiri nedrepte:

— Tu... voi mi-ați omorât-o!... Voi, voi cu toții!...

Și, desfăcându-și brațele, se prăbuși la pământ, cu fruntea de podelele goale, cu părul despletit. Acuma plângea înăbușită, cu sughițuri adânci care-i frângeau trupul, și-i vâră copcile rochiei, cu care rămăsese îmbrăcată de cu seară, în carne.

Bărbatul de abia o ridică, să o așeze pe pat. Încetul cu încetul, în locul furiei și a desnădejdei, femeia căzu în amorțire: suspinele ei se prefăcură într'un scâncet domolit și prelung:

— Fetița, Puica mamei!

Dumitru rămase și el pe marginea patului, cu capul în mâni. Și dânsul iubise pe fetiță; nu așa ca nevasta lui, căci bărbații se iau cu multe și au inima mai tare, dar o iubise. Drăgălășiile ei, drăgălășiile copiliței, care de abia tre-

cuse pragul celor doi ani, îi înseninase multe clipe. Moartea ei și pe dânsul îl durea. Ca să o scape, cheltuisese tot ce pusese deoparte; tot se dusesese cu doctorul și pe doctorii. N'avea ce să-și bănuiască; și cu toate acestea învinuirea nevestei i se înfipse în minte. Cine știe, gândea, poate dacă mai aducea un doctor, Puica scăpa! Gândul acesta îl chinuî, până ce îi smulse și lui lacrimi din ochi. Plânsul îl îneca mai tare decât acolo, lângă groapa pe care o vedea cum se astupă cu țărână.

Amândoi rămaseră așa, unul lângă altul, fiecare cufundat în durerea lui, peste care tăcerea cădea grea ca un capac de sicriu.

De la o vreme femeii îi secă lacrimile; mintea nu mai avea putere să alcătuiască un gând, limba i se uscaseră și i ardea cerul gurei ca jăratecul. Urechile nu-i mai auzeau nimic din afară; căsuța se clătină de două ori, la amiază și seara, de huruitul greu al trenului ce trecea la câțiva pași de ogradă spre stația învecinată, și ea nu simțise nimic.

Ziua se strecură înceată, fără ca amândoi să-și dea seama. Într'un târziu, bărbatul se sculă și aprinse lampa...

Dumitru se smulse cel d'întăiu din amorti-

rea durerii; a doua zi trebuia să se ducă la biuro. Maria rămase singură. De abia pășea, ca după o boală lungă, petrecută luni de zile în pat. — Se duse în bucătărie să șteargă vasele, să le așeze pe polițe, din obișnuință, fără nici o cugetare, așa cum se deprinsese de trei ani de zile de când se măritase. Și cum ștergea un pahar, simți că degetele îi lunecă pe sticlă, și își dete seama că plângea. Atunci veni din nou în odaie; par'că își aminti ceva și deschise lădița de lângă fereastră. Acolo stătea păturită rufăria fetei. Mama rămase cu privirile țintă în cuprinsul îngust, pe urmă se sculă și căută prin casă; pe fereastră găsi bonețica, după sobă un pieptăraș, supt pat un papucel rupt. Le luă și, într'o pornire de dragoste, începu să le sărute. Apoi le așeză la un loc cu celelalte lucruri. Acolo, lângă lădița aceea își trecea dânsa zilele. Bărbatul, furat de slujbă, de grija zilei de mâne, se întremă repede; uitarea îi vindecă ușor rana care-i sângerase și lui sufletul... Femeii însă începu din cele d'întăi zile să-i încărunțească părul, și puterile îi scăzuseră. Nu mai putea munci. Privirile rătăcite căuta mereu ceva ce par'că nu putea întâlni; gândurile i se îmbulzeau în minte,

haine, sfâșâindu-i-o cu cruzimea adevărului de neînălțurat.

Într'o zi bărbatul veni mai de vreme, și, la ușă, auzi un glas, — femeia lui vorbea cu cineva. — I se păru ciudat căci nu venea mai nimeni, și mai cu seamă la ceasul acela, pe la ei. Deschise încet ușa. — În odaie era numai nevastă-sa:

— Cu cine vorbeai? o întrebă.

Dânsa tresări, mirată!

— Cu nimeni; nu vorbeam.

— Ba vorbeai, vorbeai singură.

Dumitru căzu pe gânduri, apoi, îi zise cu binișorul:

— Ascultă-mă, Mario, mai du-te și tu pe undeva; du-te la soră-ta, la... cumătru.

Îi păru rău că-i spusese cuvântul acesta care-i amintea pe Puica, tăcu, dar femeia începu să plângă:

— Ce să fac? Ce să le vorbesc eu!

— Mai te iai și tu cu lumea.

— Lumea mea?...

— De cât să ajungi să vorbești singură...

Barbatul se sculă și se apropiă de fereastră. Era prin Iunie; florile se deschiseseră fragede; pe urmele liliacului scuturat, gherghinele se

ridicau semețe, pe lângă ferestre. Dumitru urmâ...

— Uite, mai vezi și tu de grădină. Straturile cu rozetă s'au uscat.

Femeia părea că nu-l înțelege, veni lângă el, își aruncă ochii în grădină, apoi, deodată, privirile îi fugi în uliță, și se opriră pe băiețelul archivarului de la judecătorie, care stetea peste drum. Un zâmbet amar îi desprinse buzele, și șopti:

— Uite Puiu.

Și mai încet:

— Mirele.

— Mirele cui?

Femeia își cuprinse fața în palme, răspunse printre lacrimi:

— Ce, nu știi!... Mirele Puicei noastre... Așa'i ziceam eu... De la el i-am pus numele și fetei.

Dumitru tresări. Da. Uitase. Și inima lui par'că se muiă din nou. Privi îndelung la băiețelul cu fața rumenă ca cireașa, cum se juca vioiu, cu'n câne mare, care'l hămăia prietește. Ca să schimbe vorba, atinse umărul nevastei:

— Mario, mâncăm?...

Femeia se duse; puse masa, împleticindu-se, Cum sta cu fața în farfuria din care gustase numai o lingură de supă, bărbatul o privi; în lumina slabă a înserării care străbătea prin fereastra deschisă, își dădu seama cât de grozav o schimbase supărarea. I se lungise nasul, umerii obrazului îi eșiseră înafară, și părul bogat, care o prindea atât de bine cu câteva luni mai înainte, părea acum o cunună prea încărcată pentru fața ei lunguiață și uscată. O sfătui:

— Mario, de ce nu mănânci?... Unde vrei s'ajungi? Și eu am suferit. Și sufăr încă. Dar omul trebuie să fie mai stăpân pe durerea lui.

Femeia mai luă o lingură de supă, și înghiți în silă. Supărarea îi răpea și grija gospodăriei. Mâncarea era afumată, friptura arsă. Dumitru, oarecum nemulțumit, tăcea, dar odată nu se putea opri să nu-i spue:

— Să luăm o slugă, Mario.

— Cum vrei.

A doua zi tocmiră o femeie. Din ziua aceia Maria lăsă tot în grija slujnicei. Ușurată de grija casei, care oricum o mai ferea să cadă cu totul prada desnădejdei, stătea acum ziua întreagă adâncită în gânduri, privind lă-

dița cu rufele Puicei. De acolo nu se mișca decât până la fereastră, să urmărească, cu îndărătnicie, toate mișcările băiețelului arhivarului de peste drum. Îl privea cum se joacă, tresărea când îl vedea căzând, și se ridica tulburată, când îl vedea că plânge. Împinsă de dorul ce-i sfredelea pieptul, în cele din urmă se ducea în grădiniță, și-l chema la parmaclâc de-i umplea pestelcuța cu bucăți de zahăr. Odată bărbatu-său îi bănuî:

— Ascultă, Mario, nu mai îndopa pe băiatul arhivarului cu zahăr ; m'a întâlnit tată-său și mi s'a plâns că nu mai mănâncă nimic acasă.

Într'o seară băiatul veni la parmaclâc. Maria îi luase mâna, și i-o alinta. Copilul, ispitit de mult, s'o întrebe ceva, îndrăzni :

— Fetița matale, unde-i?

— S'a dus.

— A murit ?

— ...Da.... Puiule.

— Eu o iubeam pe fetița matale.

Maria îi luă capul și-l acoperi de sărutări. Tocmai atunci un glas aspru se auzi din uliță:

— Puiule!

Archivarul chiemă copilul, apoi îl certă, tare, să se audă:

— Nu ți-am spus să nu mai eși din ogradă?

Femeia rămase locului, mută.—Gândurile îi sfâșiau sufletul. Ce fericit era arhivarul că avea un copil. Și ce suflet rău că i-l lua așa de lângă dânsa, ca și când i-ar fi fost ciudă că băiețelul ținea puțin și la alții. Dar par'că i se făcu lumină în judecată. Îi dă dreptate. Dânsa nu era tot așa, nu-i era ciudă când Puica sălta, bucuroasă, pe genunchii lui Dumitru? Nu voia să fie numai a ei? Își aduse aminte câte planuri nu croise pentru dânsa, pentru fetița ei! De câte ori, seara, ținând'o în brațe, nu privea de pe fereastră la băiețelul arhivarului, și-l pregătea, în mintea ei, drept mire al Puicii. Adică de ce nu s'ar fi putut! Băiatul avea să fie mai bogat, era mai de neam, dar ce frumoasă crescuse și Puica ! Ce pereche falnică !! Se pierdea în visuri și, bătrână, par'că se trezea pe prag, privindu-și pe Puica la brațul bărbatului ei.

Vuetul trenului o trezi, și intră în casă.

Un dor nepotolit o prinse de fetiță; cum veni Dumitru, îi spuse că a doua zi vroia să se ducă la cimitir. Dar bărbatul îi purta de gri-

jă să nu-i facă rău vederea mormântului; și'n afară de aceasta, vedenia fetei, pe care nevasta mereu i-o aducea în fața ochilor, începuse să-l nemulțumească.

— Lasă. Am eu grijă de toate. Astămpără-te acasă... Să-i pun mai întâi o cruce la cap, și atuncea vom merge împreună. Nu vezi că de-abia te miști!

Maria tăcu.

Puiu nu mai venea la parmaclâc. Câteva zile îl mai văzu privind uneori spre casa ei; pe urmă o uită.

Când se coborâseră cei d'întâi fulgi de omăt peste tulpinele uscate din grădină, capul Mariei albise cu totul. De la o vreme căzuse într'un fel de toropeală care-i sleise orice scânteiere din viață. Între dânsa și bărbatul ei se întinsese cu încetul pustietatea care desparte viața de moarte. Toată dragostea care i-o purta Dumitru se schimbase în milă, într'o milă turburată câteodată și de nemulțumire. Firea lui nu era plecată desnădejdei. Tare pe sufletul lui, numai două-trei zile simțise golul pe care Maria nu-l mai putea umplea cu nimic în lume. Chiar lui îi părea ciudat că, nu-

mai după șase luni, în suflet i se așternuse un vâl peste amintirea Puicei. Și, ca să-și ierte aceasta, punea tăria lui în socoteala afacerilor : „Vezi, își zicea, ce mare lucru-i să te poți lua cu ceva, cu slujba, cu oamenii... Pe când nevasta...”

În aceeași vreme simți o bucurie ascunsă când se vedea atât de neînfrânt în lupta cu necazurile vieții.

Omătul se așternea moale; încetul cu încetul viața dinprejurul căsuței se stingea, nu se mai auzea huruitul trăsurilor pe bolovanii uliței, nici pașii trecătorilor, numai câteodată huruitul trenurilor tăia aerul cu un freamăt de mânie.

Maria își așezase un scaun la fereastră și nu uita să iscodească casa archivarului ; dacă, din întâmplare, zărea pe Puiu la fereastră, se grăbea să spuie bărbatului, tocmai când se așezau la masă :

— Azi am văzut pe Puiu.

Într'o zi Dumitru o privi cu ciudă, și-i zise răspicat :

— Mai lasă-mă cu Puiul tău; am eu de-a-junse gânduri.

De atunci femeia își înghițea cuvintele, de-

câte-ori, uitând, începea să spuie. Pe urmă se deprinse și nu mai vorbeau nimic : mâncau față'n față ca doi străini.

La cimitir nu se mai gândise să se ducă. Lădița era ca și mormântul Puicii. Ea cuprindea toate lucrușoarele ce fuseseră ale ei. Și Maria putea să le pipăe, să le soarbă mirosul cald pe care par'că'l păstrasera în cutele ce se așternuseră odată pe trupușorul fetiței, putea să le acopere de sărutări, să le scalde în lacrimi. Când nu ședea la iereastră, puneă un scăunel în fața lădiței, apoi lua rochile una câte una, le desfăcea, pe urmă le păturea bine și le puneă la loc. Într'o zi băgă de seamă, cu mare mirare, că la flaneluța cea vărgată, lipsea un nasture. Căută prin cutii, găsi unul la fel, și, liniștită, ca și cum Puica trebuia să-l îmbrace numai decăt, se puse să coase nasturele la locul lui. O nouă grijă îi cuprinse atunci sufletul: să dreagă toată rufăria fetiței. O lună de zile se munci, ascunzând lucrul îndată ce auzea în sală pașii bărbatului. Dar odată, într'o amează, el intră în odaie, fără de veste, și o prinse.

— Ce faci tu acolo? o întrebă.

Femeia îngână câteva vorbe, apoi începu

să plângă. Pentru întâiași dată, bărbatul o pri-
fi îngrijorat :

— Ești copilă ; pentru numele lui Dumne-
zeu, Mario, vină-ți în fire.

Și urmâ stăpânindu'și furia:

— Mai bine vezi-ți de gospodărie : mânca-
rea e proastă; în casă colbul stă de două de-
gete pe lucruri.... Cât o să jelești mă rog !...E
de nesuferit !

Apoi își aduse aminte; vorbi mai domol:

— Diseară ne ducem în târg. Mergem la
un circ... Să mai vezi și tu lumea.

Maria nu răspunse; așeză rochița în ladă
și trecu în bucătărie. Seara, la îmbrăcat, băr-
batul o necăji un ceas:

— Ai uitat să-ți pui rochiile pe tine... Uite,
pune-ți pălăria mai așa, ridică-ți puțin părul..
Hmm!

Mânile Mariei nu izbuteau să prindă un ac,
să așeze o șuviță de păr. Par'că pierduse sim-
țul pipăitului.

Dumitru o privi iar cu grijă. Femeia asta
gârbovă, stângace, slabă și cu capul alb, era
nevasta lui vioaie și frumoasă de acum câteva
luni în urmă ! O muștrâ :

—De ce nu spui și soră-tei să mai vie pe la tine! Să mai ai pe cine întreba de una, de alta.

Afară ninge des, omătul se așezase mărișor. Maria de abia putea merge. Bărbatul o luă de braț să-i ajute.

Când se așezară pe scaun, în circ, dânsa scoase un suspin de ușurare. Lumina o orbea, privea străină, rătăcită, la tot ce i se perinda prin fața ochilor; și pe când bărbatu-său râdea cu poftă de schimele unui caraghios, ea simțea o durere tăioasă în capul pieptului. Deodată în mijlocul cercului, veniră trei comedi-anți : un bărbat, o femeie și o fetiță. Maria tresări, întinse gâtul. Incepu să-i tremure buzele și atinse brațul bărbatului :

— Par'că'i fetița noastră. Par'că'i Puica !
Dumitru se'n cruntă :

— Da' sfârșește odată... De asta te-am adus ?

Însă pe Maria o apucă un plâns înăbușitor. Zadarnic bărbatul ei o strângea de mână :

— Ai înebunit! Mă faci de râs... N'auzi, ne facem de râs...

Plânsul o sguiduia întreagă, apoi izbucni, cu sughituri, și cu suspine adânci. Toată lumea întoarse capul mirată, voind să afile ce-i. Du-

mitru de abia o scoase de acolo, mai mult pe sus, ajutat de oameni străini. Luară o trăsură. Pe bărbat par'că'l înnebunise furia. Se blestema c'o luase cu el. Îi venea s'o arunce din trăsură, să scape de ființa care de la o vreme îi cobeia viața. Acasă se stăpâni cu mare greutate să n'o bată, în schimb își revărsă toată furia prin vorbe, și de astă dată înțelese, lămurit, că iubirea dintre ei doi se sfârșise; par'că nici milă nu mai simțea, și'n loc îi încolți în suflet un sâmbure de ură.

Din seara aceia drumul vieței lor se despărți cu desăvârșire, ca un râu care se desface în două ramuri ce n'au să se mai întâlnească nici odată.

Iarna se trăgână ușoară, cu zilele posomorâte. Dumitru începu să întârzie prin târg, uneori masa îl aștepta întinsă, și el nu mai venea, decât noaptea târziu. Maria își petrecea vremea lângă lădița cu rufe, sau la fereastră, cu ochii țintă spre casa arhivarului, dar cu mintea pierdută în trecutul în care gândul ei scurma cum scurmă găina în țărână, să'si găsească hrana.

Luna lui Martie aduse cer senin și soare.

Cum sta la fereastă, Maria zări odată pe Puiu, ieșind cu tată-său; acesta îi ducea placa de scris, și o carte. Îl dăduse pe Puiu la vre-o școală se vede. Din ziua aceea îl vedea totdeauna, dimineața și seara, plecând și întorcându-se cu arhivarul sau cu sluga. Dar Puiu nu-și mai întorcea privirea spre casa ei, — o uitase cu desăvârșire.

Și gândurile femeii măcinau, în fiecare zi, amintirea atâtor visuri pe care și le făcuse pentru fetița ei, și pentru copilul acesta străin.

Într'o dimineață însă dorul i se trezi amar-nic, mai neîndurător ca totdeauna; își luă barizul, își îmbracă o polcuță și, fără să spuie slujnicei, ieși din casă. O luă încet spre cimitir. Până să ajungă acolo o prinse amiaza. Rătăci îndelung în locul îngrădit, semănat cu morminte, întrebă de unul și de altul, și, cu mare greu, ajunse în fund, spre partea în care era îngropată Puica. Bărbatul făgăduise să-i puie o cruce, dar paznicul o încredință că pe acolo, unde căuta ea, de mult nu se așezase nici o scândură măcar. Mormintele erau presărate de-a-valma, amestecate, înfrățite supt aceiași velință de țărână primitoare. Zadar-

nic cercetă, căută, nu-și mai aducea aminte locul. Atunci se așeză jos, pe o piatră, și își ră-tăci privirile peste întreg cuprinsul acela, de-asupra căruia vișinii își desvăleau cele d'intăi flori ca niște zâmbete ale luminii. Și o furâ gândurile... Unde să'i fie fetița! Unde dormea, săracuța, somnul ei senin! Lângă cine se duse-se de la sânul ei! Supt care vișin sufletul ei o chemă poate! La căpătâiul căruia mormânt putea să-și verse lacrimile? Și buzele ei tre-rară în șoapte: „Fetița, fetița mamei!... Puico“! Și-o zi întreagă rămase acolo, a-mintindu-și de toate: cum o născuse, cum o botezase, cum prinsese fetița să găngure, cum spusese cel d'intăiu cuvânt „mamă“, cum o dată căzuse, și se lovise la bărbie... Ce se fă-cuse bărbia ei, mică, rotunjită și rumenă ca mărul! Dar ochișorii albaștri, cari-i zâmbeau și'n boală! Maria rămase acolo ziua întreagă și nu simți nimic, nu auzi nimic, nu văzu nimic. Și doar lângă dânsa se făcuse o îngro-pare și preoții cântaseră rugăciunile lor de o-dihnire a sufletului celui mort. O apucă noap-tea; paznicul veni și o scoase pe poartă afa-ră. Târziu de tot pași peste șinele drumului de fier, și'n urma ei, ca o fulgerare în trece-

rea lui, se șterse îndată trenul; Maria nu simți însă bătându-i inima de primejdia ce o pândise. Când ajunsese acasă slujnica își făcu cruce:

— Doamne! conia, ce frică am tras... Noroc, că n'a venit conașul...

În noaptea aceia Maria dormi adânc ca și atunci, după înmormântarea Puicii, un somn de moarte, din care a doua zi se smulse cu durere.

De când știa că Puica era pierdută, acolo, în cimitirul în care stătuse o zi întreagă, ca și cum ar fi așteptat-o, dorul de dânsa o înfășura și mai puternic. Căuta cu ochii în toate părțile, în fiecare colț; pe fiecare lucru din odaie aburea par'că amintirea fetei.

Aducerea aminte o îmbiba ca o mireazmă, care o îmbăta, care o făcea să sufere, pe care o simțea pretutindeni și peste tot în suflet, dar căreia nu-i putea da o întrupare. Umplea bonețica, pieptarul în cuprinderea degetelor, dar nici chipul, nici trupușorul nu puteau prinde ființă. Cârpele cădeau moi, și femeia le păturea mereu la loc, în lădița lor.

Venise Maiu cu zilele lui dulci, cu mirosul florilor de liliac ce înbălsăma toată mahalaua.

Era tocmai luna în care Puica murise. Tre-cuse numai un an, și'n căsuța joasă toate se schimbaseră. De la o vreme bărbatul nu venea nopți de-a- rândul, sau dacă se'ntorcea, seara, venea amețit, gata de ceartă. Femeia îl lăsa în pace să spuie ce vrea. Chiar în ziua în care cu un an înainte plânseseră amândoi, dânsul sosise înfuriat. Nu găsi slujnica acasă și, când ea se întoarse, începu să țipe :

— Unde ai fost?

— A călcat trenul pe un om, ici, și m'am dus să văd.

— Acolo ți-i treaba?

Și zărind pe nevastă-sa, răcni:

— Mai bine te călca pe tine... că tot nu ești în stare să-ți duci gospodăria.

Când Maria auzi pe la miezul nopței, mersul cutremurat al trenului, îi veniră în minte cuvintele bărbatului: „Mai bine te călca pe tine...“ Și par'că nu le găsea răutăcioase. Se gândea că, la dreptul, nu mai avea de ce să ție umbră pământului, degeaba...

Într'o zi, Maria stătea într'un colț, și urmărea cu privirile duse, ca totdeauna, cum se

necăjea slujnica să scoată covorul din păretele de lângă patul ei, căci se încuibase colbul într'însul, și Dumitru poruncise să rămâie zidul gol.

Slujnica îl desprinsese din ținte, și pe urmă eșise cu el din odaie. Atunci, deodată, Maria își pironi ochii într'un loc, pe părete, apoi se repezi, privi o clipă, și căzu, mototol, la pământ. Slujnica alergă, o ridică de jos, o stropi cu apă, și de abia o aduse în fire, căutând să afle pricina:

— Ce ai conită, ce simți?

Stăpână-sa par'că nu-și aducea aminte dintr'untăi, dar peste câteva clipe se sculă repede, se apropie de zid, și arătă, plângând în hohote:

— Uite mânuța, mânuța Puicii.

Pe zidul alb urmele palmei fetiții rămăseră acolo, cu degetele rășchirate, mititele, cum le lipise dânsa odată, după ce vârâse mâna în dulceață.

Maria încremeni cu ochii atârnați de semnul mic, de semnul viu, care mai mult decât toate, întrupa copila dinaintea ochilor ei. Apoi mintea i se prinse cu desnădejde de amintirea aceia. De dimineață până seara rămase

acolo nemișcată, cu ochii țintă; gândurile i se înlănțuiră; încetul cu încetul își aduse aminte de-a-fir-a-părul întreaga întâmplare:

...Într'o dimineață, ea robotea prin casă, și Puica luase chiseaua. În picioare pe pat, mânca, luând dulcețile cu toată mânuța, și, când Maria întoarse capul și o văzu, fetița fugi râzând spre părete, se împiedică, și se sprijini cu mânuța de zid. Par'că'i auzea glasul dulce ca un clinchet de clopoțel, par'că'i vedea zâmbetul ochilor albaștri, luminoși și șireți... Și totuși... da... totuși, în fața zâmbetului aceluia dânsa nu se înduplicase; îi luase chiseaua și'i dădu de două ori peste mâna vinovată... Puicuța își strânsese gurița pungă, se uită nepri-cepută, neînțelegând de ce o bătea, și prinse să suspine... O căință sfâșietoare o cuprinse amintindu-și aceasta:

— Of, Doamne! răcni înnăbușită, am bătut-o... de ce am bătut-o!...

Și gândurile nu o slăbiră. Își amintea că Puica spârsese castronul de supă și nu'i făcuse nimic, stricase patru farfurii deodată, și câte-câte; și ea râsese: „Sănătate să fie“, zicea; și pentru asta, tocmai pentru nimicul care mai târziu, acuma, avea să'i învie întreg

trecutul, să i-o aducă, așa cum era, în fața ochilor, pentru asta o bătuse!

O desnădejde amară, grozavă, îi cuprinse sufletul. Printr'o legătură mincinoasă a împrejurărilor, în mintea bolnavă a Mariei se urzi gândul, că de atunci, de când o bătuse peste mână pe Puica, de atunci dânsa căzuse bolnavă, și, repede, gândul acesta prinse stăpânire peste întreaga ei ființă. Câteva zile umblă nebună dintr'o odaie într'alta, prin curte. Într'o seară slujnica o găsi adormită în grădiniță. Tocmai în noaptea aceea Dumitru, care nu abătuse pe acasă din ziua când slujnica scosese covorul, veni târziu, și, când intră în odaie văzu la lumina candeliei pe Maria, cum sta ridicată în pat, și se uita țintă la pereți. Întăiu o privi, apoi aprinse lampa și se apropia, se uită bine, ș'n fața semnului aceleia despre a căruia împrejurare își aminti și el îndată, rămase o clipă mut, nedumerit. Amintirea aceea îi tăia furia. Se desbracă și se trânti în pat. Dar degeaba se chinui să adoarmă; ținea ochii închiși; simțea că femeia veghează. De abia ațipi. A doua zi la prânz, porunci slujnicei să văruiască perețele. Dar când veni slujnica, în trupul slab al Mariei se

trezi o putere supra omenească, se repezi răcnind, și'mbrânci sluga de lângă zid. Bărbatul o privi mirat și plecă bombănind. Noaptea când se întoarse acasă, găsi pe nevastă tot așa, păzind cu privirea urma degetelor de pe zid. Lui Dumitru i se păru că odaia e o ruină, peste care nevastă-sa veghia ca o cucuvea. Lucrul acesta nu-l mai putea suferi. Îi ora par'că frică să se uite spre părete. Se culcă dar somnul nu-i putea atinge genele. Atunci se ridică, și răcni, scos din minți:

— Culcă-te, culcă-te, zăludo!... Culcă-te.. nu mai cobî!

Nevasta nu răspunse nimic; se lăsă liniștită, cu capul în perne. Maria adormi îndată. Și repede căzu prada visurilor. În locul în care mânuța sta tipărită, părea că se întregește un dulăpior de argint. Un copilaș cu aripi, așa cum auzise ea că s'îngerii, îi aduse o cheie și'i zise: „Deschide mamă!“ Și ea vârâ cheia în broască și deschise. Și atunci dintre ușile dulăpiorului de argint căptușit cu aur, răsări Puica zâmbind; par'că de și era tot așa de mică, îi vorbea ca un om mare: „Mamă dragă, de ce-ai îmbătrânit, gândindu-te la mine; că uite eu ce fericită sunt“. Dar visul se

șterse îndată, iar pe obrazul Mariei se scoborâră două lacrimi de fericire.

În patul de alături Dumitru se svârcolea în spasmuri. Din mânuța ceia mică par'că crescuse dintr'o dată, o mână neagră, cu degetele ca niște ghiare; și degetele țineau încleștate de picioare o cucuvea ce'l pironea cu ochii. Apoi cucuveaua întinse aripile, și, înfundându-și capul în pene, își luă sborul și'n sborul ei îi presără de-asupra feței fulgi ce miroseau a țărână. Iar mâna par'că avea glas și striga: „Tâlharule, de ce mi-ai furat paserea!“ Și furioasă, cu ghiarele sgârcite, se întinse să'l cuprindă de gât. Dumitru se sculă, gâfâind, muiat de sudoare. Își frecă fața cu mâinele, se demeticî, apoi, dându-și seamă că visase numai, se repezi și sgâlțâi pe Maria de umăr:

— „Vrei să mă ucizi, nebuno... Ha... ha... vrei să mor și eu?“ Și, ca biciuit, sărî din pat, se 'nbracă grăbit, își luă pălăria și eși răcnind:

— Rămâi de cobește singură... Mori tu.... cucuvaie!

Din noaptea aceea nu-l mai văzuse. Puțin după asta o părăsi și slujnica. Numai sora ei

îi trimetea zilnic de mâncare și, câteodată, venea să o vadă. Căsuța rămăsese cufundată într'o tăcere apăsătoare. În odaie, lădița stătea uitată. Nici de Puiu nu'și mai aducea aminte. Maria se pironea locului ceasuri întregi și privea la mânușița Puicii. Nimic alta nu mai putea prinde loc în sufletul ei. Ochii ei urmăreau linia palmei, apoi a fiecăruia degețel; câte-odată se apropia și se uita bine-bine. În unele locuri până și încrețiturile ușoare ale încheiturilor rămăseseră. Și mama își lipea buzele de zidul rece, ca și când supt pata aceea ar fi cutreerat sângele care putea răspunde, cu căldura lui, la sărutările nebune ce se așterneau de-asupra.

Zilele se strecurau, cădeau una după alta, ca picăturile de ploaie dintr'o streșină. Viața curgea domoală; de la moartea Puicii, Maria de abia acum se simțea mai împăcată, singură cu amintirile ei. Serile, iarna, când focul pâlpâia în sobă, stătea ghemuită, și, cu privirile în gol, urmărea întâmplările vieții ei, care toată se cuprindea în cei doi ani cât trăise Puica. Lucruri de nimic, împrejurări fără de nici o însemnătate se întrupau în mintea ei supt o

lumină nouă, cu un înțeles deosebit, care-i mângâiau oarecum durerea....

Multe primăveri trecură, hoinare, se trăgănară multe ierni; mahalaua în care era căsuța Mariei își schimbase cu încetul fața. Se zidiră case noi, în dreapta, în stânga; și, într'o bună zi, care nu-i fu mirarea, când pe locul ca sei mici a arhivarului începu să se zidească alta, mare cu două rânduri. Când o dă rămase pe cealaltă, când se ridicase zidul roș de cărămidă nouă până la înălțimea omului?

Maria nu-și putea da seama. De la fereastră ei se uita mirată, ca și când atuncea se trezise întâi pe locurile acele.

Căsuța ei începuse să se dărâme. Șindrila se măcinase în multe părți de ploi, și 'n grădina din față brusturii se întinseseră ca 'ntr'un pustiu necălcat de nimeni. Toate luaseră altă înfățișare; spre gara vecină trenurile lunecau acum dese, în vâjâiri grozave, care răscoleau liniștea ca niște furtuni.

Într'o spre seară, sora Mariei veni s'o vadă și-o găsi ingenunchiată, rugându-se. Maria mutase icoanele pe perețele dinspre apus, unde rămăsese urma Puicii. Acolo aprindea în

fiecare seară candela și se ruga ceasuri întregi. Sora ei nu'i spusese nimica. Știea că nici o putere omenească nu poate abate din drumul ei boala sufletului Mariei.

Mai 'nainte să plece, cum stătea la fereastră, sora ei, Ileana, îi zise:

— Ce casă frumoasă își face arhivarul...

Maria se apropie și dânsa; Ileana adăogă:

— Ia uită-te cum privighează, fecioru-său, Puiu, lucrările.

Maria tresări să se uite. În curtea plină de cărămizi și grămezi de nisip, un băietan smolțit, cu mustața mijândă, se plimba cu mâinile în buzunar.

Maria întrebă cu glasul înnăbușit:

— Puiu? *S. Puiu ei putrezise de mult!*

— Da, Puiu.

Atunci Maria îl urmări cu ochii, ca altă dată, când era mic. Îl uitase cu totul; chiar dacă'l văzuse, privise la dânsul ca la un străin. Și acum par'că în sufletul ei se aprinsese din nou dorul să știe, să'l cunoască, să'l vadă bine pe Puiu, pe mirele. Dar tânărul se primbla nepăsător, cine știe încotro îi fugeau gândurile. Până noaptea târziu Maria rămase să se uite, muncită de amintiri.

Din ziua aceia, când nu stătea în fața peretului, rămânea iar în fereastră, cu ochii șterși, rătăciți. Oamenii cari treceau prin fața căsuței se uitau mirați, ca la o arătare, mai cu seamă că unii nici nu o cunoșteau. Într'o zi chiar Pu-
iu o privi lung: în mintea lui poate rămăsese icoana ștearsă a femeii ce'l ținuse în brațe pe când era copil. Treburile îl chemară repede, și, de atunci, Maria, nu'l mai văzu iarăși o bucată de vreme.

Odată ușa bucătăriei se deschise sfios, împinsă ca de mâna unui străin. Maria se uită, și văzu o femeie bătrână pe care nu o cunoștea. Femeia făcu vre-o câțiva pași, și rămase ca înmărmurită, apoi șopti:

— Sărut mâna, cuconiță.

La sunetul glasului ei, Maria par'căși aminti ceva; apoi, deodată, i se făcu lumină, și o scânteie de bucurie îi trecu prin ochi:

— Catinco!

Slujnica trecuse din întâmplare pe acolo și venise să o vadă.

După vorbe fără șir, despre întâmplări de care Maria nu'si dădea seamă, femeia adăogă:

— Ei, să fie vre-o cincisprezece ani de când

m'am dus de la mata... Da' știi că și pe conașul l-am văzut, acum un an, în postul Sânt-Petrului. E bine ,e voinic. Da, l-am văzut în postul Sânt-petrului, cu fetița dumnealui.

Maria deschise ochii mari, și prinse să tremure.

— Care... fetiță?

Femeia își dete seamă că făcuse rău să-i vorbească de asta, îngânâ:

— Păi... da... are o fetiță... o copilă... știi mata... trăește de mult cu o femeie, mai așa, de mâna-a doua.

Când rămase singură, Maria căzu sdrobită de cele ce auzise. Căci în mintea ei învălmășită, unele amintiri, unele fapte, se desveleau cu o limpeziciune uimitoare. Își aminti cum o blestemase Dumitru în ziua aceea: să o calce trenul; i se perindară toate împrejurările: viața ei cu omul care acum era pentru dânsa un străin, și care totuși putea să-i însângereze inima fiindcă, legat de o altă femeie, adusesse pe lume o ființă care furase locul Puicii. Dumnezeu îi dăduse bărbatului mângâerea pe care ei i-o răpise. Din fetița ei nu rămăsese decât o urmă, a mânușiței mici, pe când mâna celeilalte, a fetei lui Dumitru, avea să poar-

te odată, pe deget, inelul cununiei. Atunci în toată ființa Mariei se petrecu o schimbare adâncă; durerea îi fu atât de mare, încât îi împetri sufletul. Și pe urmă căzu peste inima ei ca o împăcare.

Sora ei, îi mai aduse o veste:

— Duminica asta e nunta Puiului... Iea a fată bogată... Are noroc arhivarul!...

Un zâmbet amar flutură pe buzele Mariei. Dar ca un om cu minte, fără ură, șopti:

— Să-i deo Dumnezeu noroc.

În seara aceia chiar, zări pe băiat plecând din casele cele noi, cu o femeie la braț. De acolo, de unde sta, priveliștea aceasta îi aduse aminte o icoană a visurilor ei apuse, când, tot așa, într'o spre seară i se păru că vede pe fetița ei la braț cu Puiu. Doar ochii i se înrou-rară, și buzele șoptiră, pentru a miea și a miea oară: „Fetița mamei“.

Asta era într'o Joi. Cele două zile trecură repede. Duminică dimineața, în ograda arhivarului, forfoteau toți, în toate părțile.

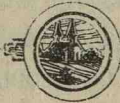
Spre seară trăsurile începură să intre și să iasă. Apoi veni și o cupea. De la fereastra ei, Maria văzu mirii scoborându-se să se ducă la biserică. Puiu zâmbea. Maria vru să privea-

scă mai bine la mireasă dar nu putu prinde de cât albul rochiei, lăcrămile o înneacă, și plânse mult, potolit, plânse toată nefericirea, toată desnădejdea ei. Apoi își șterse ochii și privi prin casă. Nici odată nu i se păruse că-i atât de sigură. Ochii i se opriră pe lădiță. De când nu o deschisese! Se duse, așeză scăunatul și ridică încet capacul. Rochițele se îngălbeniseră, erau mucigăite; le luă, una câte una, dar, când ajunse la jumătatea lăzii, se opri înfiorată. Nu se mai cunoștea nimic; șoarecii mâncaseră tot, lăsând numai ca un pumn de făină. Mâna Mariei scăpă jos rochițele ce le ținea; și rămase mult așa, uitându-se la lădița în care nu se găsea mai mult de cât dincolo, în groapa pierdută a cimitirului depărtat... Se înserase detot; Maria se sculă liniștită. Aprinse o lumânare și se duse la părete, luminând urma mânușiții Puicii. Privi bine — bine, și abia acum își dete seama că pata se ștersese aproape cu totul supt gălbeneală pe care vremea o așternuse peste zidul întreg. Se dusesse și dânsa, o părăsise cum o părăsiseră toți și toate. Atunci Maria își rătăci privirile de jur împrejurul odăei; toate îi păreau străin, nimic nu o mai lega de odăița în

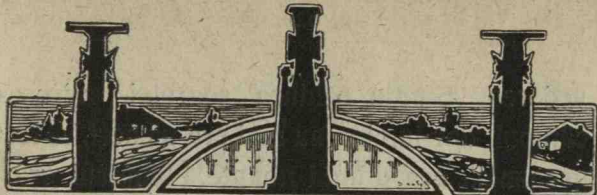
care suferise atâta. Ce mai căuta oare pe lume ? Și un dor grozav de liniște, de liniște adâncă o cuprinse, și-o nădejde că, poate, așa va mai vedea pe Puica. În aceeași clipă căsuța se cutremurâ: trecea un tren. Și repede, ca și cum cineva i-ar fi șoptit la ureche, cuvintele lui Dumitru îi veniră în minte : „Mai bine te călca trenul pe tine“. Cu o hotărâre, pe care nu o mai încercase socoti câtă vreme mai are până la trecerea trenului al doilea, care se strecura obișnuit puțin după cel d'întâi. Se duse, luă un scaun, aprinse candela de-asupra icoanelor ce veghiau păretele care păstrase atâta vreme întipărită mănuișă Puicii, se scoborâ, își lipi buzele de locul care-i înăsprise buzele și, cu mâinile supt pestelcă, încovoiată, ieși, ca și cum s'ar fi dus la o vecină. Când era în porțiță, trăsurile veneau de la biserică. Maria nici nu întoarse capul, par'că n'ar fi știut nimic. Și, deodată, țăcănitul asurzitor al trenului se auzi. Vuetul crescu groznic, ca o prăbușire de fiare, apoi scurt, suflând din greu, se opri din goană, rai înaintea de stație. Călătorii se scoborâră speriați, și glasuri îngrijate întrebare. Cineva strigă: „A călcat un om“, altul lămurî: „O

femea“, și mașina răsuflă din nou, șirul vagoanelor se desmorți și trenul își luă iar avântul.

Mai în aceeași clipă, din casa luminată, răsunau cele d'întâi trăgăneli de arcușuri, și, odată cu valurile cântecului, intrară pe fereastră deschisă a căsuței din față, umbrele înlănțuite, piept la piept, ale mirilor, cari începeau jocul ; și cele două umbre se perindau pe pereții înguști, luminați de candelă, ca niște vedenii dintr'o lume ce nu puteau lua ființă.

Contrastul dintre viață
și moarte: viața și
urmează înaintea drumul

DIN LUMEA CELOR CARI
NU CUVÂNTĂ

PĂRĂSITĂ

Singură! În tot cuprinsul câmpului larg, dânsa nu se zărea, decât numai când vântul culca ierburile înalte, și ea rămânea în picioare, albă cum e laptele, cu coama împrăștiată peste ochii orbi, cu coada lungă, încolătăcită de-alungul picioarelor subțiri. Venea dimineța în urma hergheliei întregi, la pas, ascultând de departe, clinchetul clopoțelului de argint, de la gâtul calului care, nu de mult încă, se ținuse pe urmele ei. Pe rând clopoțelul a trecut la toți mânjii ei, cei mai frumoși de prin ținuturile acelea. Pe doi dintre dâșii îi ținea mîntre încă, pe ceilalți îi hrănise, îi alintase cu botul ei catifelat, îi simțise lângă dânsa, dar nu-i văzuse niciodată.

Într'o seară, după o ploaie groaznică, se îmbolnăvise; scăpase cu viață, dar își pierduse

vederea. Simția căldura soarelui, mirosea câmpul, dar lumina nu mai era nicăeri. A fost groaznică cea d'intăi noapte. Înăuntrul grajdului se făcu deodată par'că și mai întuneric. Ieslea era în față, odinioară o mai zărise, așa, ca prin sită, și peste o clipă se ștersese dinna-intea ei. Deasupra capului era fereastra; ridică ochii și stete așa până când glasurile oamenilor, ciripitul rândunelelor, ce-și aveau cuibul chiar deasupra, lipit de o grindă, îi vesti dimineața. Dar fereasta tot nu se lumina. Și întunecată a rămas de-atunci! Acuma se deprinsese. De trei patru ani par'că au uitat-o toți. Pleacă singură din grajd și se întoarce singură. Ceilalți cai, îndată ce ajung în câmp, o iau razna, se împrăștie repede. Dânsa paște puțin, apoi rămâne cu urechile ciulite, cu ochii în gol, ca și cum ar aștepta pe cineva. La amiază vine la apă; își știe locul la jgheab; pe lângă ea nu simte nici un cal. Toți ceilalți beau mai încolo. Arareori, seara, își mai aduc aminte de dânsa. Atunci aude glasul călărețului care gonește caii, cum o strigă prelung: „Martaaa !“ Ea întoarce capul și o ia înapoi. Vine la pas, sleită de puteri, printre tulpinele înalte de lumânărică ce o ating ușor, ca și când ar

alinta-o. Și par'că întreg câmpul s'a obișnuit cu dânsa, o cunoaște și'i e dragă; cum merge încet, fluturi, mici, albaștri, atrași de albeața părului, se țin după dânsa, se așează pe crupa lucioasă, se ridică iarăși, alungându-se unii pe alții, și o întovărășesc până departe. Vine și se duce mereu pe acelaș drum. S'a deprins: o ia mai întâi de-acurmezișul câmpului, apoi de-alungul unei prăpastii grozav de adânci, în care dacă ar putea să se uite ar cădea amețită poate. Merge drept pe marginea povârnișului, înfășurată în mirosul cimbrului ce crește tocmai pe fund. Păzitorii hergheliei au privit la început lucrul acesta mirați, apoi au lăsat'o, doar a luneca odată, să scape de dânsa....Dar ea pune piciorul încrezătoare, merge cu gântul întins, cu nările umflate să simtă mai tare mirosul ierbei sălbatice, care par'că o înviorază. Apoi străbate satul ; câinii nu o latră, copiii nu o fugăresc, nimeni nu se apropie de dânsa. În grajd, un grajd părăsit în care numai ea stă, într'o încăpere singură, își găsește totdeauna fânul. Iarna e ca într'o pivniță ; și noaptea, când viscolul geme la ferești ca un uriaș rănit, ea se culcă jos, între paele moi,

și, neliniștită, așteaptă să audă a doua zi glasul unui om...

În dimineața aceasta o luă încet, încet, din grajd. Se simțea slabă; când intră în câmp, în nemărgenirea înneacă de flori dese, aerul par'că era mai greu; se înăbușea, vroî să pască, smulse câteva fire de iarbă, și se așază, ca niciodată, jos. Întinse botul, adulmecâ, o greutate par'că o apăsa deasupra creștetului, apoi soarele începu să ardă din ce în ce mai puternic. Semințele florilor miroseau ca și cum ar fi fost prăjite, și iarba se încălzi supt dânsa ca într'un culcuș. Și, deodată, vântul începu să sufle, cu suspinuri adânci, venite cine știe din cari codri, cu vâjâituri puternice, cari culcau tulpinele și le încurcau într'o rețea. Un tunet de-abia se auzi, pe de-asupra paserile alergau grăbite, scoțând țipete de spaimă. De departe, dinspre munți, venea ropotul ploaiei. Se sculă în picioare, îngrijată, când cele dinții picături căzură plescăind pe trupul ei. În câteva clipe ploaia o înneacă, nu putea să răsuflă, din coamă apa se scurgea ca dintr'un izvor. O apucă un tremur. Un tropot înăbușit îi izbi auzul : herghelia se întorcea în fugă ; și prin vuetul ploaiei un glas răsună prelung :

„Martaa !“ și a doua oară: „Martaaa!“ . Apoi nu mai auzi nimic. Atunci, dibuind, înfricoșată, sub potopul ce se revărsa de sus, luă drumul înapoi, pășind ca printr’o băltoagă în care picioarele i se afundau, și ajunse la marginea prăpastiei. Ploaia cădea cu furie, aproape nu mai putea merge, se opri de-asupra deschișăturii adânci, în fundul căreia șuvoiul gâlgâia înfuriat. Și, fără de veste, i se păru că se mișcă supt ea pământul; nici n’avu vreme să se înfricoșeze, malul se desprinsé mai întâi domol, răsturnând’o pe-o coastă, apoi se surpâ dintr’odată, repede, la vale, rostogolind-o până în adânc, oprind-o tocmai pe un dâmb de desuptul căruia fierbea pârâul. Și vântul care sufla printre malurile prăpastiei, curgând și dânsul, ca o apă, aplecă mănunchiurile înalte ale cimbrului sălbatic peste trupul ei sdrobotit.

CUCOȘUL

In nucul stufos din marginea ogrăzei, găinele, cocoțate, de cu seară, pe crengi, dorm duse cu capul supt aripi, împrăștiate, care mai sus, care mai jos, cum le-a fost mai pe plac și le-a venit mai la socoteală. La o parte, așa, să le poată vedea pe toate, sculat cu noaptea'n cap, stă cucușul, — Pașa, cum îi zic toți ai casei, — rotofeiu, îmbrăcat în pene, cu creasta lăsată, ștregărește, cam pe-o ureche. Cu gâtul întins, cu ochii încă cețoși de somn, privește. E poet. Sufletul lui, deși războinic, e mai avântat spre frumos, decât al curcanilor ce se umflă într'atât de par niște burdufuri, când sunt seci ca niște gogoși; decât al tuturor gânsacilor ce se plimbă pe apă și fac pe visătorii, dar în cap n'au minte nici măcar cât

un grăunte; ori decât al rătoilor cari, cu cât sunt mai fuduli, cu atât umblă mai legănați; și chiar de cât al păunilor mândri în port, dar cu glasul, între paseri, ca al măgarului între dobitoace. El e poet! E cel d'intăi care se minunează de frumusețile firei, și fără părere de rău, își rupe totdeauna din somn, numai să vadă cum răsare soarele. De aceea dânsul acum privește, pe când toți ai casei dorm.

Mijește de ziuă. Departe, în zare, se deslușește, ușoară, dunga de lumină a zorilor; întâi e ca o dâră de zăpadă, apoi, încetul cu încetul, se preface într'un întins de apă care și înalță o margine tot mai sus, prelingându-se spre cer, ca sorbită de o putere a văzduhului. Pe urmă, oglinda aburită de până acum, pare că resfrânge un foc depărtat, se face lucie, poala cerului prinde ființă par'că, și lumina începe să se cearnă peste pământ, ușoară, ca un colb de argint. Departe, cine știe unde, se văd dealurile, mai încoace câmpul, aproape satul și, chiar în față, își desface stâlpii din umbră casa de la cealaltă margine a ogrăzii. Aerul se înfioară; cucoșul răsufală fericit, apoi își udă pliscul în mărgăritarul de rouă de pe

frunza cea mai apropiată. Lumina încremenește o clipă.

Cucoșul își caută cu ochii tovarășile, le zărește și în gândul lui le judecă pe toate. La stânga, ici, doarme Sura, nadoleanca; — băbăția, tot lângă el și numai lângă el; a scos cincisprezece rânduri de pui până acum și mai face pe tinerica; uf! tare l-a mai plictisit. Colo, mai jos, Țiganca, sora Surei; ceva mai tânără, dar tot o poamă: amândouă gâlcevitoare foc. În dreapta, la rând, pe crengi deosebite: Roșcata, Bogheta și Cucueta; bune fete, dar prea își scoteau ochii dela el, și prea i se țineau de urmă. Cel puțin Berca, de pe creanga cea mai de jos, văzuse că n'are încotro și'l lăsa în pace. Dar unde'i Puica? Asta, da, îi era dragă ca ochii din cap. Puica e o americancă albă ca laptele, puțin mai răsărită de cât un ou și cu un cucuiu mai mare decât ea întregă; îi place cum merge înfiptă, cu capul țațoș, tremurându-și uneori moțul, ca și cum i-ar fi atras luarea aminte: „ghidi! ghidi!“ Dar unde'i? Atunci un foșnet ușor de aripi îl făcu să ridice ochii; drept de-asupra lui, Puica, șireata, întinsese gâtul și, pe când celelalte visau încă, ștregărița îl sărută de „bună-dimineța“.

Și'n aceeași vreme, într'o scăpărare orbitoare, din fundul zării, cele d'intăi două raze ale soarelui se topiră în ochii celor doi îndrăgostiți. Cucoșul își înfoiè penele și rămase așa, minunat, în fața răsăritului care ardea în pară. Peste câteva clipe privi spre găinele ce dormeau, și zise Puicei: „Ce frumusețe Dumnezească, dragă! Și proastele astea dorm“. Apoi plănui o ghidușie : făcu Puicii cu ochiul, dându-i să înțeleagă că le-o pregătește el. Se ridică în picioare, bătu din pinteni, își fâlfâi aripele ca două steaguri și, întinzându-și gâtul, — cu gândul într'adins să le facă să tresară, buimace, din somn — trâmbiță din gușă, voinicește :

— Cu-cu-ri-guuu!!....

GÂNDĂCELUL

Cum venise pe lume nici el nu'și dădea seama. S'a trezit ca dintr'un somn, și par'că era de când pământul. Nu simțise nici durere, nici bucurie. Și mult își muncise gândul: cum răsărise, și al cui era? Mic, cât un fir de linte, mișca piciorușele fragede și ocolea, pe de margini, frunzișoara care'l adăpostise. Într'o zi încercă o pornire lăuntrică, ieși de supt umbra răcoroasă și dădu busna afară, în ploaia de lumină. Atunci rămase pe loc, orbit de atâta strălucire. Încetul cu încetul îi veni inima la loc, și îndrăzni: deschise ochișorii mai mult, mai tare, mai mari, îi deschise în sfârșit bine-bine, și privi în sus. Se făcuse par'că mai mititel decât fusese. Cu câtă strălucire, ce adânc și albastru se desve-

lea cerul! Și ce minune! cu ochișorii lui mărunți, cât niște fire de colb, îl cuprindea întreg. Și ce întunecime, câtă umezeală supt frunzișoara lui. Ce căutase dânsul acolo! Iar din mijlocul tăriei albastre un bulgăre de aur aprins arunca văpăi.

Tresări. Era el altul? Piciorușele nu mai erau ale lui, de scânteiau așa? Și mai era îmbrăcat în aur. Căci și trupușorul lui, pe care și-l vedea pentru întâia oară, scânteia. Nu cumva era o fărămiță căzută, de acolo, de sus, o fărămiță de lumină închegată, rătăcită pe pământ? Și, ca o adevărire, pe țărâna neagră trupul arunca o lumină dulce. Ce se mai întrebă! Fără îndoială, de acolo căzuse, — acolo trebuia să se întoarcă. — Dar ce depărtare! Și cum să ajungă? Privi în sus; și atunci, deasupra căpșorului, zări lugerul unui crin ce se ridica așa de înalt că par'că floarea din vârî își deschidea paharul chiar dedesuptul bulgărului de aur, să-i culeagă razele. — În căpușorul lui își înjgheabă planul. Să se suie pe luger în sus, să meargă, să meargă și să meargă, până în vârî, și de acolo, la bulgărul de aur, din care credea că se desfăcuse: o săritură, — sau o vedea el ce-o face.

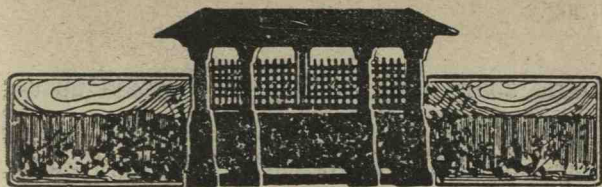
Atunci se mișcă din nou, și, după ce trecu peste un grăunte de piatră, cât un munte, și scoborî dincolo, se trezi la rădăcina crinului. Se odihni o clipă, apoi la drum băete. Mai întâi se rostogoli de pe tulpina lucie, de câteva ori, în țărână. Văzând asta se ridică, pe piciorușele dinapoi, și, fără să știe pentru ce, cu cele dinnainte își făcu, moșnegește, cruce.

Pe urmă încercă din nou, și văzu că poate. Luciu i se păruse lugerul crinului, și când colo avea atâtea adâncituri, atâtea ridicături: văi, dealuri. — Dar ce mireazmă se revărsa de sus! Și-a mers voinicul, a mers. Mult să fi mers. Se uită în jos, și'l prinse ameteala. Privi în sus și se cutremură. Ce, — nu făcuse nici un sfert din sfertul drumului. Puterile îi cam slăbiră, dar nu se lăsa. Încă vre-o câțiva pași, și ici, deasupra, par'că se întruchipa o frunzișoară lătăreață, ca o prispă. Acolo o să se odihnească. Și iar purcese la drum: și umblă, și umblă băete; și de-abia ajunse. Iar când a poposit, ud de sudoare, că părea o picătură de apă, bulgărele de aur scăpătase de amiază. Și voinicul privi iar în sus. Privea în

sus și nu-și credea ochilor: zile, săptămâni, luni avea de umblat. Și cât era de hotărât și de vânjos drumețul, nu-și putu opri un oftat:

— Uf! că mult mai am de suit, Doamne!

MUSCULIȚA

In odaie e tăcere. Prin fereastra deschisă, soarele scoate sclipiri din sticlăria de pe poliți. În fața iconostasului, clipocește candela. Pe masa din mijloc, stă deschis, uitat acolo de către copiii sfinției sale, un ceaslov vechiu, scorojit și unsuros. O musculiță, cât o gămălie, strălucitoare ca un licuriciu, intră bâzâind să caute ceva dulce de gustat. Sboară încolo și'ncoace. Se uită prin strachini, se așează pe marginea unui pahar, se plimbă pe la icoane, ca și cum s'ar închina, ba intră până și 'n potcapul cel nou, pe care, plodurile, îl așezaseră pe pat cu fundul în jos și'l prefăcuseră într'un cuibar de ouă roșii, — căci e Paștele. Nimic...

În sfârșit dă Dumnezeu, și ajunge și la mășuță, drept deasupra ceaslovului. Se lasă u-

șoară, sbârânănd mulțumită, pe foaia unsuroasă, pe ale căreia colțuri de sus picăturile de ceară stau ca niște peceti. E doar obișnuită cu cărțile bisericești; nu odată ieșise, sătulă, din biserica de peste drum. E atâta hrană pe foile îngroșate par'că de urmele degetelor tăvălitate prin grâul dulce al colivilor. Iar aici, pe o margine, a dat tocmai peste ce căuta; o pată, zaharisită proaspăt, arată că degetelul ce'și lăsase urma, avusese grija să se înmoaie dintr'untăiu în dulceață. Musculița se pune pe ospătat; — prăpădenie de lacomă ce-i. Numai din când în când prinde, cu ochisorul, roșul slovei mari din susul foii, un S frumos, încondeiat cu măestrie, ca și cum ar fi fost țesut la începutul rândului: „Slavă ție“. Atunci își aduse aminte cum necăjise mai zilele trecute, la o leturghie, pe un dascăl, căruia îi rămăsese pe barbă, lângă buze, un fir de grâu uns cu miere. Până ce n'a gustat din miere nu s'a lăsat; dar bietului om i-a ieșit sufletul a-lungând-o.

Acum s'a săturat; se suie binișor până'n mijlocul slovei roșii care o atrage. Își scutură aripioarele, își întinde piciorușele de dinapoi,

și le frecă unul de altul ca și cum ar ascuți două cuțite; apoi, leneșă, ațipește.

În clipa aceasta ușa se deschide dintr'odată. Sfinția sa, popa Gheorghe, intră supărat, aprins la față, răsuflând din greu. A făcut slujbă la biserică, pe urmă s'a abătut pe la Petru bacalul, așa în treacăt, a luat un pelinaș, și s'a întors acasă. Și poftim ce găsește: preteasa nicăeri, — dusă prin vecini: copiii la hoinărit, după ce spărseseră mai întâi toate învelitorile gavanoaselor cu dulceți, de pe fereastra din sală.

— Poftim!... ei poftim!

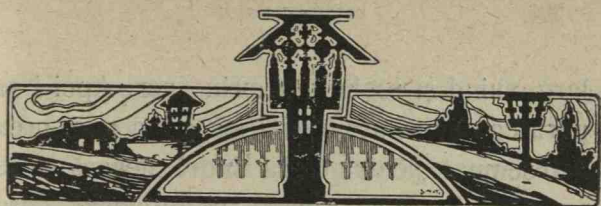
Strigă părintele înfuriat. Apoi își aruncă ochii pe masă, și se supără și mai rău:

— Până și cărțile mi le-au vrăfuit!

Repede, cu o mișcare iute, sfinția sa închiide ceaslovul, și-l aruncă, la loc, în dulap.

Iar în mijlocul slovei roșii, musculița, strivită, se făcu una cu hârtia, tocmai în clipa când, mai adormită, isbutise să-și statornicească, în căpușorul ei, un gând: „Ce bine e să trăești, și să mori sătulă!“

VULTURUL

S'a ridicat, deodată, din prăpastia întunecoasă, umedă, a munților falnici. Și doritor de lumină, în această dimineață scaldată de soare, a întins aripele, ca o flamură, de-asupra brazilor bătrâni. S'a înălțat mai întâi drept în sus, ca o săgeată; a străbătut văzduhul răcoros, apoi a rămas acolo, s'a legănat în aer, îmbătat de plăcerea să fluture la înălțimea uriașă; a plecat capul, și a privit în jos. Pe câmpiile lucii, satele împrăștiate, ca grăunțele, scoteau sclipiri repezi, ca a prundișului spălat de ape. Oamenii nu se zăreau; deasupra, dedesuptul lui, prin prejur, — nici o vietate. I se păru că 'n lumea aceasta frumoasă, încântătoare, peste care primăverile se aștern cu spuză de flori e a lui, a lui singur. Și, scuturându-și aripele, făcu un ocol

larg, suind și scoborând prin aer. Apoi i se păru că ceva flutură mai jos, ceva mic, prea neînsemnat, pentru ca să îndrăznească să se sue până la el: se repezi, și, în ciocul gata să frângă, prinse o pană căzută chiar din aripa lui. Sbură cu dânsa, sus, sus, apoi îi dădu drumul, și urmări cu ochi strălucitori, lunecarea ușoară, ca pe o apă, a penei care cândva îi ajutase să se ridice.

Luă munții în lung. Nici o boare de vânt, nici un murmur de ape care să străbată atât de sus.

Și așa a mers până după amiază, cu ciocul deschis, înghițind aerul, în gălgâiri puternice, privind în toate părțile, cu ochii lui ca două scânteii.

Obosi. Se scoborî ușor și se așeză pe vârful unei stânci, ce țâșnea în sus, goală, din stratul gros de mușchii al muntelui. Cum stă nemișcat, părea și el de piatră, părea că-i colțul ascuțit al stâncei încremenite acolo de veacuri.

Pe urmă își plecă în jos capul; în fund, în noaptea deschizăturii adânci, tăiată ca de pala unui zmeu, șerpua, sclipind ca argintul, izvorul. Și i se făcu dor de răcoarea dulce a a-

pei șerpuitoare. Săltă și se rezezi în fund; se lăsă în voie, să cadă în apă; stropii reci îl acoperiră de odată, ca niște pietre scumpe, și, întinzând gâtul gol, bău îndelung, însetat. Apoi, își luă iarăși sborul până pe stâncă, sus, se lăsă pe o coastă, întinse aripele la soare, și închise ochii. Ațipì.....

Adieri de vânt îl înfășoară în vâlul lor. Aproape se trezește; prin pleoapa închisă încă, par'că zărește un foc grozav, a cărui flacără încinge tot cuprinsul zărei. Se ridică. Departe, în nori de sânge, soarele apune. Munții par'că's aprinși, cerul arde.

Își luă sborul grăbind spre cuib.

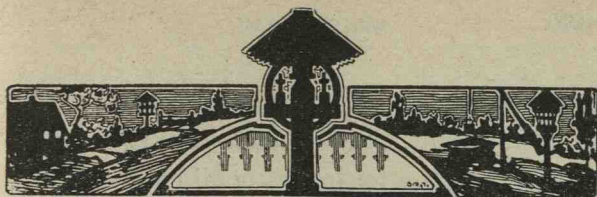
Se apropie, se lasă tot mai jos, de-asupra muntelui, de-asupra pădurei de brazi. Aceiași liniște în tot cuprinsul firei. Mai are puțin, zărește prăpastia spre care avea să se scoboare, când, deodată, în tăcerea neclintită, răsbubue, până'n depărtări adânci, un tunet, și aripa amorțită, îi cade în jos. Se rostogolește de câteva ori prin aer, simte fierbințeala glonțului, ca a unui cărbune, ce-i arde carnea, își încordează puterile, caută să mai plutească sus, dar, dedesuptul lui, munții par'că se prăbușesc. Aripa îi mai stă puțin întinsă, apoi i se

frânge lângă trup, udă de sânge. Lunecă printre brazi. Răcoarea îl mai înviorează o clipă; iarăși caută să-și întindă aripile; se anină de o ramură. Se uită în jos. Drep dedesupt, la rădăcina bradului, un căprior stă liniștit, privind înainte.

Iar vulturul simte că-i pierdut, puterile îl părăsesc. O ură strașnică îl cuprinde; par'că ar dori să se stingă toată lumea odată cu dânsul. Se lasă să pice drept peste căprior, și, cu cea din urmă putere, îi înfige ghiara în ochiul curat și umed.

În vreme ce căpriorul se scutură și fuge, năuc de spaimă și durere, paserea cade moartă, cu ghiarele strânse, cu ochii deschiși.

TOVARĂȘII

E încă întuneric. Pământul e jilav de rouă, și brazdele răsturnate, în ajun, de cătră fierul plugului, miroase a proaspăt. În văzduh o rață sălbatecă sboară, furișându-se, măcăind speriată, ca alungată de glonț. Pe o grămadă de coceni, plugarul, rămas peste noapte în câmp, doarme învelit cu niște saci; și mai încolo, boulenii treji, Dumă și Joian, stau cuminți, cu găturile întinse, așteptând jugul. Dar departe, în sat, încep să cânte cucoșii, căci zorile prind să mijească. Lumina se cerne din ce în ce mai deasă, și 'n vreme ce cununa cerului se luminează, pe pământ se deslușesc toate: satul; încolo pe coastă, ca urnită din loc, pădurea; în fund, dealurile gemene, unul după altul, ca pe o scară.

Și'n cea d'intăi clipă de revărsare a luminei

grija, care țărâie în urechea plugarului ca un greer, îl scoală. Omul aruncă sacii la o parte, sare în picioare, își freacă ochii cu dosul mânei stângi și cu dreapta își îndreaptă șalele. Apoi pornește spre boi. I-a înjugat... Slabi, de li se văd coastele, ca niște arcuri, supt piele, boii își încoardă mușchii, își potrivesc bine cerbicea în jug, — și pornesc, împlântându'și picioarele ca niște țărushi de oțel. Și cum merg așa, aud din urmă fâșâitul cuțitului cum intră în pământ ca într'un miez de pâne, iar, uneori, glasul plugarului, cum îi îndeamnă și i îndreaptă, părintește:

— Cea, Duman, tată!

Ei îl ascultă ca niște copii; și, mereu, dâra neagră a brazdei se deapănă de la un capăt la altul al lanului ca pe un mosor.

Se luminează încet, încet, în pas cu boulenii par'că. E liniște. Un stol de grauri se lasă, pieziș, în apropiere. Razele soarelui își scutură, tremurând, praful de aur în aer. Și boii simt, după cum e purtat plugul de coarne, că puterile stăpânului au mai slăbit:

— Hăis, Joian, tată!

Iar, la glasul lui, răspunde, ca din niște

dumbrăvi înflorite în adâncuri, ciripitul gădilitor al ciocârliei...

E cald. Pământul par'că fumează. Grumazul lui Duman prinde să lucească de sudoare; jugul îl frige. Și din urmă glasul mai mâniat al stăpânului îl zorește:

— Hai, Dumane, hai!

Boii nu trag nici mai tare nici mai încet; căci cunosc ei cuvântul nerăbdător și necăjit al stăpânului. Pășesc liniștiți, înțelepțește, și în ochii lor cumiști și negri par'că se răsfrânge și mai tare fața neagră a pământului scormonit de plug...

S'a încălzit de tot. Soarele frige. Duman par'că 'și simte picioarele tremurând, mai cu seamă, dreptul dinainte, în copita căruia i-a intrat un piron, mai acum câtăva vreme. Îi e sete. Dar din urmă glasul aspru acum al stăpânului nu-i dă răgaz. Bouleanul e deprins, — mai așteaptă încă ceva; și nu întârzie mult; o vargă i se așterne pe spate, lăsând o dungă peste pielea udă. Omul țipă:

— Sireace, sireace! Mânca-te-ar lupchii.

O albină, rătăcită, se ține morțiș de plugar, și el o alungă, înfuriat, cu mâna. Un graur s'a desprins din stol și s'a lăsat pe spatele

lui Joian care'l poartă, îngăduitor, ca pe un prieten. Iar înaintea plugului, ca un vornicel ce arată calea, un cocostârc păşeşte agale, privind când cu un ochiu când cu altul spre pământ, înfingându-şi uneori ciocul.

— O-ahoo!

Soarele s'a 'nfipt în creştetul cerului şi de acolo dogoreşte văzduhul. Țarina e încropită ca şi cum ar fi turnat cineva pe deasupra apă fiartă.

Boulenii răsufală din greu. Împrejurul gâtului simt, ca o sgardă de fier, urma jugului scos. Plugarul le-a dat o mână de coceni, din care ei de abia aleg câte unul. Un prichindel de copil i-a adus şi omului de mâncare: o bucată de mămăligă cu ceapă. Dar de cât mâncarea odihna par'că e mai priincioasă. Omul face un sac mototol şi'l pune supt cap.

Boulenii nu mai mănâncă; prichindelul le-a adus o oală cu apă în care nici nu le intră bine botul. Apoi rămân așa cu puterile sleite, supt arşița soarelui. Graurii, cocostârcul, au sburdat. Au rămas ei singuri în câmp.

În dreptul lui Duman doarme plugarul, cu fața arsă, bătut de razele fierbinți ale soarelui, ale căror împunsături îi scot broboane de

sudoare. Duman se uită la dânsul cu ochii la umbra ce o aruncă el singur pe pământ, la umbra care par'că se topise din el, de i se așternuse, moale, ca o ceață, la picioare.

Și par'că înțelege, par'că simte, par'că în mintea lui se face deodată o lumină omenească: pornește cu pași grei, se apropie de stăpân, până când îl învelește în umbra trupului lui trudit, ca într'o pânză răcoroasă. Apoi, cu ochii închiși, bouleanul rămâne în soare, încremenit, cu genunchiul piciorului drept îndoit, gata să urnească iarăși plugul pe brazdă.

CÂT UN FIR DE NEGHINĂ

Nu trebuie să fii cât un munte de mare neghină, ori cât un fir de colb, dacă ca să poți judeca. Ci de-ai fi cât o ai, în căpușorul tău, scânteia dumnezeiască ce cuprinde lumea, ți-i deajuns: știi ce ești, de unde vii și 'ncotro trebuie să te îndrepti. Gândirea aceasta i-o spusese gănganiei o furnică. Și spusa muncitoarei îi intrase atunci pe o ureche și'i ieșise pe alta. De abia văzuse de câteva zile lumina soarelui, pământul, florile! În iarbă i-au părut toate un rai; dar când a întins aripioarele și a sburat, mirându-se că poate să străbată aerul, când apoi a căzut, istovită de oboseală, pe o frunză, atunci întâia dată, a cunoscut greul. Și spusele furnicei i-au venit în minte. Ce era? O gănganie mică, fără strălucire, rotundă, ca o semânță.

De unde venea? Din iarbă; ținea minte că se trezise supt o *rochița rândunicei*. Dar încotro avea să se îndrepte? Ei, asta era greu! S'a scoborât de pe frunză, și a purces să caute din nou furnica. A umblat în coace, în colo, — furnica nicăeri. Altele a întâlnit, — dar grăbite. Furnicile nu prea stau de vorbă. A mers mult și bine; altă gândire n'a mai auzit. Înțelepciunea e rară, se gândea biata gânganie. Și aceasta a fost al doilea necaz al ei. E greu începutul! Într'o zi o prinse ploaia: din nebagare de seamă căzù într'un șivoiu. De abia scăpă, pe un pai. Iar altădată, — ce spaimă doamne! stătu o clipă, fără suflare, supt talpa cizmei grădinarului. Avusese noroc de-o pietricică ce lăsase un gol. De ce'ți atâr-nă viața în ziua de azi! Dar trebuia să se pă-zească mai cu dinadinsul. Trai e acela când ești nevoit să-l cumpănești în fiecare clipă? Gângania umblâ numai pe dibuitele: cerce-tând, ocolind, ispitind. Colo e apă, dincoace oameni, mai la o parte un cărucior cu copii. La ce m'a lăsat Dumnezeu, dacă n'am părțicica mea pe pământ, se întreba gângania? Unde să mă așez ca să rămân liniștită? Atunci în față i se ridică deodată casa, locuința stăpânului

grădinei. „Sus, acolo trebuie să fie bine, dar e prea înalt. Să se ridice cu cumpătare. Întâi sbură pe vârful unei gherghine; de acolo pe un copăcel, pe un călin; pe urmă pe edera dinprejurul balconului. Însfârșit! eat-o: a ajuns. S'a așezat pe marginea streșinei. Uf! cum arde tabla. Soarele o dogorește, — un chin. Vra să zică și aici, — iad. Și gândul o munci iar: „Ce rost avea pe lume?...“ Toate celelalte vietăți păreau că au o chemare. Și fluturul? Cum de nu. Dar fluturul e încântarea ochilor, e floare zburătoare; e o picurare vie din curcubeu. Furnica își face casă, agonisește, trăesc mii la un loc. Albina... toate, toate. Și ea? Seama ei pe lume? În clipa ceia găza prinse cu ochisorii o semene a ei, zburând pe sus, căutând poate un loc de scăpare ca și dânsa. Dar nici n'apucâ bine să se uite la ea, când, ca o săgeată, o rândunică se repezi din cuibul de supt streșină și prinse din sbor tovarășa de suferință. Peste o clipă se auzi țipetele de bucurie ale puișorilor cărora rândunica le aducea hrană. Și gânghania, bieata, își dete seama: „Vezi asta e soarta noastră: să hrănim paserile cari au ce căuta pe lume!

...Gâza întinse aripioarele, se lăsă în gol.

Pluti puțin; apoi, săgeata străbătu din nou aerul, se auzi o pâlpare de aripi. Și, îndată, puișorii primeau, gălăgioși, pe mama bună ce le aducea iar hrană.

FRUNZA

S'a desfăcut din mugur, într'o dimineață caldă, a începutului de primăvară.

Cea d'intăi rază de soare s'a împletit pe dânsa ca o sârmă de aur, făcând-o să tremure de fericirea unei asemenea atingeri. Ziua întâi i s'a părut scurtă, și apropierea nopții o mâhni. Lumina se stinse, răcoarea o făcu să se sgribulească, să se vâre între celelalte și să aștepte, ațipind, până a doua zi, venirea soarelui.

Cu ce revărsare de strălucire se ridică stăpânitorul lumii, până sus, pe cer! Raza se scoborî din nou, și toată ziua, încălzită, frunza se scaldă în albastrul văzduhului.

În scurtă vreme, se desfăcu mare, verde, mai frumoasă ca toate, mai sus decât celelalte, tocmai în vârful. De deasupra îi cădea lumi-

nă, de dedesupt se ridica, până la ea, mireazma crinilor albi, singuratici, cu potirul plin de colbul aurului mirositor.

Un ciripit străin o miră. Și cea d'întăi rîndunică, venită de departe, tăie albastrul ca o săgeată, înconjură copacul de câteva ori, cu strigăte de bucurie, apoi se așeză pe streșina casei, cântând mereu...

Dar, într'o dimineață, raza de soare nu mai veni. Cerul rămase acoperit de nori. Cea din-tăi picătură de ploaie o izbi rece, greoaie. Câteva zile a plouat. Nici rîndunelele nu se mai vedeau. Dar mirosul crinilor, seara, se împrăștia puternic, umed: o ameția.

După zilele acestea, lipsite de scânteere, soarele răsări într'o dimineață, înfocat, văr-sând par'că flacări, încălzind totul în câteva clipe. Raza o fripse. În după amiaza zilei aceștia, o păsărică cu pene verzi și galbene, un scatiu, veni moleșit de căldură, de se furișă supt dânsa, la umbră, la adăpost. Și frunza se bucură, acoperi cum putu mai bine păsărica; iar aceasta, ciripi, întâi năbușită, din gușă, apoi mai prelung, mai dulce cum nu auzise frunza cântec.

Și, în fiecare zi, paserea venea să se ascun-

dă de căldura cotropitoare, în fiecare zi frunza o ferea, și seara cântecul se împrăștia vesel.

Cât n'ar fi dat acuma frunza pe o picătură de ploaie! Dar norii fugeau goniți de vânturile din înălțimi; cerul de sticlă, înflăcărat, uscaser totul. Crinii nu mai miroseau; când și când rozeta, care își scutura sămânța coaptă, împrăștia mireazma ei în zorii unora din dimineți. Prea multă lumină, prea multă căldură.

Noapțile senine, cu craiu nou, cerul spuzit de stele, o fermecau. Ar fi vrut să fie veșnic nopți.....

Paserea venea mereu, câteodată și noaptea rămânea acolo, ațipind, cu căpșorul supt aripă...

Și trecu mult, până ce, odată, vântul de toamnă începu să bată. Zilele erau mai răcoase, nopțile mai reci; cerul a-rare ori curat. Puternic suflă vântul tomnatic! Apusurile erau ca sângele, și par'că înroșiau și pământul. Frunza își simți puterile slăbite; cu greu putea să ție piept vântului care o clătina în toate părțile; câteva tovarășe, smulte, fluturară prin aer, apoi fuseseră duse mai departe.

Paserea îi venea mai rar, nu mai cânta, și asta o mâlneà cumplit.

Frunza tânjeà, se îngălbeneà; celelalte, de pe acelaș copac, par'că se îngălbeniseră și mai repede. Începuseră să cadă. Frunza auzea mereu, de acolo, din vârf, foșnetul cobitor al tovarășelor ce o părăseau strecurându-se ușor, cu o șoaptă, ca o rugăciune, așternându-se jos, într'un lăvicer pe deasupra căruia vântul alerga grăbit.

De dimineață până seara, și noaptea, frunzele cădeau într'una. Unele mai repezi, altele mai domoale, legănându-se în aer, ca o aripă de fluture, aninându-se de ramuri, ca cerând ajutor, numai într'un târziu, dându-se învinșe, cădeau, îngropându-se, între celelalte.

Într'o dimineață, se speriè. În tot copacul rămăsese numai ea! Ramurile goale se loviau unele de altele, tremurând ca de frig. Deasupra, cerul cu nori greoi ca de bumbac; în largul lui, stoluri întregi de paseri plecau în șir; atunci băgă de seamă că și cuiburile rându-nelelor rămăseseră goale.

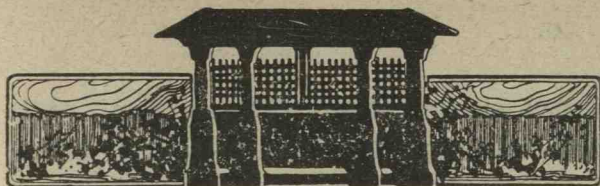
Un fior o străbătu, și se gândi la paserea pe care nu o văzuse de câteva zile. În clipele acestea, când par'că se cutremură la gândul

că poate și dânsa va trebui să se desprindă, să moară ca și celelalte, vederea prietenei pe care o adăpostise atâta, i-ar fi fost de ajutor.

Și paserea par'că auzi chemarea tovarășei de altădată; veni, dar se opri puțin, pe o altă ramură, ca și când n'ar fi cunoscut locul obișnuit în care cântase, apoi își luă sborul, și, în trecerea grăbită, fără să întoarcă măcar capul, lovi cu vârful aripei, frunza, care de abia mai ținându-se, căzu la rândul ei.

Și lăvicerul de jos nu se mai îngroșă, din ce fusese, cu această, cea din urmă, moartă.

HOINAR

Clipă ținu noaptea, cât țin noapțile de vară, când întunericul e numai o strângere de aripi a luminii. Și totuși când se trezi fluturul, în răcoarea umedă a dimineții, i se păru că dormise de când lumea; de aceia zise în sine bănuind:

„Ce Dumnezeu răsare soarele atât de târziu !“

Dar ca și cum Dumnezeu i-ar fi făcut pe voie, deodată, se resfirâ din înalt mănunchiul strălucitor al razelor de soare, și peste câmpie năvăli un vâl de aur. Fluturul își pâlpâi de câteva ori aripile, și, din vârful galben al tulpinei de *lumânărică*, unde poposise de cu seară, își luă, sglobiu, sborul. Fiindcă nu fusese de mult pe la țârg, o luă într'acolo. Curând zări o grădină cu fel de fel de flori. Trecu pâr-

leazul, și, mehenghiu, se furișă întâi pe la ferestrele casei. Perdelele erau încă lăsate. Ce să vadă? Nimic! În schimb de jur în prejurul privazurilor, cununi de *zorele* se împleteau, cu florile deschise, fragede, liliachii bătând în albastru, sinilii bătând în roz, acoperite de rouă ca de niște nestimate. „— Fragede flori“, gândi, fluturașul, și, bătându-și aripele albastre stropite cu aur, le sărută pe rând. „Aici o să stau astăzi pe vremea arșiții“, gândea ștregarul. Dar tot privind la ele, găsi zorelelor o scădere ; prea își schimbau fața: dimineața într'un fel, la amiază într'altfel, iar seara se 'nchid morocănoase. — „Nu's statornice“ adăogă craiul, și plecă mai departe. Cum sbura, așa, deasupra stratelor cu flori, mirosul *rozetei* îi umezi sufletul. Repede se scoborâ de se așeză pe o tulpină de rozetă. Și cum rămăsese, pierdut, răsuflând mireazma îmbătătoare, se gândea: — „Nu e floare mai fermecătoare ca rozeta, — degeaba! în mireazma ei să mori, și mori fericit“. Gândind astfel privi mai bine tulpina floarei. Cine-l pusese! Căci, mâhnit, își mai schimbă din păreri: «Într'adevăr, îmbătător miros; dar de ce oare firea nu îmbină niciodată toate în-

sușirile la un loc. Poftim, privește, cine îm-prăștie o asemenea mireazmă! Ce flori mă-runțele, pipernicite, aproape verzi ca și frun-zele“. Și fiindcă în clipa ceia veni până la el adierea unor *crini*, urmâ: „Ce are a face roze-ta cu crinii, — cu crinii albi ca spuma lapte-lui“. Fără să stea în cumpănă își făcu vânt, spre lugerul înalt, subțire și mândru al unui crin întârziat. Așezându-se în potirul pariu-mat, alb ca zăpada, berbantul, își destinse ari-pele puțin, să se odihnească, dar băgă de sea-mă că se mânjise de praful galben al floarei, și se necăji: „Foarte mulțumesc de gazdă, dacă e vorba să es mânjit!... Și unde mai pui că aici stai ca într'o mânăstire“. Se înalță în aer. Se încălzise grozav. „Parc'că e mai cald ca în câmp“ gândi sprintarul. În vremea a-ceasta ochii lui zăriră ca o șuviță de sânge. Era un strat de garoafe. „Hai într'acolo“, — întinse aripile, lovi de câteva ori aerul și se lasă, ușor ca un fulg, deasupra unei garoafe bătute, creață și îmbălsămată. „Uite-o floa-re care nu-i năzuroasă, își zise ; o găsești pre-tutindeni ; și cu toate acestea ar avea dreptul să fie mândră cu fața ei îmbujorată. Da, ga-roafa într'adevăr mi-i dragă“. Și stătea, hoi-

narul, tolănit pe frunzișoarele moi ca un pașă, când par'că îl ameți ceva. „Ce să fie? A! mirosul garoafei. Uite asta, cugetă craiul, asta nu-mi place la garoafă. Nu putea, adică, să aibă un miros al ei, numai al ei? Trebuia să împrumute mirosul pipărat de cușoare? Pfui!“ Sglobiu, își văzu de drum, aiurea, strănutând... Și ziua treceă, și rătăcitorul zbură mereu, mereu, fără astâmpăr. „Uite colo un lăvicer de *nu mă uită*. Fiindcă-s albastre, ca și mine, s'or fi crezând, mă rog, lucru mare“; atingându-le, disprețuitor, cu vârful aripei, le lasă în urmă. Ce mai straturi de *ochiul boului!* „Sunt prea din topor“, băgă de seamă, curtezanul: „ce e floare trebuie să aibă ceva care să o înrudească de aproape cu cerul, cu aerul... sau cu mine“. În gâmfat, se împiedică de o *gura Leului*; „*Mersi*, de-al de d-ta gădesc și 'n câmp, la țară“. „Ei, cu micșunica, se schimbă vorba“, adeveri, șiretul, „asta da“. Și se lăsă, elegant, în roate, deasupra floarei cuminți. Își strânse aripile una, își răsuci mustața, făcu ochii mici; micșunica rămase liniștită: gazdă bună, dar nu sprintară. Flăcăul se necăji: „Ho! băbătie, prea te crezi! Eu n'am venit să dorm“. Și fu-

gî, rîzînd. *Mărgăritărelele* nu le putea suferi, sburî pe deasupra lor ,numai să le facă în ne-
caz; întru cât privește, *barba-împăratului*, îi
făcea rău numai când se gîndea la numele ei..
Ziua trecea, soarele scăpăta; se mai răcorise.
O luă înspre *gherghine*. Cocoțate, sus, pe tul-
pinele lor, gherghinele îl priveau nepricepute.
„Înalte și proaste“ zise pierde-vară, și înăl-
țîndu-se sus, căuta cu ochii *trandafirii*. Îi
zări. Se scoborî încet, curtenitor, se închină în
fața fiecăruia. „Flori de paradis ,flori măies-
tre, flori...“ dar cum se întorcea, în dreapta
și'n stînga, complimentînd, aripa i se sgîri-
e de un ghimpe. Craidonul o șterse repede, fără
să se mai uite înapoi...Trecu pe lângă *lalele*
fără să le privească, dar în drum făcu cu o-
chiul *rochiții rîndunicii*, o veche prietenă, și
spuse o vorbă proastă unui *stînjinel* scuturat,
îmbătrînit, ce i se ținea în cale. *Zarnacadele-*
lor le rămăsese doar tulpinele ; *liliacului* frun-
zele. Mai departe, mai departe. Din zbor fură
o sărutare unei *cicori*, rătăcită pe acolo cine
știe cum. Și cicoarea îi aduse aminte de câmp.
„Tot mai frumos e câmpul... Dar nu-i vorbă,
și 'n grădină!...“ Și par'că departe, într'un
colț, zări o floare învoaltă, necunoscută. Gră-

bi dar, deodată, începu să orbăcăiască. Nici nu băgase de seamă că se întunecase. Nu mai vedea nimic. Îl apucase noaptea în drum. Neputând să mai sboare, se lăsă, la întâmplare, pe un spin uscat, să aștepte zorii, suspinând nemulțumit :

„Ce Dumnezeu se 'noptează așa de vreme!“

MUSAFIRUL

In lungul câmpiei arse, pustii, se înalță doar un singur pâlț de salcii ce ocrotesc, supt umbra deasă a crengilor despletite, un izvor din care și ele își sug viața. Izvorul curge subțire, întinzând în față, ca pe o năframă, o baltă mică, pe care, uneori, o împunge, ca un ac de aur, câte o rază de soare.

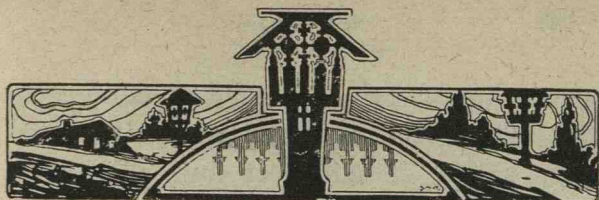
În frunzișul salcilor acestora, se strâng stoluri întregi de paseri, de stau ziulica 'ntreagă să se adăpostească de căldura cotropitoare. Privighetori, scatii, măcălendri, stigleți, floreni, câte și mai câte alte neamuri de zburătoare — toate își găsesc aici sălașul. E un cîripit, un piruit, spre seară, de te crezi în rai. Nimeni alt cineva nu calcă supt acest umbrar singuratic. Și paserile trăesc ca 'n împărăția lor...

Azi e o zi năbușitoare. E în Iulie. Aerul urdulează, pare că-i răsufletul pământului ostentit de alergătura lui prin haos.. Paserile se cobor pe fiecare clipă să ieie în gură câte o picătură de apă din izvorul rece care se prelinge, argintiu, în ciuda arșiței.

Dar din pricina dogoarei mlaștinele sunt uscate peste tot. Și bietul viețuitor se topea; amețit de căldură, o luă într'un noroc înainte, încotro l-o duce soarta. Și, când se credea pierdut, zări cu ochii lui mici, roșii, fără de gene, cu ochii lui cei îngropați în grăsimea capului, pâlcul ademenitor de salcii. Îndată și-a îndreptat râtul spre ele, cum își îndreaptă luntrea botul spre țarm, — și-o porni într'acolo. Când a ajuns și-a dat de baltă, se repezi, nebun de bucurie, gonind paserile care sburară înfricoșate. Se afundă, până la urechi în baltă, apoi închise ochii, răsufând cu poftă aerul răcoritor. O libelulă sosi, sburând sglobie, și, crezând că de-asupra apei e o floare, se lăsă, ușoară, pe râtul trandafiriu. O înfiorare dulce, neînțeleș de plăcută, gâdili sufletul musafirului pentru întâia dată în viața lui, și, fericit la culme, prinse a guița, lung și

ascuțit. Libelula, văzând că se înșelase, sbură, înfricoșată. Iar paserile ascultară cât ascultară sgomotul acesta, apoi, toate, într'un gând, împânziră, care 'n cotro, largul câmpiei încropite.

LUPTĂTORII

Soarta, se vede, că-i menise așa: să fie vecini și să fie dușmani. Și-amândoi cucoși frumoși.

Unul negru, — cu toate lucirile pe care negru le poate da în mângâierea luminei. Culerul, și penele subțiri, moi ca mătasa, ce'i atârnau de pe spate spre pinteni, băteau în verde ca fierea. Aripele, negru-aspru, ca mangalul. Pieptul luciu, cu ape tăioase, uneori sure, ca oțelul. Și penele lungi, mlădioase și întoarse ca niște arcuri, ale cozii, cu sclipiri albastrii, ce se stingeau îndată. Numai de-asupra capului cu ochi neliniștiți ca niște găze, creasta plecată, ștregărește, roșie, aprinsă ca para focului.

Celalt alb. Alb pieptul, — cu unde brumate, ca argintul odoarelor vechi; albe aripele,

un alb moale, ca al omătului de curând căzut; alb gulerul, cu vârfurile penelor puțin puțin gălbui, ca suflate cu aur; albă coada bogată 'n pene, ușoară, resfirată. Și de-asupra capului cu ochi galbeni, plutitori în mărgeanul pleoapelor, o creastă cărnoasă, bătută și roșie ca o garoafă.

Nu se puteau suferi; își aruncau priviri tăioase printre spărturile gardului; fiecare se silia să trâmbițeze mai înainte zorii zilei. Și totuși prilejul nu-i adusese încă față'n față, să se măsoare. Astăzi însă, clipa dorită de amândoi sosise pe neașteptate.

Cucoșul alb, cu găinile lui, ieșise pe tăpșanul de dindosul casei, la scurmat. Era o zi frumoasă de primăvară, pământul era Țilav, plin de mustul din care se și hrănea cea d'întăi urzeală a lăvicerului erbei.

Cum scurma așa, cucoșul își auzi tovarășele șoptind. Ridică, semet, capul și, drept înainte, de partea ceialaltă, vrăjmașul negru se proptise gata de luptă. Găinile se opriră; înțeleseră că aveau ceva de privit.

O scăpărare, și s'au repezit. S'au oprit față'n față, cu găturile întinse, cu penele gulerelor sburlite, cu aripile puțin desfăcute și da-

te'napoi. Cel negru bătu odată din pinteni, și se loviră piept în piept; apoi se deslipiră repede, și, cu capetele pe spate, se avântară din nou, prinzându-se în ghiare, izbindu-se scurt, aprig, cu aripele 'n coapse.

Erau grozav de voinici amândoi: cel negru ceva mai iute; cel alb mai cumpătat.

Și iarăși, se deteră 'napoi, cu gâturile întinse de mai să se desprindă din trup. Ca și cum i-ar fi suflat odată, vântul, așa s'au ridicat de la pământ. Se îndesară pene 'n pene, căutând să se apuce cu pliscul, să se sfâșie cu ghiarele. Se feriră pe urmă în lături, săriră unul de-asupra celuilalt ca și cum ar fi vrut să se răpească 'n văzduh; și 'n sfârșit, se țin-tuiră locului. Cel negru prinse creasta dușmanului în ascuțitul pliscului; cel alb îi înfipse ghiara'n gât. Plini, amândoi, de sânge, tremurând, stătură așa, până când durerea îi învinse; atunci se smunciră înapoi, pândind clipa când să se răpue.

Sângele clocoti deodată în trupul amândo- rora; ochii le vedeau roșu; turbați, se năpusti- ră, de astă dată pe viață și pe moarte.

Strânși în ghiare ca 'n niște clește, cu plis- curile împlântate unul în carnea celuilalt, se

rostogoliră la pământ și iar se 'nălțară, aprigi, în picioare. Săpară pământul cu pînteni, și țărâna sărea, împrăștiată. Penele, negre și albe, sbârlite, smulse, resfirate, se amestecaseră 'n lupta abrașă, că trupurile lor se contopiseră, alcătuiind par'că o floare ciudată, o floare chinuită de furtuna ce-i împrăștia petalele 'n vânt.

Dar puterile li se sleiră; și nici unul nu biruise; se mai încordară odată, și se descleștară doborâți, însângerați, răsuflând cu greu. Din creasta celui alb se prelingeau picături de sânge. Pe pieptul celui negru se așternuse o dungă roșie de care se lipise o pană albă din haina protivnicului.

Și cum stăteau așa, găinele se apropiară, mulțumite și mândre par'că, fiecare de stăpânul lor; îi înconjurară; iar luptătorii, după ce se mai priviră odată, ca și cum și-ar fi zis: „Pe mâine!“ se depărtară, țațoși, fiecare în mijlocul alaiului său.

FILOSOFUL

E mare, negru ca întunerecul; numai vârful labelor sunt albe, ca și când lumina zilei i le-ar fi pătat într'adins. Din capul cu fruntea puternică, mare, ochii verzi înfloresc, noaptea, ca două scânteii. E cel mai frumos motan al târgului. Dar de frumusețea lui nu-și dă seama, — de bărbăția lui însă, da; pentru aceia, în ceasuri de veghere, când i se pare că și zărește chipul în talerul lunei, și și vede înfățișarea bărbătească, simte un fior ce-i străbate prin spate și-l ondulează, de mândrie, până 'n vârful cozii. Trăește singur. Ziua stă ascuns cum poate, și unde poate. Ziua doarme; numai când sosește ceasul prânzului care îi vine singur în labă, se trezește, morocănos.

Căci mâncarea nu l-a ispitit nici odată. Să

bei și să înghiți aer când ți-e sete de înălțimi amețitoare, aceasta e adevărata hrană, dar aceasta'i o taină pe care numai el o știe. Când ziua fuge din fața nopții, el pornește; a-tot stăpânitor, pășește, măreț, peste acoperemintele întregului târg. Se primblă de la un capăt la altul al mahalalelor, căci n'are dragoste deosebită pentru nici un colț. De-aici ca și de-acolo firea lui îl îndeamnă mereu aiurea.

În sufletul lui nu tresare nimic, — de cât în cele câteva zile când dragostea îl chinuește. Căci dragostea e pentru toți acelaș veșnic chin. Și niciodată nu se simte mai fericit de cât după nopțile aceste de sbucium, când, liniștit, gândește la ele cu desgust.

Numai farmecul nopței îl îmbată. Când târgul se cufundă 'n tăcere de moarte, el veghează, de sus, de pe streșina vreunei case. Și privește. A văzut multe: întâlniri ferite, în colțuri de grădini; rugăminți duioase, de după ferești deschise; îmbrățișări pătimase, în unghere de ziduri; despărțiri sfâșietoare, în praguri de uși. O 'ntreagă țesătură de patimi, ca și sus, în lumea acoperișurilor, cu deosebirea că jos firul patimilor se torcea mereu, fără de nici un răstimp. Și 'n schimb liniștea ceru-

lui cum îl minuna! Nici un frământ, nici un sbucium; cunoștea cerul și'l citea ca pe o carte. Știa când răsare luceafărul; când pornea la drum carul mare; când își încorda strunele, lira; când își aduna puii, cloșca. Era un astronom. Și de sus, de unde sta, i se părea câteodată că și el făcea parte din lumea aceea, că 'mprejurul lui se 'nvârtesc toate, prietenoase, înțelepte, tăcute ca și el. Și era fericit. Singura ființă fericită! Iar când zorii mijeau și când, liniștit, urca acoperemântul să se strecoare iarăși în noaptea vreunui pod, gândea, mulțumit, că n'are nici o îndatorire către nimeni, cum nimeni n'avea către el. Și cugeta : —Fericirea e să nu fii a nimănui, nimeni să nu fie al tău, — să trăești singur: tu, și cerul de-asupra.

FRICOSUL

Earnă. Noapte lucie pe o lume ca din povești: copaci de zahăr, câmp de cristal, iaz de oglindă. Și'n cuprinsul larg uriașul policandru al cerului își aprinde, una câte una, luminile, ca într'o nemăsurată sală de danț. Viețuitoarele pustietății sunt îmbătate de farmecul acesta: paserile sbor ca ziua; lupul poposește pe labe, în hățișuri, și privește nemișcat; vulpea stă lângă vizuină și nu se 'ndură să plece la vânat; veverița pleacă creangă lângă creangă, și hoinărește, ca o deșuchiată, pădurea 'ntreagă. Iar epurele, a sbughit-o la jucat. Încet, ascultând, ispitind, a ieșit tiptil-tiptil din curătură, și când a ajuns la margine, și-a văzut întinderea lucie de zăpada, a 'nceput să sară de bucurie :

— „Poate mai întâlnesc un prieten“, își zise epurașul.

Și gândul îi răspuse:

— Poate mai întâlnești un prieten...

Și iar țupai-țupai, epurele sare vesel:

— Poate dau și peste o prietenă.

Și gândul:

— Poate dai și peste o prietenă.

Și mergând așa, epurașul cu gândul, își vorbesc :

— Ce lumină, și totuși luna încă nu a răsărit.

— ...Și totuși luna încă nu a răsărit.

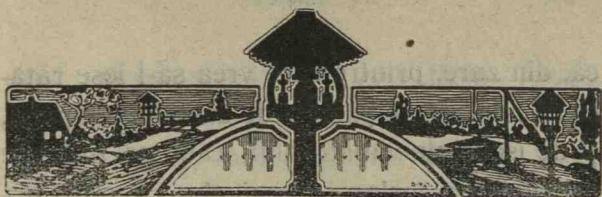
— Dar o să răsară.

— ...O să răsară.

Și cum mergea pe marginea unei vâlcele, epurașul se opri o clipă, să se odihnească. Atunci, de la spate, se ridică, albă și ea, ca de ghiață, luna. Stelele pâliră; pădurea, copacii, tufele își desbrăcară deodată umbra. Iar epurașul împietri, de groază: chiar de lângă el, se întinse pe pământ o arătare cu două coarne grozave. După clipa de spaimă, epurașul se destinse ca o coardă și o sbughi la goană, se prăvăli în vale, veni de-adura ca un bulgăre, se sculă și iar se rostogoli, până jos;

apoi o luă de-adreptul tăind câmpul. Se opri tocmai în stuhăria iazului. Acolo, de-abia suflând, se ghemui cu ochii închiși... să nu-și mai vadă umbra!

CĂPRIOARA

Pe mușchiul gros, cald ca o blană a pământului, căprioara stă jos lângă edul ei. Acesta și-a întins capul cu botul mic, catifelat și umed, pe spatele mamei lui, și, cu ochii închiși, se lasă desmierdat. Căprioara îl linge, și limba ei subțire culcă ușor blana moale, mătăsoasă a edului. Mama îl privește și 'n sufletul ei de fugarnică, încolțește un simțimânt stăruiitor de milă pentru ființa fragedă căreia i-a dat viață, pe care a hrănit-o cu laptele ei, dar de care trebuia să se despartă chiar azi, căci vremea înțărcatului venise de mult încă. Și cum se uită așa, cu ochii îndurerați, din pieptul căprioarei scapă ca un muget înăbușit de durere; iedul deschide ochii. Căprioara se îmbărbătează, sare în picioare și pornește spre țancurile de stân-

că, din zare, printre care vrea să-l lese rătăcit. Acolo, sus, e păzit și de dușmănia lupului, și de iscusința vânătorului, căci pe muchile prăpastiilor acelora numai ele, caprele, puteau a se încumeta. Acolo, l-ar fi știut ca lângă dânsa. Dar până la ele erau de străbătut locuri pline de primejdii. Căprioara își asvârle picioarele în fugă fulgerătoare, în salturi îndrăznețe, — să încerce puterile iedului. Și iedul i se ține voinicește pe urmă; doar la săriturile ameteitoare, se oprește, câte o clipă, ca și cum ar mirosi genuna, apoi, se avântă ca o săgeată, și behăind vesel, sburdă de bucurie pe picioarele subțiri ca niște lugere.

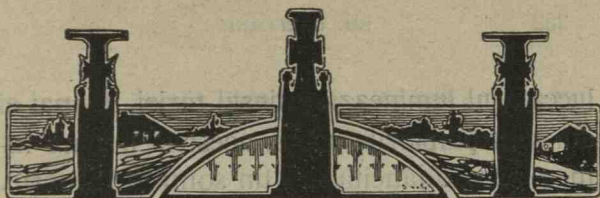
Dar trebuesc să scoboare, să străbată o pădure, ca să urce din nou spre țancuri. Căprioara contenește fuga; pășește încet, prevăzătoare. Trece din poiană în poiană, intră apoi supt bolți de frunze, pe urmă prin hrube adânci de verdeață, până ce pătrunde în inima, întunecată ca un iad, a pădurii.

Și-au mers mult așa până ce au dat în sfârșit de luminiș. Iedul, bucuros, o ia înainte sărind. Dar în aceeași clipă căprioara se oprește, ca de-o presimțire, adulmecând. În fața ei, de supt o cetină, ochii lupului străluceau la-

comi. Un salt și iedul ar fi fost sfâșiat. Atunci căprioara dă un sbieret adânc, sfâșietor, cum nu mai scosese încă, și, dintr'un salt, cade în mijlocul luminișului. Lupul văzând prada mai mare, uită iedul și se repede spre ea...

Prăbușită în sânge la pământ, supt colții fiarei, căprioara rămâne cu capul întors spre iedul ei. Și numai când acesta, înspăimântat, se topește în adâncul pădurei, căprioara simte durerea, iar ochii i se tulbură de apa morții.

SINGURATECII

Pe lacul luciu din grădina cu florile neclintite de nici o adiere, cu crengile nestrăbătute de nici un foșnet, pe lacul adormit că pare o uriașă lespede de cristal ce acopere o altă grădină fermecată, lebăda, — bărbatul rămas singur, — trece ca o închipuire, alb ca zăpada, cu aripele ca două scoici de argint, cu gâtul lăsat între ele, subțire, ondulat ca mânerul unei amfore. Paserea plutește lin, și în ea par'că poartă, rătăcit, sufletul unei ființi duse de pe lume.

Sus, pe bolta adâncă, stelele au pălit; în haosul albastru luceafărul sclipește tainic, strălucitor, purtând par'că în văpaia lui viața tuturor lumilor cerești, a lumilor veșnic călătoare în necuprinsul firei.

Și cum, jos, lebăda sidefează fața apei, sus,

luceafărul luminează întinsul tăriei. Numai ei doi sunt pâlپairile nopței acesteia în care lumea pare adâncită într'un somn de moarte. Amândoi rătăcesc singuri, amândoi străjuesc singurătatea, mistuindu-se în tăcere, mândri, deopotrivă de reci: — deși, unul, bulgăre de ghiață, celălalt, pară de foc. Și se cunosc, se văd în fiecare seară, merg unul către altul, și se 'ntâlnesc: Din înalt, luceafărul își scoboară raza jos, în adâncul apei, unde răsare ca un mugur de aur.

Iar paserea se apropie de scânteia picurată din cer și plutește ușor, împrejurul ei, mai întâi în cercuri largi, apoi în rotiri tot mai strânse, tot mai strânse, până ce se oprește drept de-asupra resfrângerei stelei; și-atunci, din mugurul de aur, pare că se desface dintr'o dată o floare plutitoare, o floare măceastră de argint.

Și astfel stau de se privesc: sus, lebăda de aur a cerului, jos, luceafărul de argint al apelor.

CUPRINSUL

	Foaia
✓ Nucul lui Odobac	7
Domnul Seneca	49
Demisia	63
✓ Oratorul	77
✓ În Vinerea Patimilor	89
Mântuitorul	95
În unele clipe	101
Petrecere	109
Mormintele	123
✓ Hambarul	129
✓ Fetița mamei	151
Din lumea celor cari nu cuvântă :	
Părăsită	187
Cucoșul	193
Gândăcelul	197
Musculița	201
Vulturul	205
Tovarășii	209
Cât un fir de neghină	215
Frunza	219
Hoinar	225
Musafirul	231
✓ Luptătorii	235
Filosoful	239
Fricosul	243
Căprioara	247
Singuratecii	251

ERATA

Să se citească :

La pag. 32, rândul 16 :

...își rânji *gura* până la urechi :

La pag. 43, rândul 3 :

...Dar *în ușa* se lovi de Mitru... etc.

La pag. 155, rândul 3, de jos în sus :

Privirile rătăcite *căutau* mereu ceva ce par'că nu *puteau* întâlni;... etc,

La pag. 182, rândul 6 :

...că-i atât de *singură*,... etc.

Idem, rândul din urmă :

...toate îi păreau *străine*, nimic... etc.

La pag. 203, rândul întâi :

...și le *frecă* unul de altul... etc.

La pag. 213, să se citească, adăogit, după rândul întâi :

...Duman se uită la dansul cu ochii *mari, jalnici; și de la plugar, privirile îi fug* la umbra... etc.

La pag. 215: rândul al 3-lea să se citească inaintea rândului al 2-lea.

VERIFICAT
2007

Această carte,

Ți s-a tipărit în luna Decembrie a anului

1909

Cuprinde 256 de fețe.

